

T.C.

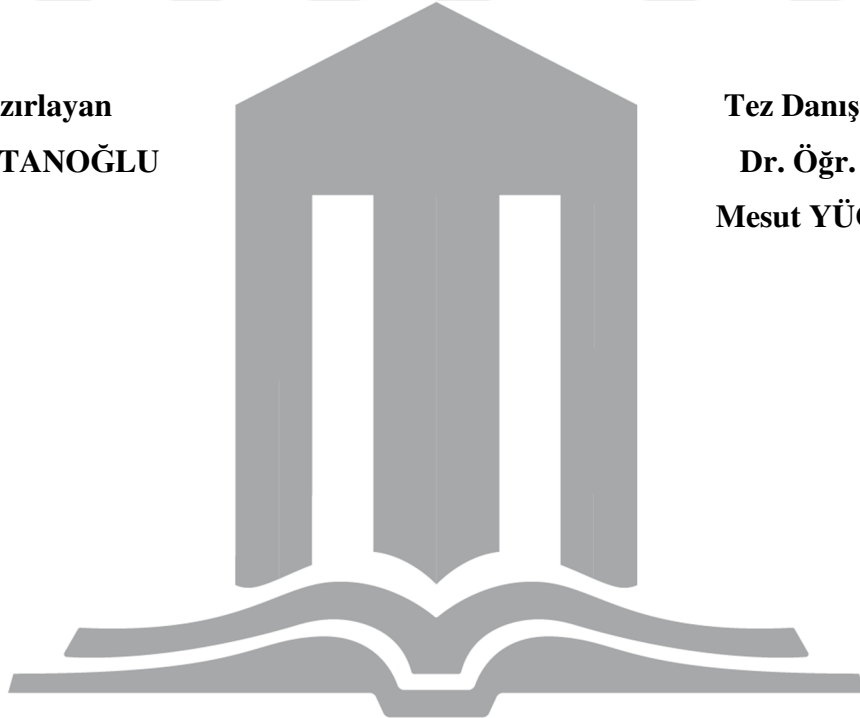
**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**BÖLGESEL KALKINMA VE YÖNETİŞİM:
1915 ÇANAKKALE KÖPRÜSÜ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Mesut TANOĞLU**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi
Mesut YÜCESAN**

Çanakkale – 2019

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim: 1915 Çanakkale Köprüsü Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

15.08.2019

Mesut TANOĞLU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Mesut TANOĞLU'na ait *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim: 1915 Çanakkale Köprüsü Örneği* adlı çalışma, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler

İmza

Prof. Dr.
Levent AYTEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi
Mesut YÜCESAN
(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi
Mustafa TORUN

Tez No : 10269232
Tez Savunma Tarihi : 24 Temmuz 2019

ONAY

Prof. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

16/08/2019

ÖZET

BÖLGESEL KALKINMA VE YÖNETİŞİM: 1915 ÇANAKKALE KÖPRÜSÜ ÖRNEĞİ

Kamu reformu kapsamında gündeme gelen yönetim kavramı bölgesel kalkınmanın itici gücü olabilecek bir potansiyele sahip görülmektedir. Ülkemizde özellikle 1970'lerden itibaren gündeme gelmiş ve geleneksel kamu yönetim anlayışına alternatif getirerek özellikle Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında değerlendirilmiştir. Gelişen teknolojik imkânlar iletişim alanında hızlı bir değişim öngörmekte ve yönetsel fonksiyonlarda küçükten büyüğe bu değişimden etkilenmektedir. Ülkelerin kuruluş felsefeleri ve geçmişleri var olan yönetim sistemleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Kimi ülkeler merkeziyetçi bir yapı üzerinden örgütlenmiş kimileri ise örgütlenmelerini daha gevşek bir merkezi yapı ile buna bağlı kuvvetli bölgesel yönetimler üzerinden geliştirmişlerdir. Türkiye bu itibar ile merkeziyetçi bir yapıya sahiptir. Bölgelerin geniş coğrafi yapıları ve farklı demografik, kültürel ve coğrafi özellikleri dikkate alındığında bölgesel kalkınma adına insan merkezli bir yönetim anlayışı ile yerele daha fazla karar hakkı verilmesinin bölgeler adına faydalı sonuçlar getirebileceği yaklaşımı hep savunula gelmiştir. Coğrafyası farklılıklar içerecek kadar büyük ülkelerde bir takım sebeplerle alakalı olarak bölgesel gelişmişlik farkları olabilir. Yönetim sistemleri, bölgelerin kalkınma süreçleri ve buralardaki yerel yönetim modellerini etkileyecektir.

Bu çalışmada Bölgesel Yönetim Modellerinin özellikle AB uygulamaları ve Türkiye'de konu edilen Bölgesel Yönetişim Modelleri arasındaki ilişkinin analiz edilmesi; Çanakkale Boğazı'nda yapımına başlanan köprü özelinde Paydaşlarla Danışma Süreci'nin yönetim örneği olarak incelenmesi hedeflenmiştir.

Çanakkale Boğazı Köprüsü'nün inşa ve işletme sürecinde etkilenecek yerlerin başında Lapseki geldiğinden, Lapseki halkının köprü ile ilgili algısı Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi SPSS ile analiz edilmiş, elde edilen veriler ile Paydaş Katılım Planı ve Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) raporunun etkinliği irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, 1915 Çanakkale Köprüsü, Bölgesel Yönetişim, Paydaş Katılım Planı, Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme.

ABSTRACT

REGIONAL DEVELOPMENT AND GOVERNANCE: 1915 ÇANAKKALE BRIDGE EXAMPLE

Governance term in the context of public reform is seen as a potential pushing factor for regional development. In our country especially from 1970's regional governance term comes on the table gives an alternative to classical public governance approach and considered deeply during European Union membership process. Developing technological opportunities foresees a rapid change on communication and governance functions from small to large affected from this change. Establishment philosophy of countries has determining impact on governance styles. Some countries established on a centralized structure and some established from a loose centralized structure; Turkey has a centralized structure in this context. When it's taken into account of regions large geographical land and different demographical, cultural and geographical specialities in the name of regional development giving more authority to regional governance with a human centred approach may give better results due to benefit of regions. Large countries due to some reasons which have imbalances in geography may have unequal developed regions. Governance Systems will impact on Regional Development Process and Local Governance.

In this study articles followed aimed to analyse relation of Regional Governance Models especially in EU applications and same subject in relation with subjected Regional Governance Models in Turkey. It is aimed to examine the Consultation Process with Stakeholders as an example of governance in the bridge construction started in Çanakkale.

Lapseki is one of the places to be affected during the construction and operation of the Çanakkale's Bridge, the perception of the people of Lapseki about the bridge was analyzed with the Statistical Package for Social Sciences SPSS. and the effectiveness of the Stakeholder Engagement Plan and Environmental and Social Impact Assessment (ESIA) report.

Keywords: Regional Development, 1915 Çanakkale Bridge, Regional Governance, Stakeholder Engagement Plan and Environmental and Social Impact Assessment (ESIA), Stakeholder Engagement Plan.

ÖNSÖZ

“Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim: 1915 Çanakkale Köprüsü Örneği“ konulu çalışmanın amacı Çanakkale’de yapımına başlanan boğaz köprüsünün Lapseki ilçesi açısından oluşturabileceği olumlu ve olumsuz etkilerin neler olabileceğini ortaya koymak ve Paydaşlarla Dayanışma Sürecinde ortaya konan sorunlar ile çözümlerin kamuoyu üzerindeki etkilerini öğrenmektir.

Çalışma sürecinin her aşamasında gösterdiği ilgi, destek ve sabırdan dolayı değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mesut YÜCESAN’a, yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi İsmail SEKİ hocama teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca anket çalışmalarına katılan Lapseki halkına gösterdikleri ilgi ve katkıdan ötürü teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte her zaman yanımda olan eşim Yeliz TANOĞLU’na; maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen bütün aileme, teşekkürü bir borç bilirim. Umarım bu çalışma, konuyla alakalı araştırma yapan ilgililere bir nebze olsun fayda sağlayacaktır.

Mesut TANOĞLU

Çanakkale, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar.....	vii
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER.....	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

YÖNETİŞİMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Yönetim ve Yönetişim Ayrımı	3
1.1.1. Yönetişimin Tanımı.....	5
1.1.2. Yönetişimin Tarihsel Gelişimi	6
1.1.3. Yönetişimin İlkeleri.....	8
1.2. Yönetişimin Temel Aktörleri.....	15
1.2.1. Yerel Yönetimler.....	15
1.2.2. Devlet(MerkeziYönetim).....	17
1.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları.....	19
1.2.4. Vatandaş.....	20
1.3. Yönetişimin Türleri.....	21
1.3.1. Minimal Devlet Olarak Yönetişim.....	22
1.3.2. Yeni Kamu İşletmeciliği Olarak Yönetişim.....	23
1.3.3. Şirket Yönetişimi Olarak Yönetişim.....	24
1.3.4. Kendiliğinden Organize Olan Ağlar Olarak Yönetişim.....	25
1.3.5. Sosyo-Sibernetik Sistem Olarak Yönetişim.....	26
1.3.6. Kamu Yönetişimi.....	27
1.3.7. Küresel Yönetişim.....	28
1.4. Yönetişim ve Uluslararası Örgütler.....	28
1.4.1. Dünya Bankası.....	29

1.4.2. Avrupa Birliği.....	31
1.4.2.1.Başlıca Avrupa Ülkelerinin Yönetişim Modelleri	32
1.4.3. OECD.....	35

BÖLÜM II

BÖLGESEL KALKINMA VE YÖNETİŞİM

2.1. Bölgesel Kalkınma	37
2.2. Bölgesel Farklılıklar	43
2.3. Bölgesel Politikalar	46
2.4. Bölgesel Kalkınmada Yönetişim	51
2.4.1.AB’de Bölge ve Yönetişim.....	57
2.4.2.Bölgeler Komitesi.....	61
2.4.3.Yerindenlik.....	64
2.4.4.Lizbon Antlaşması	66

BÖLÜM III

1915 ÇANAKKALE KÖPRÜSÜ’NE İLİŞKİN ANKET ÇALIŞMASI

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	69
3.2. Araştırmanın Amacı.....	70
3.3. Anket Çalışması	70
3.3.1.Anket Çalışmasının Kapsamı ve Kısıtları	70
3.3.2.Anket Çalışması Örnekleme Süreci	71
3.3.3.Verilerin Analizi.....	71
3.3.3.1. Anket Örneğinin Demografik Özellikleri.....	71
3.3.3.2. Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları	73
3.3.3.3. Birinci Bölüm Soruları İçin T Test ve ANOVA Test Sonuçları	74
3.3.3.4. İkinci Bölüm Soruları İçin T Test ve ANOVA Test Sonuçları ..	77
3.3.3.5. Korelasyon ve Regresyon Analizi.....	79
SONUÇ	81
KAYNAKÇA	84
EKLER.....	90

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AP	: Avrupa Parlamentosu
BA	: Bölgesel Kalkınma Ajansları
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇSED	: Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
WB	: World Bank (Dünya Bankası)
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
NUTS	: Nomenclature of Territorial Units for Statistics (İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması)
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
UNDP	: United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

TABLOLAR

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 2.1.	5048 Sayılı Yasa ve Sonrasında Teşvik Kapsamına Alınmış İller Listesi.	48
Tablo 2.2.	Bölgesel Politika Açısından Yönetim ve Yönetişim.	53
Tablo 3.1.	Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.	72
Tablo 3.2.	Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.	73
Tablo 3.3.	Birinci Bölüm Soruları İçin Cinsiyete Göre T Testi.	75
Tablo 3.4.	Birinci Bölüm Soruları İçin Yaşa Göre ANOVA Testi.	75
Tablo 3.5.	Birinci Bölüm Soruları İçin Mesleğe Göre ANOVA Testi.	76
Tablo 3.6.	Birinci Bölüm Soruları İçin Gelire Göre ANOVA Testi.	76
Tablo 3.7.	İkinci Bölüm Soruları İçin Cinsiyete Göre T Testi.	77
Tablo 3.8.	İkinci Bölüm Soruları İçin Yaşa Göre ANOVA Testi.	77
Tablo 3.9.	İkinci Bölüm Soruları İçin Mesleğe Göre ANOVA Testi.	78
Tablo 3.10.	İkinci Bölüm Soruları İçin Gelire Göre ANOVA Testi.	78
Tablo 3.11.	Korelasyon Tablosu.	79
Tablo 3.12.	Regresyon Tablosu.	80

ŞEKİLLER

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
Şekil 2.1.	Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Planı Hazırlanmış Bölgeler	39
Şekil 2.2.	Bölgesel Kalkınma Stratejileri ve Politikaları	42
Şekil 2.3.	NUTS1 Seviye Avrupa Bölge Haritası	51
Şekil 2.4.	İç içe Geçmiş İlişkiler: Reformlar ve Avrupalılaşıma-Yönetişim	56

GİRİŞ

Sistem, yönetim ve siyaset kavramlarının uyumu ve sentezi ile oluşan yönetim, kimileri için “*neoliberal*” (yeni-liberal) politikaların getirisi şeklinde yorumlanabilir. Bir kısım araştırmacı için de kamu kesimi ile özel sektörün ve sivil toplumun eşit paydaşlar olarak organizasyonudur. Bu tarz tartışmaların etkisinde demokratikleşme, şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi halkın yönetime katılmasını sağlayan ve halka, kamu kesimini denetleme gücünü veren yönetim kavramı, 21. yüzyılda bölgesel politikalar açısından önemli bir konum edinmiştir. Küreselleşme ile birlikte gündeme gelen yönetim kavramı geleneksel kamu idaresi yaklaşımlarından daha farklı bir alternatif getirerek yurttaşların idari süreçlere daha demokratik biçimde ve sürekli olarak katılmalarını amaçlar. Geleneksel yönetim süreçlerinde merkezi idare vasıtasıyla şekillendirilen ulus devletler yerel yönetimlere merkez teşkilatları üzerinden etki edip taşırayı yönetirken günümüzde gelişen teknolojik imkânların da vasıtasıyla yerel yönetimlere eskisine nazaran daha fazla yetki ve katılım imkânı tanınmaktadır. Bahse konu yönetim yaklaşımında yerel yönetimlerin iktisadi, siyasi ve sosyo-kültürel olarak daha fazla özerklik kazanması ile birlikte devletin merkezi sisteminin rolü ve yayılımı kısıtlanmakta yerel süreçler vasıtasıyla yurttaşların demokratik katılım mekanizmalarının seçimlerin ötesinde farklı alanlara yansımaları sağlamaktadır. Yönetişim yerel idarenin görev ve sorumluluklarını yeniden tanımlarken, başta siyasi ve iktisadi olarak daha geniş katılım ve gelişme olanağı tanımayı amaçlamaktadır.

Bölge, yalnızca coğrafi bir yerin haritadaki adı değildir. Etnik yapı, ekonomik düzey, kültürel ortaklıklar bölgeleri oluşturabilir. Küreselleşme ile “bölge” kavramlarının giderek ekonomik düzeyle ilişkilendirildiği, iktisadi işbirliğinin bölgeleri oluşturduğu söylenebilir. Sovyetler Birliği’nin 1990’larda dağılmasıyla beraber değişen siyasi dengeler, ekonomi politikalarının “*bölge*” kavramına daha çok tesir ettiğini göstermektedir. Bu anlamda bölgesel kalkınmanın temeli, oluşturulmuş iktisadi birliklerin politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. Burada güç dengesi, ortak faaliyette organize olma durumundan dolayı yönetim kavramı önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın ana hatlarını bölgesel kalkınmada yönetim kavramı ve 1915 Çanakkale Köprüsü’nün bu alandaki rolü oluşturmaktadır. Bu bağlamda birinci bölümde; yönetim, yönetime bakış, bölge kavramı, yönetim aktörleri, türleri ve uluslararası örgütlere değinilmiştir. İkinci bölümde; bölgesel birlikler, politikalar, farklılıklar ve

bölgesel yönetimde AB modelleri hakkındadır. Üçüncü bölümde ise; Çanakkale’de yapımı devam etmekte olan 1915 Çanakkale Köprüsü’nün bölgesel kalkınma noktasında etkileri konusuna değinilmiş; Köprü’nün hem inşa sürecinde hem de işletim sürecinde en çok etkilenecek yerlerin başında gelen Lapseki halkının projeye karşı olan tutumları yapılan anket çalışması ile analiz edilmiştir. Köprü’nün inşa aşamasında etkili bir yönetim örneği olarak ortaya konan Paydaşlarla Danışma Sürecinin etkinliği konusunda ilgili kamu yöneticilerine ve özel sektöre katkı sağlayacak analizler yapılmıştır.

Bu çalışma literatüre konuyla ilgili yeni bir kaynak sağlayacaktır. Ayrıca çalışmada Paydaşlarla Danışma Süreci Raporu’ndaki ÇSED raporu çerçevesinde alınan tedbirlerin kamuoyu algısında yaratmış olduğu etki analiz edilmeye çalışılmıştır. Son olarak sonuç bölümünde sentez ve çıkarsamalar yapılmıştır.

BÖLÜM I

YÖNETİŞİMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Yönetim ve Yönetişim Ayrımı

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde yönetim ile alakalı olarak başkalarının aracılığı ile bir işi görmek tanımı öne çıkmaktadır. 18. yüzyıl Fransızcasında, yönetme sanatı ve biçimini betimleyen '*gouvernance*' kelimesi, 19. yüzyılda '*governance*' şeklinde İngilizceye geçmiştir (Ceritli ve Güneş, 2010: 527). İngilizcedeki '*governance*' kelimesi Yunanca kılavuzluk anlamı taşıyan '*kubernân*' fiilinden türediği düşünülmektedir. Aynı kelime Ortaçağ Latincesinde '*gubernare*' şeklinde, kural koymak-yapmak ve yönetmek manalarında kullanılmıştır (Gündoğan, 2013: 15).

21. yüzyıl itibariyle artık bazı kavramların şekil değiştirdiği, yeni kavramların ortaya çıktığı görülmektedir. Bir takım teknolojik gelişmeler ve bunların yön verdiği, sosyo-kültürel, ekonomik değişimler neticesinde ihtiyaçlar şekillenmekte ve değişmektedir. Yönetim yerine Yönetişim kavramının ortaya çıkmasını buna örnek olarak verilebilir, Bu kavram son 30-35 senedir oldukça yoğun kullanılmaya başlamış ve üzerinde yapılan inceleme çalışmalarının sayısı artmıştır. Klasik yöneten ve yönetilen üzerine kurgulanmış bir yönetim anlayışından zamanla her iki tarafında bir biri ile etkileşimde olduğu yönetim kavramına evrilmiştir. Böylelikle yönetişimde etkileşim kavramı öne çıkmaktadır. Yönetilen kesimlerin sürece aktif biçimde dâhil olarak yönetme görevine haiz olan kimseler ile beraber tek bir yapı gibi davranarak hedeflerine ilerlemesini ifade etmektedir. (Özgökçeler, 2014: 67).

Yönetişim, basit tanımlamasıyla başkaları ile birlikte bir işi görmek, bir süreci yönetmek fiilini tanımlamaktadır. 1989 yılında Dünya Bankası'nın bir araştırmasında yönetişim ifadesi ilk kez "*governance*" şeklinde kullanılmış olup; daha sonraları kullanıma daha olumlu bir mana kazandırmak amacıyla "*good governance*" şeklinde siyasi alan yazınında yer edinmiştir. Ülkemizde bu kullanımların kavramsal karşılığı olan yönetişim yaygınlaşarak kavram haritasında yerini almıştır (Çukurçayır, 2003: 260).

Dünya Bankası; "Ülkelerin, ekonomik ve sosyal kaynak yönetimindeki otorite kullanımı" anlamını yüklediği yönetim kavramıyla ilgili yapılan tanımlamada üç ana özelliğe; biçim olarak siyasi rejime, kaynakların yönetiminde yetki kullanım sürecinin niteliğine ve yönetici kesimin ilgili siyasi görüş geliştirmedeki becerilerine dikkat çekmek

istemiştir. UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) yönetim kavramını “ülkelerin işlerinde kullandıkları siyasi, yönetsel ve ekonomik otoriteler” şeklinde değerlendirirken vatandaş ve öteki grupların yararlarının tanımlandığını, farklılıkların uzlaştırıldığı süreçlerin ve örgütlerin de kapsandığını ifade etmektedir. OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) de yönetimi “siyasal gücün ve kontrol mekanizmasının ekonomik ve sosyal kalkınma amacıyla kaynaklar üzerindeki icrası” şeklinde tanımlamaktadır (Eryiğit ve Sarıca, 2018: 3).

Kelime yapıları benzese bile geleneksel yönetim ile modern yönetim kavramlarının arasında keskin farklar söz konusudur. Bahse konu farkların özünde yönetme erkinin seçilen veya atanan kimseler tarafından değil ancak alınacak hizmetin esas muhatabı olan halk ile birlikte kullanılması olmasıdır. Yönetim kavramı, sistem, yönetim ve siyaset üçgeninden oluşmaktadır. Sistem, devletin idaredaki rolünü anlatan anahtar kelimedir. Özel sektör ve sivil toplum örgütleri de devlet ile beraber yönetimde aktördür. Siyasal boyutuysa halkın yönetime katılmasının gerekliliğidir. Yönetimin yönetim boyutu, belirtilen üçgenin şeffaflığı ve hesap verebilir olması üzerine kuruludur (Çukurçayır, 2003: 262).

Yönetim, kamu kesimi ile özel sektörü ve sivil toplum örgütlerini eşit paydaş olarak bir araya getirmesinden ötürü demokrasi, şeffaflık, hesap verebilirlik, etkin idare, işbirliği, organizasyon gibi kavramların önemi artmaktadır. Burada kamu kesiminin mutlak otorite kabul edilmemesi ve sivil toplumun sürece dâhil edilmesi, bu kavramların önemini daha da artırmakta ve halkın bir denetim ve kontrol mekanizması görevi üstlenmesine yardımcı olmaktadır.

Yönetimin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Stoker, 1998: 18):

- Yönetim, kendi kendini yöneten otonom aktörlere ilişkindir.
- Yönetim, temelde hükümetten doğmuş olsa da hükümetin ötesinde bir kurumlar ve aktörler setiyle ilişkilidir.
- Yönetim, komuta etme ya da güç kullanmada hükümetin gücü dışında şeylerin yürütülebilmesi kapasitesi yaratır.
- Yönetim, ortak faaliyet yürütecek kurumların karşılıklı güç bağımlılıklarını tanımlamaktadır.
- Yönetim, iktisadi ve sosyal problemleri çözmede sınırların ve sorumlulukların belirlenmesinde büyük rol oynar.

1.1.1. Yönetişimin Tanımı

Yönetişim kelime kökeni olarak yönetim ve iletişim kelimelerinden türetilmiştir. İngilizce karşılığına binaen yönetim ve idare kavramlarını birleştiren “*governance*” teriminin yanında terim ekonomik anlamıyla da kaynakların yönetimine dair yetkilerin kullanımına dair bir tanımlamadır. Yönetişim kavramı bir taraftan hükümet ile hükümet dışı aktörler arasında etkileşimi işaret ederken diğer taraftan “demokratiklik, açıklık, çoğulculuk, yerindelik, hesap verebilirlik, katılımcılık, bilginin kullanılabilirliği, yönetime katılım” unsurlarına sahiptir (Çukurçayır, 2003: 264).

İlk olarak WB (World Bank) tarafından dile getirilen ve Afrika Kıtasındaki kalkınma projelerinin içeriğine dönük kullanılan yönetim kavramı oluşturulan politikaların politik güç kullanımına dair tanımlamalarında kullanılmıştır. Sözü geçen tüm bu kavramlar, yönetişimi yönetimden ayırt eden, günümüz yönetim anlayışını şekillendiren unsurlardır. Yönetişimin karar alma süreçlerine özel ve gönüllü sektörlerin katılımı istenmektedir. Hesap verebilirlik; yetki sahibi otoritelerin halka sorumlu olmasıdır. Prosedürlerin, çıktı ve sonuçların halkın bilgi ve incelemesine sunulmasını, yorum, eleştiri, tavsiye gibi geri bildirimlerin yönetişimin bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Bilginin kullanılabilirliği devlet ile halk arasındaki iletişimin bilgi aracılığıyla gerçekleştiği anlamına gelir. Bu noktada hesap verebilirlikle de ilişkilidir. Çünkü hesap verebilmek için halkın süreci bilmesi, takip etmesi ve gerekirse hesap sorabilmesi şarttır. Etkin yönetim; teknik anlamda etkinlik, yetkin kamu bürokrasisi tarafından kamusal kaynakların hizmetlerin görülmesinde ve öncelikli kamusal taleplerin karşılanması amacıyla verimli kullanılmasıdır. Katılımcılık, hukukun üstünlüğü, açıklık, sorumluluk, yerindelik (*subsidiarite*), uzlaşıcı ortam, adalet, stratejik geniş görüşlülük, verimli yönetim, başarılı özel kesim ve etkin sivil toplum iyi yönetişimin özellikleridir. Yönetim katmanları arasında uyum; politikalar ve eylemlerin birbirleriyle uyumlu ve anlaşılır olmasını ifade eder. Yönetim ve sosyal katmanlar arasında uyum, özellikle uluslararası ve ulus üstü örgütlenmelerde sektörler arası politikaların yürütülmesinde iyi yönetişimin önemli bir ilkesi olarak kabul edilmektedir.

Sonuçta yönetim olgusu, sorumlu aktörlerin yerel ölçekte kendilerinden beklenen fonksiyonları gerçekleştirebilmelerine olanak sağlayacak kurumsal, örgütsel ve hukuki çerçevenin ulusal düzeyde sağlanmasını, kamu yönetimi ve yurttaşlar arasında özellikle yerel ölçekte etkin iletişim olanaklarının geliştirilmiş olmasını gerektirmektedir.

İşlerliğe sahip bir yönetim kavramından bahsedilmesi için kamu ve özel sektör arasında belirli kaynaklara ortak bağımlılıkları söz konusu olmalıdır. Bu bağımlılıklara ilişkin olarak karşılıklı faaliyetlerin organize edildiği koordinasyon içinde bir müzakere süreci yapılandırılmalıdır. Kamu unsurlarının fonksiyonları değişim göstererek diğer paydaşlar arasında arabulucu fonksiyonu görmektedirler. Müzakere süreçleri neticesinde varılan mutabakatlar bağlayıcılık arz etmeli ve tüm paydaşlar tarafından uyulması gerekmektedir. Modern anlamda yönetim kavramı kamu yönetimi ile özel sektör ve sivil toplumu içine alarak oluşturulan karmaşık bir sistemi oluşturmaktadır. Bahse konu edilen süreçte merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin dışında sivil toplumu özel sektörü ve kar maksadı olmayan kurumları kapsayan geniş bir kapsamın varlığı ile bunların yönetim sürecine dâhil edilmesi söz konusudur (Eryılmaz, 2000: 28).

1.1.2. Yönetişimin Tarihsel Gelişimi

Yönetişim kavramı, yerel yönetimlerin gelişmesi ve öne çıkması ile bağlantılı bir süreçtir. 19. yüzyıldan itibaren ulus devletlerin temelinde yer alan yerel yönetim olgusu tartışılarak yerel yönetimleri yeniden tanımlayan politikalar ve bu yönetim odaklarının merkezi idare ile aralarındaki ilişki biçimini tanımlayan ilişkiler ile beraber bina edilmiştir. Yerel yönetim unsurları devletin ulusal hudutlarına dâhil farklı ölçeklerdeki topluluklara dâhil olarak yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını giderebilmek maksadıyla kurulmuş hukuki nizam ile vücut bulmuş anayasa ve yasalar ile çerçevesi çizilmiş kuruluşlara denir (<http://idari.cu.edu.tr/igunes/yerel/yy-1.htm>, (Erişim Tarihi: 20.05.2019)).

Yerel yönetimlerle alakalı alan yazını derlendiğinde yerel yönetime dair kavramların evrensel olarak tanımlandığı görülebilir. Yerel yönetim bir coğrafi bölgede yaşayan yerel toplumun üyelerine kendilerini ilgilendiren alanlarda hizmet sunmak maksadı ile teşkilatlanmış karar unsurları yerel toplumca seçilip görevlendirilen, yasalara dayanan görev ve yetkiler ile belirli bütçe ve idari, hizmet kadrolarına haiz belirlenmiş alanlarda yönetim özerkliğini merkez teşkilatı ile kurabilen kamu tüzel kişilikleridir. Yerel yönetimler gelişme sürecinde belirli aşamalar kat etmiştir. Bu aşamalar devlet ve yönetim biçimlerinin geçirdiği aşamalar ile sıkı bağlantı içindedir. Devlet yapı olarak dar anlamıyla yalnız merkezi ve siyasal bir yapıyı arz ederken yerel yönetimleri ifade etmek için ayrı bir parantez açmak gereklidir. Tarihsel gelişim sürecinde, örneğin Antik Yunan medeniyetinde yaygın olarak görülen şehir devletleri

vardı. Topluluklar arasındaki farklılıkların kabullenilerek eylemler ve söylemler arasında bir çizgi çekilerek oluşturulan site devletleri yerel unsurların demokratik yönetimin şekillendiği ilk nüvelerdir. Bu sürecin öncesinde ve ardında pek çok farklı merkeziyetçi veya daha az merkezi otorite sahibi olan devlet yapıları gündeme gelmiş ve uygulamalar tecrübe edilmiştir. Kuramsal siyaset hakkında fikir üretenler tarihsel süreç içinde merkezi teşkilatları ve yereldeki farklı unsurları birbirine bağlayan ve bütünlük arz edecek bir yapı içinde tutan örgütlenmelere devlet sıfatını vermişlerdir. Farklı tanımlamalar ve uygulamalar olmakla beraber tüm yönetim sistemlerinin ortak paydası belirli bir hiyerarşik düzen dâhilinde örgütlenmeleridir. Modern siyaset yaklaşımlarında yerel yönetim olgusunun bir süreç biçiminde tanımlandığı görülür ve toplumların artan dinamik yapıları, ekonomik ve siyasi şartlar ile beraber ortaya çıkan etkileşim ile birlikte değişime uğramaktadırlar (Keane, 2004: 93).

Günümüzde kamu yönetimi yaklaşımı sadece siyasi iktidar bağlamında değil aynı zamanda serbest piyasaya ve bireylerin kendilerine karşı da yükümlülüklerini ortaya koyar. Şeffaf ve denetime müsait yönetim yaklaşımlarının devlete ait kurumların haricinde sivil teşvik ve de vatandaşların daimi denetimine imkân veren sistemler geliştirmiş olmakla beraber kamu yönetiminin vatandaş ile olan alakası noktasında radikal değişimler yaratmıştır. Yönetim erkinin yükümlülüğü siyasi iktidar merkezli olmaktan daha çok bireye dönmüştür. Demokratik bir yöntem uygulanarak katılımın sağlanması hesap verebilirlik, sunulan hizmetlerin niteliğinin iyileştirilmesi neticesinde yönetim mekanizmalarına duyulan güvenin artırılması noktasında ehemmiyetli ilerlemeler kaydedilmiştir. Klasik yönetim sistemlerinde vatandaşların yönetim süreçlerinde aktif olmaları ve katılım sağlamaları noktasında demokratik seçimler, miting ve referandumlar yapılırken bunlar belirli alanlarda sınırlı bir katılım sağlayabilmektedir. Modern dönem yaklaşımlarında ise yönetişim kavramlarının gelişmesiyle beraber vatandaşların yönetime farklı kanalları kullanarak katılmaları sağlanabilmektedir. Bu dönemde özellikle sivil toplumun ve bunu örgütleyen STK (Sivil Toplum Kuruluşları) yapılanmaları ile alternatif katılıma dönük sistemler meydana getirilmiştir (Al, 2002: 179).

20. yüzyılda II. Dünya Savaşını takip eden dönemde 1970'lerin ardından gelişen küreselleşme ve bölgesel yönetim ve bütünleşme süreci ulusal yapıları sarsarken, uluslararası siyasi yapılar değişime gitmiş bir tarafı ile geleneksel anlamıyla ulusal

egemenlik kavramını aşındırmaya başlamıştır. İki kutuplu dünya sistemi bazı devletlerin parçalanma ve yeniden yapılanması ile egemenlik kavramı hakkındaki tartışmalar yeniden alevlenmiş ve bu noktada şiddetli siyasi tartışmalar görülmeye başlamıştır. Temsil esasıyla belirlenmiş bir siyasi erkin varlığı, bütünleşen ve ortak hedefe odaklanmış bir toplum varlığı, yetki ve sorumlulukların yayılması, şeffaflık, tabana yayılan hizmetlerin etkin ilerlemesi ve vatandaşlar tarafından kolayca denetlenebilen bir devlet yaklaşımını gündeme getirmektedir. Ülkelerin var olan kaynaklarının kontrol edilmesi ve bu kontrolün iktisadi olarak toplumsal anlamda nasıl kullanılacağı bu süreçte ehemmiyet arz etmektedir (Al, 2002: 180).

1.1.3. Yönetişimin İlkeleri

Yönetişim kavram çerçevesi olarak bürokratik yönetim yaklaşımlarından öte ve farklı olarak kamu idaresinin ulusal ve yerel bazda karar alma ve uygulama noktasında tek merkez olmasını değiştirerek bunu çoğulcu hale getirmeyi hedefler. Karar mekanizmaların çoğulcu hale getirilmesi bu karar mekanizmalarına sivil toplum katılımının sağlanması ve özel sektörün sürecin içinde yer alması temel nitelikleri belirlemektedir. Modern demokrasilerde yönetim süreçlerini buna bağlı olarak değiştirmek kalkınma süreçleri bakımından vazgeçilmez bir unsur olarak addedilmektedir. Özellikle yönetim adına ilk süreci tetikleyen kurum olarak görülen WB 1992 senesinde yayınladığı “*Yönetişim ve Kalkınma*” raporunda konuyu açmakta bir ülkede iktisadi ve sosyal kaynakların kullanılmasına dair iktidarın kullanım şekli olarak gündeme getirmektedir (World Bank, 1992: 3).

Yönetişim sadece hak talebinde bulunan bir vatandaşlık yaklaşımından ziyade görevleri ve sorumlulukları birlikte yüklenen bir aktif yurttaşlık kavramına dayanmaktadır. Burada vatandaşların aktif olarak yönetsel süreçlere katılmaları neticesinde esas karara alma mekanizmalarının parçası durumuna gelmeleri söz konusu olmaktadır. Bahse konu olan yaklaşım ile birlikte kamu siyasetine yön veren ana paydaşlardan birisi vatandaşlar olmaktadır. Yalnızca yönetenleri seçen bir toplum anlayışından daha çok yönetsel süreçlere katılan hak ve sorumluluklara beraber sahip olan yurttaş kavramı öne çıkmaktadır (Gündoğan, 2004: 16).

Yönetişim kavramının temel niteliklerinden birisi onun işteş bir fiil olmasından da anlaşılacağı gibi karşılıklı olmasıdır. Yönetim uygulaması yönetim süreçlerinde iki tarafa hak ve sorumluluklar yükleyen bir yapıdadır. Yönetilenler pasif ve hizmet

bekleyen konumdan çıkarılıp aktif katılım hedeflenmektedir. Faaliyetlerin sürdürülmesi esnasında yalnız en üst amirlerin karar verici konumda bulunduğu bir organizasyon yapısından daha katılımcı bir yaklaşıma geçiş yapılmaktadır. Bu niteliği yönetişimin en temel koşullarından birisi olarak karşımıza çıkar. Bireylerin yönetim sistemleri kurmak maksadı ile bir araya gelmelerinin temel sebebi sorunlarını en verimli ve etkin biçimde çözebilmek arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu pencereden bakılınca yönetim sistemlerinin esas maksadı sorunları çözmek olduğundan çözüm üretmekte geride kalan yönetimler başarısızlık yaşamakta bu da yurttaşlar tarafından yönetişim uygulamalarında direkt olarak muhataplarına aktarılabilmektedir. Eskiden gelen yaklaşımlar ile şekillenen kamu yönetimi ağır ve hantal bir yapıya sahip büyük oranda toplum tarafından yansıtılan taleplere ve arzulara kapalı yapılar olmaktan uzaklaşmakta çevresine daha duyarlı, iletişim ve karşılıklı etkileşime daha müsait unsurlar şeklinde görev ifa etmektedir. Yönetişel yapının daha açık, katılımcı ve şeffaf ilerlemesi kamu yönetiminde görev alan yöneticilerin kendiliğinden hesap verme konusunda daha hassas davranmaları neticesini gündeme getirmektedir (Gündoğan, 2004: 17).

Yönetişim temel olarak üç ilke üzerinden tanımlanır. Bu ilkeler;

- Hukukun üstünlüğünün kabul edilmesi diğer bir ifade ile devlet tarafından daha evvelden belirlenen kurallar, hudut ve ilkeler doğrultusunda yönetilmesi,
- Halk tarafından yönetime katılım sağlanması ve idarecilerin toplumun isteklerine ve yönlendirmelerine açık olması,
- Adalet içinde tanımlanmış eşitlikçi ve rekabetçi sistemin iyi biçimde uygulanması biçiminde ifade bulabilir.

Üç ana maddenin varlığından söz edilebilen yerlerde yönetişim noktasında işlerlikten bahsedilebilir. Bahse konu olan ilkelerin faal biçimde işlerlik kazanması bakımından belirli mekanizmaların işlemesi gereklidir. İşlerlik kazandıran mekanizmaların birincisi düzgün işleyen bir demokratik sistem, teknoloji ile içiçe bir bilgi toplumunun olmasıdır. Bu ilkelerin dışında var olması gereken koşullar hesap verilebilirlik, şeffaflık ve performansa dayanan idare sisteminin varlığıdır. Özetle bakarsak yönetişim adına esaslı ana maddeler kanun ve hukuka uyum ve hukukun üstünlüğü ilkesinin kabul edilmesi, açıklık ve şeffaflığı öne alan bir yapı kurgulanması, idari tutarlılık, sorumluluk sahibi idareciler ve doğru stratejilerin belirlenmesi olarak ifade edilebilir (Kızılcık, 2003: 9).

Günümüzün küreselleşen dünyasında modern demokrasilerde idari kurumların hukuk ile olan ilişkilerinin, hukuka uygun sistemin oluşturulmasının her seviyede faaliyet ve uygulamalarda esaslı ve vazgeçilmez bir koşuldur. Bir ülkede etkin işleyen bir yargı sisteminin varlığı devlete saygınlık kazandırmaktadır. Ülkelerde var olan sosyal ve iktisadi sorunların üstesinden gelinmesi maksadıyla saygın ve etkin bir hukuk mekanizmasının varlığı gereklidir. İşte bundan dolayı hukuka uygun yönetim ve hukukun üstünlüğünün benimsenmesi yönetim adına en temel ilkelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yurttaşlarının hukuki güvencelerinin olmadığı ve devletin hukuk ile bağının zayıf olduğu devletlerde gerçek manada bir kamu otoritesinden bahsetmek kolay değildir. Yönetimsel manada demokrat ve etkinliği olan bir idare sisteminden bahsedebilmek maksadıyla hukuki bir yönetim biçimini hâkim kılmak esastır. Yalnızca yazılı olarak hukuki sistemin varlığı yeterli olmaz aynı zamanda kuralların eşitlik ve adil uygulama esasına göre işletilmesi de gerekmektedir. Birey ve kurum güveninin kuvvetli olmadığı yerlerde yurttaşlar farklı muamele edildiğine inandıklarından kendilerinin de yasalar uymasının gerekli olmadığını düşünmektedirler. Böylece halkta var olması gereken adalet fikri ve hissi yara almakta eşitsizlik ve haksızlıklar söz konusu olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin demokratik anlayışlarının de bu kapsamda gelişerek hukukun üstünlüğünün egemen olduğu bir sistemin kurulması yönetim uygulamaları bakımından hayati önem taşımaktadır. Hukukun üstünlüğü, idare makamları da dâhil olmak üzere vatandaşların kendilerine uygulanacak hukuk sistemi hakkında baştan kabul de bulunmaları ve bunun neticelerinin adil biçimde uygulanır olmasıdır (Karabacak, 2003: 63).

Yeni demokrasi anlayışlarında yönetimi teşkil eden yapıların birden fazla aktöre sahip olması arzu edilmektedir. Böylelikle katılımcılık tarafı ön plana çıkan idari sistemler yönetim adına ehemmiyetli bir başka ilkeyi işaret ederler. Yönetişim kamu siyasetinde karar alma ve uygulama süreçlerine dair demokratik anlamda katılımcılığı ön planda tutmaktadır. Yönetişim süreç bileşenlerini oluşturan kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruları arasındaki ortaklık ve işbirliği vatandaşların farklı kesimlerinin yönetime katılımını sağlamaktadır. Katılımcılığı teşvik edilerek artırılması bu noktada katılımcılığın getirdiği maliyetlerin düşürülmesi ve katılım yollarının rahatlatılarak erişim kolaylığı sağlanması ile mümkün olabilir. Son dönemlerin iletişim teknolojilerine dair hızlı gelişmeler bu katılım yollarının kolaylaşmasına aracılık etmektedir. Katılımcılık ayağının yönetim bakımından belirleyici ilkelerden birisi olması resmi

kurumlar ve geleneksel idare yapısının yanında sivil toplum ve özel sektörün aktif biçimde daha akılcı çözümler üretmelerine ve sorumlulukları paylaşımlarına neden olmaktadır. Katılımcılıktan hedeflenen maksat karmaşa ve dengesiz bir yapı oluşturulması elbet değildir. Kimi zaman bu yönde eleştiriler söz konusu olsa bile katılımcılığı medeni bir demokrasinin vazgeçilmez parçası biçiminde görmek daha uygun olacaktır. İdari fonksiyonların böylece daha düzgün biçimde getirileceğini düşünebiliriz. Demokratik toplumlarda katılımcılığa dair en ehemmiyetli unsurlardan birisi vatandaşların oy kullanmalarıdır. Oy kullanarak vatandaşlar siyasi olaylara yön verebilme yetkisini kullanırlar. Kendi çıkarlarını savunmak adına yurttaşlar baskı grupları meydana getirerek bunlar vasıtasıyla siyasi süreçlere etki edebilirler. Yönetişim uygulamalarında yalnızca oy kullanma vazifesi ile sınırlı olmayan daha geniş bir çerçevede yurttaşların yönetsel süreçlere faal olarak dâhil olması maksadı güdülür (Uçkan, 2003: 7).

2001 senesinde Avrupa Komisyonu'nun hazırlamış olduğu *“Avrupa Yönetişimi Hakkında Beyaz Kitap”* adı verilen raporda katılımcılıkla alakalı olarak politikaların yapılandırılmasında başlangıç aşamalarından uygulama safhalarına değin Avrupa Birliği politikalarının verimli ve etkili şekilde hayata geçirilmesi adına katılımcılık önemli bir unsur şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcılık çerçevesinde ele alınabilecek bir başka hususta yerleşme ve bunun yönetimlere yansımalarıdır. Böyle bir yerleşme süreci ile beraber yönetim ilkelerinin daha sağlık uygulanması söz konusu olacaktır. Karar alma süreçlerine yurttaşların dâhil olmasını sağlayan şeffaf bir yapılanma devletin yurttaşlarıyla arasındaki açık ve sürekli bilgi alışverişi ile mümkün olur. Yurttaşların katılım süreçleriyle alakalı yolları açık bulması ve kullanması da önem arz eder (Kösekahya, 2003: 36).

Netice itibariyle problemler veya idareye ne derece yakın olunursa olunsun katılımcılık adına yurttaşlarda belirli bir arzu ve katılım yollarını açık tutan, bilgilendirme kanallarına sahip bir yapının var olması gerekmektedir.

Yönetişim uygulamalarının yerleşik uygulama alanı bulabilmesi için gereken bir başka ilke de hesap verilebilir bir sistem oluşturulmasıdır. Yönetim süreçlerinde kamuoyu olarak nitelendirilen yurttaşların yönetenlere güveni çeşitli suret ve sebepler ile azalma eğilimi gösterebilir. Hesap verilebilirlik idarecilerin yurttaşların kendilerinden beklendiği biçimde faaliyetler ortaya koyup koymadıklarını denetleyebilecekleri bir

sistem yapısının oluşturulmasını ilke olarak benimser. İdarenin farklı hiyerarşik seviyeleri arasında ve yurttaş ile idare arasında var olması gereken bir sistemi ifade eden hesap verilebilirlik ciddi bir öneme haizdir. Kamu adına yönetim görevi ifa eden kişi ve kurumlar hizmet verdikleri kesimlere ve çevreye karşı duyarlılık içinde davranmalı ve yönetim süreçlerinde paydaşların menfaatlerine, fikirlerine değer atfetmelidirler. Yönetenler vatandaşlarından geri dönütleri almak konusunda hevesli olmak durumundadırlar. Yönetim kademeleri vatandaşlar ve gelecek kuşaklar adına daha iyi bir hayat seviyesi oluşturmaya çalışmalı ve yurttaşların varsa endişelerini dikkate almalıdırlar.

Hesap verilebilirliğin temelinde kişilerin unvan ve pozisyonlarından azade olarak ifa ettikleri işler ve görevleri hakkında bir otorite tarafından izahat vermeye ve denetlenmeye çağırılabilmesi manasına gelir. Yönetişim kavramı olarak birden fazla aktöre sahip bir yapıya sahiptir. Bu süreçlere katılan bütün aktörlerin yetkileri, yükümlülükleri belirgin hudutlar dâhilinde çizilmeli ve hesap verilebilirlik kavramı temelinde kimlerin neden ve nasıl hesap vereceği konusu açıklığa kavuşturulmalıdır. Hesap verilebilirliği yönetim adına temel unsurlardan addedilmesi nedeniyle idari birimlerin yönetim süreçlerinde üslenmeleri gereken sorumluluklar netleştirilmelidir. Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan Beyaz Kitap çok seviyeli yönetim sistemlerinde hesap verilebilirliği sağlayan sistemlerin oluşturulması maksadıyla yeterli temeli oluşturmak gerektirdiğini ifade etmektedir. Yasama ve yürütme erklerinin üstlendikleri rollerin daha net olması gerekliliği Avrupa'ya dair kurumların tamamında kurumların neler yaptığının faaliyetlerinin neticelerine dair sorumlulukların belirlenmesiyle sağlanabilir denmektedir (Kesim ve Petek, 2005: 4).

Yönetişime dair hesap verilebilirlik ilkesinin gerçekleştirilmesi için maksadıyla yurttaşların etkin olabilecekleri denetim sistemleri kurulmalıdır. Var olan denetim sistemleri yurttaşların rahat biçimde erişip takip edebilecekleri bir yapıya kavuşturulmalıdır. Yurttaşların kamu yöneticilerini denetlemeleri için kurumlar tarafından dönemsel faaliyet planları hazırlanmalı ve kamuoyu nezdinde paylaşılmalıdır. Kamu kuruluşları amaçlarını belirlerler ve dönemleri bitince önceden koyulan hedeflere ne ölçüde ulaştıkları tespit edilir. Böyle bir durumun olabilmesi için ilk olarak yurttaşlarına saygı duyarak onların hesap sorabilme hakkına riayet eden bir yönetim anlayışına sahip olması gerekmektedir (Kesim ve Petek, 2005: 5).

Yönetişimin temel ilkelerinden bir diğeri olan açıklık şeffaflık ve saydamlıkla birlikte anılır. Şeffaflık kelime kökenine de bağılı olarak anlaşıldığı üzere yönetimlerin karar süreçlerinde nasıl, kimler tarafından belirli kararların alındığını kamuoyu ile paylaşmalarıdır. Özellikle AB tarafından kurumsal faaliyetlerde açıklık ifadesi olarak şeffaf yönetim kavramına sıklıkla atıf yapılmaktadır. Çeşitli hususlarda yurttaşların bilgiye ulaşabilmeleri adına düzenlemeler yapılmakta aynı zamanda karar süreçleriyle ve yönetim belgeleriyle alakalı bilgilere insanların kolaylıkla erişiminin sağlanmasının önü açılmaktadır. Kamu idaresi penceresinden bakıldığında şeffaflık, yapılanların düzgün ve zamanlı olarak kamuoyu ile paylaşılması ve özellikle kamuya ait bütçenin nasıl harcaıldığına açık biçimde halk ile paylaşılması olarak gündeme gelmektedir. Kurumsal yapılar belirli gereklilikler dolayısıyla karmaşık olabilirler yalnız buna rağmen halkın anlayacağı biçimde bir dil ile süreçler hakkında insanlara periyodik bilgi verilmesi toplum tarafından idare makamlarına duyulan güveni pekiştirmesi bakımından ehemmiyet arz etmektedir. Yönetim süreçlerine toplumun katılabilmesi aynı zamanda idarenin meşruiyetini artıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (http://www.tesev.org.tr/etkinlik/Bilgi_Edinme_Hakki_%20Rapor.doc, (Erişim Tarihi: 19.05.2019)).

Şeffaf ve açık bir idare yapılanmasının sağlanması ancak yönetsel fonksiyonlara dair işlerin halk tarafından görülmesi kamu da saydamlık sağlanması ve kurumların kullandığı dilin anlaşılır olması ile mümkün olur.

Sağlıklı ve iyi işleyen bir yönetim kavramından bahsedebilmek için etkin ve verimli çalışan bir idare yapısının kurgulanması gereklidir. Yönetişim adına önemli ilkelerden bir diğeri de etkin ve verimli olabilmektir. Etkinlik denildiğinde karar mekanizmalarının problemlere çözüm üretebilme kuvveti olarak ele almak doğru olur. Sorunların ortadan kaldırılabilme veya azaltılabilme noktasında yönetim sorumluluğu etkinlik ile birlikte değerlendirilir. Daha geniş bir tanımlama doğrultusunda etkinlik arzu edilen neticelere ulaşılabilmesini imkânlı kılan mekanizmalara sahip sistemdir. Yönetişim uygulamalarında kamuya verilen hizmetin kullanılan kaynaklar bağlamında rasyonel olmasına ehemmiyet verilmelidir. Kamu yönetiminin doğal paydaşlarından olan özel sektör ve sivil toplum kurumları geniş katılım göstermeli ve toplum adına kullanılması gerekli olan kaynaklar en nitelikli hizmetin vatandaşlarına ulaştırılması için etkin ve verimli kullanılmalıdır. Bu anlamda yapılandırılacak bir denetleme

mekanizması kamu idarisince dinamizm ile etkin ve verimli çalışmalar yapılmasını garanti altına alacaktır. Beyaz Kitap etkinlik kavramına ilişkin olarak geçmiş deneyimleri de değerlendirerek kaynakların en verimli kullanımı hususunda politikaların etkinliğinden bahsetmektedir. Politikaların dengeli ve doğru uygulanmasının etkinliği artıracak temel husus olduğu ifadesi söz konusudur. Yönetişim kavramı bağlamında devletin idari organlarının etkin uygulamalar yapabilmesi en temel ilkelerden addedilmektedir (Gündoğan, 2004: 16).

Yönetişim ilkelerinden bahsedilirken değinilmesi gereken bir başka hususta yerinden yönetim olmak durumundadır. Kamu adına verilen hizmetler ve kamu adına kullanılan kaynakların onların yararına ve yine hizmet edilen kesimlerin uhdesinde yapılandırılması gerekliliği ortadadır. Genel karşılaşılan bir problem merkezi otorite ile yerel yönetimler arasında oluşabilecek yetki çatışmaları ve sorumluluk alanlarının açık ve net olarak belirlenmesi olacaktır. Kaynakların dengeli ve iyi dağıtılması kamu hizmetlerinin doğru ve uygun verilmesine ortam hazırlamak durumundadır. Yerel yönetimler bir anlamıyla demokrasi kavramının temelini inşa ederler. Toplumun örgütlenmesi en ufak yerleşim yerinden itibaren kurulmuş vaziyettedir. Demokratik anlamda katılımcı bir sistemin kurulmasında en geniş fırsatları yine yerel yönetimler sunarlar. Kamu idaresi bağlamında yerele uzanma toplumun var olan isteklerine imkânlar dâhilinde daha uygun cevap verilmesini imkânlı kılar. Modern demokrasilerde gelişen eğilimin yerel yönetimlere daha fazla yetki verme olduğunu ifade etmek gerekir. Yerel yönetim yaklaşımlarının uygulanması ile beraber birden çok paydaşın olduğu bir ortaklık modeli kurulmuş olur. Yoğun biçimde merkezileşmiş idari sistemlerin kaynakların dengeli ve verimli dağıtılması noktasında sorun teşkil ettiği ve bu sebeple toplumsal ve iktisadi sorunların ağırlaştığı tespiti yapılmaktadır. Merkezi yapının çok öne çıktığı durumlarda siyasi manada hesap verilebilirlik kısıtlanmakta ve sorun alanları ortaya çıkmaktadır. Bu duruma dair ülkemizde de merkezi idare yetkilerinin yerele dağıtılması ile alakalı yasal alt yapı çalışmaları zaman zaman ivme kazanmaktadır (Göymen, 2013: 76).

Yönetişim kavramını teşkil eden bir başka temel ilke de tutarlılıktır. İdari sistem dâhilinde uygulanan politikaların birbiri ile uyumlu olması gerekmektedir. Tutarlı olmak denildiğinde uygulanan politikaların netice ve hedeflerine uymayan etkilerin meydana

gelmesi anlaşılmalıdır. Tutarlılık ile alakalı olarak uygulamaya alınan eylemlerin ve yaklaşımların kolaylıkla anlaşılabilir ve birbiri ile uyumlu olması gerekliliği ortadadır.

Yönetişim uygulamalarında sorun teşkil eden bir konu da geçmişten gelen uygulama alışkanlıkları ve var olan düzeni terk etmede yaşanan isteksizliktir. Kamu idaresinde yeniden yapılanma süreçlerinde bu ve benzeri engeller ilerlemeyi yavaşlatmaya neden olmaktadır. Yönetişim en kapsamlı biçimde yurttaşlarını mutlu edip tatmin edebilecek ve sürdürülebilir bir düzlemde devam edebilecek bir görevi olmalıdır. Kamu yönetiminde görev alan kimselerin yönetime dair misyon ve vizyona sahip olmalıdır (Özdemir, 2003: 92).

1.2. Yönetişimin Temel Aktörleri

Yönetsel yapı ve idare uygulamaları olarak yönetişimin belirli unsurlara veya aktörlere sahip olması gereklidir. Bunlar olmaksızın yönetim uygulamalarından bahsedilemez. Var olan idari niteliklerin üzerine bir şeyler eklenmesi ancak temel yapının sağlam aktörlere sahip olmasına bağlıdır. Temel düzeyde demokratik uygulamalara sahip olmak ve devletin belirli niteliklere haiz olması ehemmiyetlidir. Demokrasi anlayışının niteliği ve uygulama biçimi yönetime imkân sağlayabilecek bir seviyede olmak durumundadır. Öncelikle yerel yönetimlerin belirli düzeyde örgütlenmiş olması lazımdır. Yerel yönetimlerin ardından devlet bir aktör olarak yönetim uygulamaları için belirli vasıflara sahip olmak durumundadır. Sivil toplumun örgütlü olması ve vatandaş unsuru da yönetişimin olmazsa olmaz aktörlerindendir. Bu aktörleri aşağıdaki gibi tek tek incelemek içeriği anlamak bakımından daha faydalı olabilir.

1.2.1. Yerel Yönetimler

Toplumsal düzen ve halkın ihtiyaçlarının karşılanması maksadıyla kurulan idari yönetimler devlet yapısında sürekliliği sağlamak ve hizmetlerin etkin ve hızlı şekilde vatandaşlara ulaştırılmasını sağlamak için yerel ve merkezi olmak üzere iki düzlemde yapılandırılmıştır. Merkezi yönetim teşkilatları Cumhurbaşkanından başlayarak hiyerarşik bir biçimde yapılırken, yerel yönetimler ise il özel idareleri, belediyeler, mahalle ve köylerden müteşekkil bir yapılanma sırasına sahiptir. Merkezi yönetimler ile yerel yönetimler idare yapısının birbirlerini tamamlayıcı unsurlarından olup kurulma maksatları ve görevleri bağlamında tamamlayıcılık arz etmektedir. Verdikleri hizmetlerin türleri bakımından yerel yönetimler ile mahalli idareler iki alt başlık üzerinden değerlendirmeye alınabilir. Esas olarak yerel yönetimler teknik, altyapı,

kültürel ve idari hizmetleri vermeye odaklanmış idari teşkilatlar olarak karşımıza çıkarlar. Ülkemizde yerel yönetimlerin kuruluş amaç ve felsefesi Anayasa'nın 127. Maddesinde belirtildiği üzere yöredeki halkın mahalli ve ortak gereksinimlerini karşılamak adına kurulan ve karar mercileri yörede ikamet eden yurttaşlarca oluşturulan kurumlardır. Yapıları gereği idare ve iktisadi anlamda özerkliğe sahiptirler. Mahalli yönetimlerin kuruluşuna dair esas ve verdikleri hizmet içeriği yerinden yönetim prensipleri gözetilerek yapılmalıdır.

Belirli bir coğrafi bölgede yaşayan toplulukların bir arada yaşamalarından dolayı ortaya çıkan gereksinimleri gidermek adına yapılandırılmış organlar olan yerel yönetimler yine o bölgeye ait yurttaşların katılımı ile göreve gelmeli ve hizmet ifa etmelidir.

Günümüz dünyasında endüstrileşmenin artması iletişim teknolojilerinin sınırları zorlayan gelişimi ile birlikte demokratik uygulamalar da şekil değişikliğine uğramaya başlamıştır. Yönetişim kavramının yaygınlık kazanmasıyla beraber yerel yönetimler bazında yatay ve geniş katılımlı demokratik örgütlenme modelinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Küreselleşme ile birlikte artık kişiler birden fazla, çok boyutlu aidiyetlere ve ilişki biçimlerine sahiptirler. Katılımcılığın her seviyede desteklediği çoğulculuk anlayışı çok kültürlü bir yapıyı da destekleyecek özelliklere sahiptir. Toplum en küçük örgütlenme yapılarından itibaren karar alma süreçlerine katılmaları gereklidir. Yerel yönetimler eli ile bulundukları yerde idare sistemleri ile karşılaşan yurttaşlar yalnızca seçimler vasıtasıyla değil her anlamda demokrasiye katılmalıdırlar. Katılımcı demokrasi ilkelerine göre yurttaşlar yerel yönetimler dâhil siyasi örgütlerin karar mekanizmalarına dâhil olmalı ve faaliyetlerini denetleyebilmelidirler. Yerel yönetimler üzerinde etki oluşturmayı başaran yurttaşların ülkenin genel siyasetinde de etkili olmaları sonucu doğacaktır (Kocaoğlu, 2015: 32).

Bölgesel kalkınma penceresinden bakıldığında yerel yönetimlerin itici bir kuvvet oluşturduğu tespit edilebilir. Modern demokrasi uygulamalarıyla beraber merkez idaresi ile yerel yönetimlerin ilişkileri değişim eğilimindedir. Küreselleşmenin de getirdiği yeni paradigma yerel yönetimlerin çok yönlü olarak önemini artırmaktadır. Yerel iktisadi, kültürel, sosyal unsurlar daha kolaylıkla dünyaya açılabilen ve çoklu etkileşime girebilmektedir. Yerel yönetimlere yetki devri anlamında yerelleşme üç ana hat üzerinden talep görmekte ve değerlendirilmektedir. Bu hatlar; üst seviye organ veya

unvanlardan daha alt seviyelere doğru yetki devredilmesi, merkez örgütlerden taşradaki örgütlere yetkilerin devredilmesi bu anlamda yetki uygulama alanında genişleme, merkezden yaygın teşkilatlara yani yerele doğru yapılanmadır. Dünya Bankası'nın tanımlamaları ışığında hantal yapılı ve ağır işleyen bir devlet yapılanmasından yetkilerinin bir kısmını yerele devretmiş ve küçülmüş daha çevik bir devlet anlayışı benimsenmektedir. Bu alt yapı hazırlığı neticesinde yönetim adına da gerekli süreç yapılandırılmış olur. Yönetişim mekanizmalarının demokratik olarak yapılanması her manada kalkınma için temel şartları hazırlamaktadır. Vatandaşlarının arzu ve taleplerine karşı duyarlı idari sistemler demokratiklik anlamında önceliklidirler (Yeğin, 2002: 48).

1.2.2. Devlet (Merkezi Yönetim)

Yönetişimin hedeflediği amaçlarından biri devletin ideal yapısına ulaştırılmasıdır. İyi yönetim uygulamaları için gereken devlet nitelikleri içinde ehemmiyetli olanı devletin uzlaşma kültürüne dayalı bir yapısının olmasıdır. Sosyal manada bir uzlaşımın olması devletin meşru yapısının sağlanabilmesi için ön koşullardandır. Devlet bir üst organizasyon olarak yurttaşlarının mal ve can güvenliğini korumak durumundadır. Tabi bulunan yurttaşların devlete ne tür yükümlülükler vereceği karşılıklı olarak uzlaşma ve görüşme yöntemi ile belirlenmelidir. Devletin temelini oluşturan anayasa ve yasalar bir nevi sosyal sözleşmelerdir. Devlet ve vatandaşlar, devletin haiz olacağı yetkiler ve kuvvetin niteliğini aralarında sözleşme niteliği taşıyan belgeler ile belirlemişlerdir. Anayasa ve yasalar vasıtasıyla devlet meşru niteliğine kavuşur.

Devletin yönetim içindeki görevini tanımlarken bir başka önem arz eden konu da devletin demokratik niteliğidir. Devlet esas itibarıyla halkın egemenliğine dayanan bir kurum olmak durumundadır. Yurttaşların hakları ve bunlara bağlı olan özgürlükleri etkin biçimde devlet eli ile korunarak güvence altına alınmak durumundadır. Devlet yönetiminde temsil niteliğine haiz olacak idarecilerin halkın serbest iradesi ile yapacağı seçimlerin sonucunda belirlenmesi esas niteliklerdendir. Bağımsız ve adil seçimler yolu ile yurttaşların yönetime katılabilmeleri demokratik devletin vazgeçilmez niteliklerindendir (Aktan, 2017).

Yönetişim süreçlerinin içinde karşılıklı iletişim yani diyalog ve bununla beraber tabi ki uzlaşma yer almak durumundadır. Yurttaşlar kendi serbest idareleri vasıtasıyla yöneticilerini belirleyebilmeli, siyasal katılım ve temsil ilkeleri doğrultusunda yönetime katılmalıdırlar. İdarecilerin yönetim hakkını alması belirli şartlar dahilinde olmak

durumundadır. İdareciler ve yurttaşlar sıkı bir iletişim ile birlikte kamuya dair karar süreçlerine katılmalıdırlar. Yönetişim süreçleri ideal demokrasiye ulaşma yolunda önemli bir aşamadır. Yönetim ve iletişim kavramlarının iç içe geçtiği yönetim olgusu yurttaşlar ile yönetimin yakın ve sürekli iletişim halinde olması gerekliliğini vurgular. Yöneten ve yönetilenler arasında siyasal katılım üzerine kurgulanmış bir iletişim sürecinin varlığı tek başına yönetişimin yeter şartı değildir. Devletin meşruiyet kazanması için siyasal katılım ve uzlaşma maksadıyla siyasal katılım ve uzlaşma ile beraber kullanılan siyasi gücün denetlenebilir olması da gerekmektedir. Gerçek anlamda demokratik bir yönetim kurgulayabilmek ancak bu noktada devletin var olan yetki ve sorumluluklarının sınırlarının iyi çizilmesi lazımdır (Giritli, 2001: 55).

Demokrasinin vazettiği prensipler ile yönetime yurttaşların katılımının sağlanması hukuk devletinin getirdiği kurallar çerçevesinde devletin gücünün sınırlarının çizildiği ve kaidelerin anayasa ve yasalar ile güvence altında korunduğu hukuk kaidelerine saygılı bir devlerin varlığı iyi bir yönetim süreci için en temel şartlardan sayılmaktadır. Devletin temel özelliklerinin yönetim uygulamalarına müsait olması gerek şartlardan sayılmaktadır. Devletin güç ve yetkilerinin yalnızca idare merkezinde toplanması müsait şartları sağlamaz bilakis adem-i merkeziyetçi bir devlet modeli yerel yönetimlerin kuvvetlenmesi ve devletin modern demokratik yaklaşımlar ile birlikte şekillenmesi yönetim için gerekli bir unsur olarak görülmektedir. Devletin yetkilerinin merkezde toplanmaması aynı zamanda yerele dair sorunların merkeze taşınma gereksinimi olmadan yerinde çözülmesi ve böylelikle sorunun asıl sahibi olan yurttaşların çözümlere daha hızlı ve etkin biçimde kavuşmaları neticesini doğuracaktır. Yurttaşların sorunların yakınlarında olan ve kendileri ile etkileşim içinde olabilecek yerel mekanizmalar tarafından çözülmesi dolayısıyla yönetişimin avantajlarından faydalanması söz konusudur(Aktan, 2017).

Yönetişim süreçlerinde devletin rolünün açıklık ve şeffaflığın uygulayıcısı olması gerekliliği söz konusudur. Vatandaşlar devletin işleyişi ve kaynakların kullanımı ile alakalı olarak bilgi edinebilmeli ve bu süreçleri açıklıkla denetleyebilmelidirler. Yurttaşların bilgi edinme haklarının anayasal güvence altında olması önem arz etmektedir.

1.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları yönetim uygulamalarının sahaya inmesi açısından en önemli unsurlardan birisidir. Bir bakımdan sivil toplum örgütleri olmaksızın yönetim ilkelerinin teorik yapısından öteye geçip pratiğe dökülür. Sivil toplum kuruluşları kendilerine ait işleyişleri yanında kamu yönetimi sahasında yönetişi uygulamasına imkân vererek iki taraflı bir fonksiyon icra ederek böyle bir vasıta görevi görürler. Daha kaliteli bir direkt demokrasi uygulaması mecburi bir unsur olarak sivil toplum kuruluşlarını barındırmalıdır. Sivil toplum kuruluşları toplumun belirli sorunlarını idari mekanizmalardan bağımsız olarak değerlendirerek toplumun bilgisine sunan bir nevi toplumu aydınlatma işlevi edinen bu sorunlara dair çözüm önerileri geliştirip uygulanması için kamuoyu oluşturan yapılardır. Yerele dair sorunlar üzerinden bir araya gelen sivil toplum kuruluşları olduğu gibi daha geniş alana hitap eden sivil toplum kuruluşları da söz konusudur. Sivil toplum kuruluşlarının üyeleri birlikte hareket etme arzusu ve disiplinine sahip kimselerdir. Bu kuruluşlara misal olarak dernek, vakıf, meslek odaları, kooperatifler, sendika ve konfederasyonlar gösterilebilir. Bu kuruluşlar sivil inisiyatif çerçevesinde değerlendirilirler. Sivil toplum kuruluşları paylaşılan bir amaç doğrultusunda birliktelik oluşturmuş en az iki üyeden oluşan ve kar maksadı gütmeyen kurumlardır (http://www.tesev.org.tr/etkinlik/Bilgi_Edinme_Hakki_%20Rapor.doc, (Erişim Tarihi: 19.05.2019)).

Sivil toplum kuruluşları toplum adına çözümler üretmek maksadında olan girişimci örgütler olarak nitelendirilebilirler. Var olan koşulların geliştirilmesini, var olan bir sorunun çözümlenmesini veya eksikliğin giderilmesini hedefleyen örgütler her şeyin ideal seyrinde olduğu toplumlarda zaten gereksinim olarak ortaya çıkmazlardır. Sivil toplum örgütleri toplumun geneli veya bir kesiminin menfaatlerini gözetmek adına kurulurlar. Hedeflerine ulaşırken toplumun diğer kesimlerinin bu durumdan dolayı zarar görmelerine yol açmamaları gereklidir. Sivil toplum örgütlerinin belirleyici bir diğer özelliği de gönüllü oluşturulmuş teşkilatlar olmalarıdır. Demokratik toplumlarda sivil toplum örgütlerinin gerçek yapıları içinde var olmaları mümkün olur. Demokratik sistemlerin var olan zaaflarının ortadan kaldırılmasını hedefler ve iyileştirici faaliyetlerde bulunurlar. Demokrasinin vazgeçilmez ögesi olan seçimlerin dışında seçim dönemleri haricinde toplumun ihtiyaçlarının giderilmesine bu örgütlerin katılımı oldukça ehemmiyet arz eder. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünyada birçok

farklı gelişmenin de etkisi ile sivil toplum örgütlerinin toplum ve idareler nezdindeki ağırlığı artmıştır. Sivil toplum örgütleri yönetimler üzerinde baskı oluşturarak politikalarının denetlenebilirliğini sağlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin kararlarını alma şekli sivil toplumun bahse konu ülkedeki standartları ile yakından ilintilidir. Sivil toplum kuruluşlarının yapıları farklı toplum kesimlerinin kendi fikirlerini duyurmalarını sağlar ve katılımcı demokrasi kavramına katkıda bulunurlar. Sivil toplum kuruluşları toplumun genel faydasını gözeterek yine halktan aldığı kuvvet ile hizmetlerini gönüllülük ilkeleri çerçevesinde icra etmek durumundadır. İcra ettiği faaliyetler sırasında varlık sebepleri ve amaçları açık şekilde tanımlanmak durumundadır. Sivil toplum kurumları yapıları gereği topluma açık, şeffaf ve denetlenebilir olmak durumundadırlar. Kuruluşların nitelikleri programlarını icra, yönetim, hesap işleri, insani kaynaklarını yönetme fiillerini yaparken ahlaka uygun ve şeffaf şekilde uygulanabilir olmak durumundadır. Bu anlamda bir sivil toplum kuruluşu kendisini destekleyenlere, üyelerine ve gönüllü katılımcılarına ve hizmet sunduğu kitleye dair yükümlülüklerini saptayarak buna uygun biçimde yerine getirerek demokratik olduğu kadar açık ve katılımcılığı esas alan bir yönetim anlayışı sergilemelidir (Kızılcık, 2003: 438).

1.2.4. Vatandaş

Vatandaş ve vatandaşlık kavramlarının kökeni Roma hukukuna kadar gitmektedir. Bir kimsenin hukuki düzene bağlanma şeklini belirleyen durum tanımlamasıdır. Hukukçular bakımından bu tanımlama halen geçerliliğini korumakta olup bir devlete tabiyet bağı ile bağlanma, bir aidiyet göstergesi olarak tanımlanmaktadır. Hukuki düzenin kişisel geçerlilik alanı biçiminde yapılan tanımlamalar da mevcuttur. Vatandaşların bir takım hak ve sorumlulukları vardır. Bir nevi kişilerin devlet ile olan ilişki biçimlerini tanımlayan bir kavramdır. Uluslararası hukuk sistemi üzerinden değerlendirildiğinde vatandaşlık kavramını düzenleyen bazı sözleşmelerin varlığından bahsedilebilir. Bu sözleşmeler içinde 1930 sayılı Lahey Sözleşmesi, Vatansızların Statüsüne dair BM (Birleşmiş Milletler) New York Sözleşmesi, 1997 senesinde hazırlanıp 2000 senesinde kabul edilen Avrupa Konseyi Avrupa Uyrukluk Sözleşmesi sayılabilir. Bunun dışında ikili anlaşmalar ile devletlerin ortak düzenleme getirdiği alanlar da mevcuttur. Vatandaşların vatandaşlık hak ve ödevlerini düzenleyen konulara değinilirken vatandaşlık haklarının üç düzlemde şekillendiği görülmektedir. Bu

düzlemler medeni haklar, siyasi haklar ve sosyal haklar düzlemidir. Medeni haklar ile düzenlenenler; mülkiyete dair haklar, kişisel özgürlükler, adalet ve aynı zamanda ifade serbestisi ve fikir, inanç hakları olarak açıklanabilir. Siyasi haklar; seçme ve seçilme hakkı olarak değerlendirilirken sosyal haklar ise iktisadi ve sosyal güvenlik, eğitim ve kamu hizmetlerinden faydalanma haklarını içermektedir. Daha sonra bu hakların üzerine eklenen katılım hakları ile bu düzlemler genişlemiştir (Esendemir, 2008: 21).

Vatandaş, yönetim olgusunun en temel aktörlerinden biridir. İdare makamında olanlar da esasen bir yönü ile vatandaşdır. Toplumun birbirine bağlanması ve bir bütün teşkil etmesi aslında hukuki ve sosyal bir bağ olan vatandaşlık ile mümkündür. Bu bağlamda yönetim vatandaşlar ile vatandaşlar için uygulanır. Modern demokrasilerde yönetim kavramı vatandaş odaklı yönetime evrilmektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinde kamu idaresinin içine düştüğü atalet ve yetersizlikler dolayısıyla birçok ülkede yeni kamu yönetim yaklaşımları gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımlarda vatandaşa daha yakın olmak önemli addedilmiştir. Daha önce devletin hizmetlerini kendi seçtiği ve bir anlamda imtiyazlı bürokratlar tarafından şeffaf olmayan biçimde ve hantal bir yapıda götürülmesinden artık devletin var olan faaliyet sahalarının daraltılması vatandaşların kendilerini bizzat ilgilendiren karar süreçlerine katılmaları istenmektedir. Vatandaş odaklı bir yerel yönetim biçimi merkezin odakta yer aldığı yönetim anlayışının yerini almakta ve gelişmektedir (Gökçe vd.,2001: 19).

1.3. Yönetişimin Türleri

Merkezi idare ile yerel yönetimlerin ilişkilerini tanımlayan belirli modeller vardır. Bunlar temsilci model, ortaklık modeli, denge modeli ve vekâlet modeli olarak sıralanabilir. Temsilcilik yaklaşımında yerel yönetimler merkez idareden birer temsilci olarak görülürler. Yerel merkezin bu anlamda temsilcisidir. Ortaklık modelinde ise yerel ve merkezin bir eş mesafede içinde algılanması söz konusudur. Vatandaşa bu iki yönetim yani merkez ve yerel eşit mesafede yer almaktadır. Denge modeli temsilci ve ortaklık modelinin karması olarak belirlenir. Merkez idare ve yerel yönetimler birbirine karşılıklı ihtiyaç duyar ve birbirlerini denetlerler. Vekâlet yaklaşımında ise merkez idare ve yerel yönetimler arasındaki ilişki biçimi vekâlet odaklıdır. Yerle yönetimler merkezin verdiği izin ölçüsünde ve yine denetim dahilinde kamu hizmetlerini sunarlar. Dünya üzerinde farklı geri planları olmakla beraber yönetim türleri yine birbirinden farklı uygulanabilmektedir (Bilgiç, 2003: 25).

Özellikle gelişmiş demokratik ülkelerde ve örneğin AB ülkelerinde kuvvetli merkezi idare sistemlerinden daha çok ortaklığa ve dengeye dayanan sistemlerin kabul gördüğü söylenebilir. Geçmiş dönem tecrübeleri sosyal ve ekonomik nedenler ülkelerin yönetim sistemlerini şekillendirmesinde etkili faktörlerdir. Yerel yönetimleri ve bunların barındırdığı sosyo-kültürel öğeleri ve tabi iktisadi unsurları kenara atmayan ve merkezi idare ile dengeli bir yapıda götürülmelerini sağlayan yönetimler daha çok kabul görmektedir. Yerel yönetimlerin kuvvetli olduğu AB üyesi ülkelerde merkezi yapıların baskısı atında olmadan dengeli bir yerel ve merkez politikası uygulamasının sosyal barış ve refaha katkıda bulunduğu tespiti yapılabilir. Ülkelerin yönetim biçimleriyle de yakın ilişki içinde olan yerel yönetimlerin yapılanması örneğin Almanya’da olduğu gibi eyaletler ve federal hükümet arasındaki ilişkiler benzeri yapılanmaktadır. Fransa örneği Almanya’dan farklı olarak daha merkezi bir yapıda oluşmuşken zaman içinde adem-i merkeziyetçi bir yapıya evirildiği gözlenmektedir. Yönetişim türleri analiz edilirken dikkate alınması gereken iki husus vardır. Bunlardan birincisi iktisadi ve siyasi bakımdan süreçlerin ayrı değerlendirilmesidir. Yönetişim süreçlerinde bu yaklaşımın önemi siyasi süreçte yer alan oy alma kaygısı dışında yönetme sürecinin teknik bir olgu olarak ele alınmasıdır. İkinci ehemmiyetli husus ise devletin fonksiyonlarının ve yetkilerinin serbest piyasa ile paylaşılarak kullanılması gerekliliğidir. Karar alma noktasında yerel unsurlar ile merkezin yetkili unsurları arasında yetki ve görev paylaşımı yapılması amaçlanmıştır (Özer, 2005: 61).

1.3.1. Minimal Devlet Olarak Yönetişim

Yönetişim kavramı ilk olarak ortaya çıktığı dönemlerden itibaren gündemde olan küreselleşme ve neo-liberal siyasetin etkisi ile birlikte devletin fonksiyonları ile birlikte mümkün olduğu kadar küçültülmesi yani minimize edilmesi hedeflenmiştir. Bu döneme dair politikaların ifadesi olarak “*minimal devlet*” söylemi etkili olmuştur. Bu söylem ile esasında dönemin ruhuna uygun olarak serbest piyasanın önemine vurgu yapılmak istenmiştir. Neo-liberal politikaların etkisi gelişmiş e az gelişmiş ülkelerde farklı tezahür etmekteydi. Az gelişmiş ülkelerde devletin çekildiği alanlarda doğan boşluklar sorunlara yol açmıştır. 1990’lardan itibaren ikinci dönem neo-liberal yaklaşımlar ile birlikte yapısal uyum süreçleri ortaya atılmaya başlanmıştır. Bu söylem zaman içinde minimal devlet söyleminden “*düzenleyici devlet*” söylemi ve uygulamasına geçilmesine yol açmıştır (Arslan, 2010: 29).

20. yüzyılın son çeyreğinde genel olarak dünya üzerinde etkili olan küreselleşme olgusunun neo-liberalizm ile ve yeni kamu düzeni anlayışları ile yakından alakası vardır. İktisadi politikaların idare sistemlerine etki etmesi tabidir. Küreselleşme olgusunun vasıtasıyla belirgin biçimde ortaya çıkan neo-liberal politik yaklaşımlar geleneksel liberal fikrin yeniçağa göre yorumlanmış halidir. Bu yaklaşıma göre devlet toplumsal sahadan olabildiğince geri çekilmeli serbest bir piyasa düzeni oluşturulmalı bu düzen hukuk sistemi ile korunmalı ancak bireyci ve özgürlükler temelinde yeni bir yaklaşım benimsenmelidir. Tabi serbest piyasa sistemi, hukukun üstünlüğü ve devletin sınırlanması bu yaklaşımın temel özelliklerindendir (Arslan, 2010: 30).

1.3.2. Yeni Kamu İşletmeciliği Olarak Yönetişim

Geleneksel yönetim anlayışından yeni kamu yönetimi yaklaşımlarına geçiş küreselleşme ve neo-liberal yaklaşımların etkisi ile devletin minimal bir yapıya dönmesinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde yarattığı negatif etkiler neticesinde yeniden değerlendirilmeye başlanmıştır. Yeni kamu işletmeciliği olarak tanımlanabilen bu yaklaşım bünyesinde geleneksel yönetim anlayışına karşı belirli eleştiriler barındırmaktadır. Kapitalist piyasa ekonomisini benimsemiş merkezîyetçi ulus devletlerin kamu hizmetlerini sunma ve örgütlenme modeline karşı geliştirilen bir yeni yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Özellikle Dünya’da ve Avrupa’da 1980’li yıllar sonrasında gelişen yeni kamu yönetimi esas anlamda kamu yönetiminin işletme noktasında evrilmesini devlet hizmetlerinin belirli anlamda ticarileşmesini ancak bu yol ile devletin küçülmesini savunmaktadır. Minimal devlet anlayışını savunmakla beraber bu akımın ikinci dalgasını oluşturan devletin düzenleyici fonksiyonlarına vurgu yapan bir yanı da vardır (Özer, 2005: 59).

Küreselleşme ve neo-liberalizm ile beraber yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı şekillenmiş ve ivme kazanmıştır. Bu politikalar etkisinde yaygınlık kazanmıştır denilebilir. Bir yönüyle post modern dönemin örgütlenme izlerini taşıdığı ifade edilebilir. Yeni kamu işletmeciliğinin temel niteliklerini sıralamak icap ederse şu şekilde ifade edilebilir (Eryılmaz, 2000: 22);

- Kamuya dair faaliyet alanlarının sınırlandırılması söz konusudur,
- Bürokrasinin süreçleri ve aşamaları azaltılmaktadır,
- Yönetimlerde yerel unsurların daha etkin katılımı söz konusudur,
- Neticeler değil ancak süreçlerin ehemmiyeti artmaktadır,

- Performansa dayalı bir rekabet süreci yapılandırılmaktadır,
- Girişimci bir idare talep edilmektedir,
- İşletme yönetim teknikleri kamu idaresine sunulmaktadır,
- Denetlenebilir ve şeffaf bir yönetim tazı belirlenmektedir,
- Yönetimde geniş katılım hedeflenmektedir.

Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı geleneksel kamu yönetimine alternatif bir yaklaşım sunmasıyla öne çıkar. Geleneksel kamu idaresine köktenci bir eleştiri yaptığını söylemek yanlış olmaz. Kamu idaresinde yaşanan bu değişim bir değerler dizisi değişikliğine işaret eder. Bu noktada küreselleşme ve iktisadi liberalizm yaklaşımları arasında bir ilinti olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde güç kazanmasında temel etmen siyasal, iktisadi ve kültürel görülebilir. Özellikle teknolojik gelişmeler, iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan gelişmeler itici güç oluşturmuştur. Neo-liberalizmin klasik liberalizm devleti ekonomik gelişmenin tamamen dışında tutan yaklaşım ile beraber 1929 senesinde Büyük Buhran yaşanmıştır. Bu iktisadi kriz serbest piyasaya devletin belirli müdahaleler ile düzenleme getirmesini gerekli kılmıştır. Bu durum refah devleti olarak tanımlanan ülkelerin iktisadi müdahaleleri artırmasına yol açmıştır (Çelik, 2007: 301).

1.3.3. Şirket Yönetişimi Olarak Yönetişim

Şirket yönetişimi olarak tanımlanan “*Corporate governance*” kavramı birden fazla yönden değerlendirilip açıklanabilmektedir. Kurumsal yönetim olarakta ifade edilebilen kavram adaletli, denetlenebilir bir yapıyı hedeflerken yetki ve sorumlulukların açık biçimde tarif edildiği bir süreci tanımlar. Kurumsal yönetim ve şirket yönetişimi yalnızca özel sektör değil aynı zamanda kamu yönetişimin de kapsama alanındadır. Bilindiği üzere şirketler yapısal olarak kendi paydaşlarına sonrasında bünyesinde çalışanlara daha sonra da diğer paydaşlarına yani tüketicilere, müşterilerine ve tedarikçilerine karşı yükümlülüklerle sahiptirler. Kurumsal şirket yönetişiminde var olan yükümlülüklerinin bilincinde olarak karlılıklarını artırarak ilişki içinde oldukları bütün kurum ve kişilere dair süreçlerini yaslar ve etik anlayışa uygun biçimde devam ettirirler. Yönetişimin özel sektör ve şirket uygulamalarına bakılınca doğal olarak içinde var olan kar etme maksadı ile aşırı odaklanması neticesinde topluma zarar verme potansiyeli barındırmasıdır. Yönetişim vasıtası ile oluşabilecek sapmalar denetim altında tutulmaya çalışılmaktadır. Küresel düzlemde gelişen piyasa ekonomisi son dönemlerde

gelişmiş ekonomilere dair büyük şirket birleşmelerine yol açmakta bu noktada şirketlerin toplumdan devletlerin iktisadi yapılarından bağımsız düşünülmeleri imkânsız olmaktadır. Bir büyük şirketin iktisadi darboğaza düşmesi artık yalnızca bu şirket özelini değil genel olarak ülke ekonomilerini etkileyecek boyuta gelmiştir. Dünya sisteminde meydana gelen gelişmeler piyasa, toplum ve iktidarları tümünü etkileyecek bir düzlemde gündeme gelmektedir. OECD tarafından 1999 senesinde belirlenen çerçevede şirket yönetişimine dair ilkeler aşağıdaki gibidir;

Paydaşların haklarının gözetilmesi: Bu doğrultuda asıl hissedarlık hukuku, kişi ve kurumların var olan mülkiyet haklarının kaydı, hisse devirleri, şirketlerin gerekli bilgileri şeffaflık ve doğruluk ilkeleri ile paylaşması, genel kurul ve oy hakları, denetim ve kar dağıtımı konularını içeren bir içeriğe sahiptir.

Tüm paydaşlara adil davranılması: Hissedarların paylarının oranlarına bakılmaksızın tüm paydaşlara adaletli davranılması gereklidir. Hisse sahibi olmak isteyenler bunu yapmadan evvel kurumsal yapı hakkında bilgi alabilmeli bu hakka dair değişiklikler için asaleten ya da vekâleten rey hakkına sahip olmalıdırlar. Şirketlerin içyapılarından gelen hileli yönlendirme çabaları engellenmelidir.

Farklı menfaat grupları rolleri: Şirketler ile ilişkisi olan menfaat grupları, paydaşlar yasalara verilen hakları tanımalı, iş alanları yaratmalı ve mali bakımdan düzgün işleyen bir yapı oluşturmak maksadıyla bu menfaat grupları ile şirketin ortaklığı teşvik edilmelidir.

Kamuoyunun aydınlatılması ile şeffaflık: Şirketlerin mali yapıları, iktisadi performansları mülkiyet ve yönetim ile alakalı konular dâhil olarak şirketlerin alakalı bütün konularda yerinde ve düzgün bilgilendirme yapılması gereklidir (Tekin, 2003: 34).

Yönetim kurulu görevleri ve sorumlulukları: Şirketlerin stratejik bakımdan yönetilmesi ve yönetim organlarının şirket üzerindeki etkilerinin ve yönetim kurullarının denetlenebilir bir yapıda olması garanti altına alınmak durumundadır.

1.3.4. Kendiliğinden Organize Olan Ağlar Olarak Yönetişim

Kendiliğinden organize olan ağlar tabiri ile kamu hizmetlerinin sunulmasında kamu siyasetinin oluşturulmasında ve karar süreçlerinde yönetim ağları şeklinde adlandırılan belirli kamu ya da sivil toplum kuruluşları etkinlikleri ifade edilmek istenmektedir. Yönetişim hiyerarşisinde üst mevkide bulunanın tek yanlı iradesi ile karar

alınmasındansa birden çok aktörün interaktif biçimde etkileşimi ile karar alınması hedeflenmektedir (Coşkun, 2003: 45).

Bahsedilen kapsamda yönetim bütün unsurların birbirleri ile olan iletişimlerinin neticesinde ortaya konulan uyum ölçüsünde başarılı olacaktır. Büyük ve karmaşık sistemlerin yönetilebilmesi ancak ağların birbiri ile sağlam alakaları sayesinde sağlanabilecektir. Kendiliğinden organize olan yapıların belirli bazı nitelikleri öne çıkmaktadır bu nitelikler aşağıdaki gibidir;

Örgütlerin aralarındaki bağımlılık ilişkisi, yönetim yönetim kavramından daha geniş bir kapsama alanına sahiptir. Bir anlamıyla kamu idaresi ve devlet dışındaki organizasyonları da içine almaktadır. Devletin kapsam alanının değişip gelişmesi kamu ile özel sektör ve sivil toplumun birbirlerine bağlanmalarına sebep olmuştur.

Kendiliğinden örgütlenen ağ yapıları ortak hedefleri gerçekleştirebilmek amacıyla aralarında sürekli iletişim ve pazarlık durumundadır.

Bahsedilen ağ ilişkilerinde kural ve kaideler katılımcılarca belirlenmekte ve aralarında karşılıklı olmak kaydı ile güven ilişkisi bulunması icap etmektedir.

Kendiliğinden örgütlenen ağ yapıları özerk ve örgütlenebilme niteliğine sahiptirler. Kamu otoritelerine hesap vermek durumunda değildirler. Devletin bu ağların halim gücü olduğunu ifade etmek doğru olmaz.

1.3.5. Sosyo-Sibernetik Sistem Olarak Yönetişim

Sosyo-sibernetik yönetim sibernetik yani teknolojik ağ üzerinden örgütlenen yönetim modelinin iktisadi alt sisteme uyarlanarak tanımlanması biçiminde tanımlanabilir. Bahse konu yönetim modelinin yönetim kadrosu olmayan yönetim süreci olduğunu söyleyebiliriz. Son dönemlerde özellikle gelişmiş ülkelerin toplum yapılarında uygulama şansı bulan modelin yek yanlı yönetim modelinden karşılıklı etkileşime dayalı ve teknolojik yapıları etkin kullanan yönetim modeline geçiş görülmektedir. Sosyo-sibernetik modelde yönetimin tek yanlı olarak toplumu düzenlemesinden ziyade özel sektör, sivil toplum beraberce kaynakları beraber kullanarak hedefe yönelmektedir. Modelin belirleyici tarafı devletin, piyasa aktörlerinin ve sivil toplumun niteliklerinin ve aralarındaki sınırların değişip farklılaşmasıdır. Bahse konu yönetim süreci merkezin kamu yönetim siyaseti kamuya dönük kararların alınması

ve uygulanması noktasında tek belirleyici olma niteliğini yitirerek bunun ortak bir görev haline gelmesidir (Coşkun, 2003: 45).

1.3.6. Kamu Yönetişi

Kamuda yönetim kavramı olarak Yeni Kamu İşletmeciliği ile yakın alakalıdır. Yönetişimin kamu idaresi tarafındaki manası özel sektörde sıklıkla karşılaşılan işletme yönetimine dair kavramların bir anlamda kamu idaresine girmesi sürecidir. Yönetişim yaklaşımlarının yaygınlaşmasıyla birlikte neo-liberal süreçlerin devlete zıt yönlü çalışması prensibinin doğru olmadığı aksine özel sektör ve devletin beraber hareket etmesi yaklaşımı güç kazanmıştır. Bu yaklaşım üzerinden değerlendirilince siyasi kararlar idari yönetim mekanizmaları tarafından verilmektedir. Siyasi kararlar yönetimi kamu idaresi tarafından işletilmekle beraber hizmet sunma noktasında piyasa aktörleri devrededir. Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımlarının getirdiği değişim ile beraber merkez yönetimler yetkilerinin belirli kısımlarını, görevlerinin bir kısmını ve yine buna bağlı kaynakları yerel yönetimlere devredilmektedir. Kamu idaresinin örgüt yapısı dâhilinde sivil toplum kuruluşları ve piyasa unsurları çeşitli fakat her düzeyde yönetim süreçlerine katılabileceklerdir (Topçu, 2008: 167).

Kamu yönetişimin hedefi yalnızca etkin ve verimli bir yönetim modeli oluşturmak değil aynı süreçte hukuki ve meşru yapısını koruyabilmektir. Kamu yönetişi alanında sosyal ve siyasi çevre ile iletişim oldukça ehemmiyetli bir konudur. Bu sadece örgüt bakımından bir hedef değil aynı kapsamda dışa dönük ve katmanlı bir faaliyet tarzıdır. Kamu yönetişimi ulusal, bölgeler ölçeğinde ve yerel ölçeklerde siyasi, sivil, piyasa unsurlarını içeren farklı seviye ve kapsamdaki aktörlerden müteşekkil bir yapının yönetilmesini ifade eder. Bu şekliyle yönetim geleneksel yaklaşımıyla idareden daha fazla yönlendirme ve sevk etme olarak algılanmalıdır. Yalnızca denetleme fonksiyonlarını da ifade etmez daha geniş bir kapsam ve ifade içeriğine sahiptir. Kamu yönetişimi kamu siyasetinin ağına dâhil olan unsurların tüm yönetim süreçleri esnasında sürekli olarak birbirlerinden etkilenmelerini de içerecek bir boyuta sahiptir (Özer, 2014: 43-57).

Kamu yönetişimi kamu ve özel sektörde birey, sivil toplum kurumları, farklı meslek örgütlerinin yönetim süreçlerine katılma iradesi göstermesi ve yönetime katılmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Böylesine bir durum farklı ve çatışan çıkarların bir biçimde harmanlandıkları bir süreci ifade etmektedir. Günümüzde yaşanan

gelişmeler bir değişim sürecine yol açmış ve çok taraflı etkileşimler neticesinde kamu yönetimi adına yeni bir takım yaklaşımlar uygulanmasını gerekli hale getirmiştir. Bu noktada genel olarak kamu sektöründe var olan esas görevlerin birbirinden farklı olmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Ürün ve hizmetlerin aralarında bölüşüm ve gelirin dağılımına ve bu dağılımın korunmasına dönük olarak yapılan çalışmalar özel sektör ile birlikte kamuda yeni düzenlemeleri elzem hale getirerek iktisadi şartları düzenleyerek yönetim olgusunu kamuda gündeme getirmiştir. Kamu yönetimi, ulusal ölçekten, bölge temelli, siyasal ve sosyal gruplar ile bunlara bağlı baskı grupları ve sosyal kuruluşlardan ve piyasa kurumlarından müteşekkil yapıların tümünden yönetimini içermektedir (Özer, 2006: 76).

1.3.7. Küresel Yönetişim

Günün piyasa şartları bireylerin özel sektörden olan talepleri neticesinde tercih haklarını serbestçe kullanmaları ve böylelikle birey kimliği ile öne çıkmaları neticesini getirmektedir. Bu talepler ile birlikte ulusal ve dünya ölçeğinde geleneksel yönetim yaklaşımları yerlerini karşılıklı olarak etkileşim süreçlerine dayanan küresel yönetim anlayışına bırakmaktadır. Küresel yönetim ile tanımlanan ulus devletlerden oluşan küresel sistem içinde idare yaklaşımlarına alternatif biçimde ortaya çıkmış bir yönetim biçimidir. Küresel yönetim ile hedeflenen yakın döneme ait kavramlar olan küresel ve milletlerarası organizasyonların ön plana çıkarak yeni oluşan politik sistemin unsurlarının ortaya çıkmasını sağlamaktır. Küresel yönetim ile beraber devletlerin ulusal yapılarına dayanarak gösterdikleri yönetim imkânlarının ötesine geçerek itibar edilen ve düzenli çözümler üreten bir yapıya kavuşma anlayışı gündeme gelmiştir. Küresel yönetim ile beraber karar süreçlerinin bağlantılı birleşik yapısı ile toplumun tüm unsurlarının, yönetimin tüm aktörlerinin daha etkin çözümler üretebilmesi mümkün olmaktadır. Küresel yönetim esasında küresel düzlemde sorunlara etkin yanıtlar getirme yeteneğini ortaya koymaktadır. Küresel yönetim bu yapısı ile dünyanın ulus devletlerin imkânlarını aşan sorunlarına getirilebilecek çözümlere odaklanan bir tarafı vardır (Mishra, 2012: 206).

1.4. Yönetişim ve Uluslararası Örgütler

Yönetişim gelişim aşamalarında, uygulamalarında uluslararası kurum ve kuruluşların etkisi yadsınamaz. Bu kurum ve kuruluşların başında Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) gelmektedir. Dünya Bankası

yönetişim kavramının yaratılmasını sağlamış olan kurumdur. OECD ise bu kavramın geliştirilmesini sağlayan kurumdur. Birleşmiş Milletler ise yönetim kavramının meşru hale gelmesini ve yaygınlaşmasını sağlayarak geliştirmiştir. Avrupa Birliği ulus devlet üzerindeki modeli ile ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlar da küresel manada piyasa düzenleyicisi olarak kavrama dâhil olmuşlardır. Bahse konu olan kurumların başlıcalarının daha detaylı olarak yönetim kavramına olan katkılarını incelemek yönetim ve uluslararası örgütler alakasını anlamak bakımından faydalı olacaktır (Güler, 2003: 102).

1.4.1. Dünya Bankası

Dünya Bankası II. Dünya Savaşı'nın bitimini takip eden dönemde Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası adı ile kurulmuş ve 1947 senesinde Birleşmiş Milletlerin özerk kurumlarından birisi olma niteliğini edinmiştir. Yönetişim olgusunu ilk olarak DB 1989 senesinde yayınladığı Afrika kıtası ile alakalı raporunda kullanmıştır. Bahsedilen raporda yönetim olgusu vasıtasıyla sahra altı bölgesinde iktisadi buhrandan kurtulma reçetesi verilmiştir. Yönetişim terimi rapora konu olduğu biçimi ile politik, siyasi idari manalarda kullanılmıştır. Kamu idaresi veya devlet yönetiminden öte bölgede iktisadi ve sosyal kalkınmanın yolunun yönetimden geçtiği ifade edilmiştir. Yönetişim yaklaşımını erkler ayrılığı ve hukukun üstünlüğü kavramları ile bütünleştirerek değerlendirmiştir. Dünya Bankası tarafından kullanıldığı anlamıyla yönetişimin geri plan tanımlamasının çok detaylı olarak yapıldığını söylemek imkânlı değildir. Ancak yapılan tanımlamadan yönetim siyasal çerçevede çoğulcu bir yapıyı, denetlenebilir idareyi ve hukuk devletini ifade ettiği çıkarılabilir. Dünya Bankası'nın daha sonra aynı konuya dair yaptığı tanımlamalarda yönetim tanımlanırken; "Bir devletin iktisadi ve sosyal kaynaklarını, kalkınma maksatlı bir bakış açısıyla yönetmede iktidarın kullanılma şekli" ifadesini kullanmıştır. Yapılan tanımlamadan anlaşılacağı üzere yönetim kavramının teknik tarafı ve bu teknik bakış ile öne çıkarılması lüzumlu olan bir niteliği vardır. Kavram yalnızca tek boyut ile değil yönetsel ve de idari boyutları beraber ele alınarak uygulanmak durumundadır (Güzelsarı, 2004: 118).

Dünya Bankası yönetim olgusunu destekleyen dört unsur tanımlamıştır bu unsurlar; büyüme, yeniden paylaşım, yapısal uyum ve iyi yönetişimdir. Yönetişim olgusunun tanımlanıp yaygınlaşmasında bu hali ile en ehemmiyetli rol oynayan aktörlerden olmuştur. Dünya Bankası'nın yönetim kavramını çıkarmasında etkili olan geri planın

1980’li yıllardan itibaren geri kalmış ülkeler ile yaşadığı borç ve iktisadi sorunların etkisi olduğu düşünülebilir (Bayramoğlu, 2014: 41).

Dünya Bankası tarafından yayınlanan Dünya Kalkınma Raporu yönetim olgusunu devletin geleneksel rolünün değişimine dikkat çekmiştir. Bu arada gelişmekte olan ülkelere verilecek desteklerin belirlenmesi konusunda yönetim kavramından yardım alınmaktadır. Dünya Bankası tarafından verilecek desteklerin belirlenmesinde üç bağlı grupta değerlendirilen faktörler vardır. Bahsedilen faktörler; devletin geleneksel rolünü gözden geçirerek etkin ve verimli bir duruma getirilmesi, devletin piyasa ekonomisini destekleyecek ve geliştirecek rolü oynaması, devletin etkin ve gelişmiş rolü yerine getirebilmesi maksadıyla gerekli olan sivil toplumun meydana getirilmesidir. Dünya Bankası tarafından belirlenen tanımı ile yönetişimin yeni kamu işletmeciliği kavramı ile beraber etkinlik artışı sağlanması, kamu iktisadi kurumlarının özel sektöre devredilmesi, genel manası ile serbest piyasa kurumlarının takviye edilmesi, reform süreçlerinin işletilmesi ve bütçe denetimi benzeri konularda yeniden düzenlemeler yapılmış durumdadır (Peker, 1996: 65).

Yönetişim ile alakalı olarak Dünya Bankası’nın kavramı geliştirme süreci dört safha üzerinden şekillenmiştir. Birinci safhada Sovyet Bloğu’un dağılması ile beraber yani 1990’lı senelerin ilk başlarında devletin minimize edilmesi birçok alandan çekilerek yerine piyasa aktörlerinin yerleşmesi söz konusu olmuştur. Bu aşamayı takiben eski doğu bloğu ülkelerinde piyasa kurallarının hâkim olması mümkün olmuştur. Bir anlamda piyasa ile dost devlet yaklaşımı gündeme gelmiştir. Üçüncü safha da ise iki ana eksene ayrılmış bir küresel düzen yerine piyasa kurallarının geçerli olduğu bir küresel düzene geçilmesi söz konusu olmuştur. Bu aşamada devletin kuvvetlendirilmesi sosyal tarafının öne çıkarılması ile sağlanmıştır. Dördüncü ve en son safhada ise dünya küresel ekonomisinin yine küresel iktisadi krizlerle karşılaşp bunların üstesinden gelme çabasını gösterdiği dönem yer almaktadır. Dünya Bankası tarafından yayınlanan 1997 senesi Kalkınma Raporu yönetim kavramı ile beraber devletin rol değişikliği üzerinden durulmuştur. Ülkelere iktisadi krizler döneminde yapılacak destek kapsamının bağlandığı faktörler daha evvel belirtildiği üzere belirlenmiştir. Az gelişmiş ülkelerin iktisadi bakımdan yaşadıkları bunalımlar ve bunların siyasi, sosyal ardışık etkileri küresel sistemin önünde ciddi bir tehdit ve engel olarak görülünce bunu engellemek veya en azından kontrol etmek adına bir takım önlemler alınması fikri ile beraber yönetim kavramının öne çıkarılması söz konusu olmuştur.

Dünya Bankası tarafından yapısal iktisadi planların uygulanmasında yönetim ön şartlardan biri haline gelmeye başlamıştır. Bu sürecin tamamında devletin geleneksel rolünün gözden geçirildiği tespiti yapılabilir. Devlet, yönetim sürecinin başındaki minimum alan kaplayan idari organdan serbest piyasa kurallarını koyup denetleyen, ekonominin yapılanmasını sağlayan, işlem bedellerini azaltan ve bunun yanında sivil toplum kurumlarının gelişmesini sağlayan hale evrilmiştir (Peker, 1996: 65).

Dünya Bankası tarafından az gelişmiş devletlerin en temel sorunu olarak görülen piyasa süreçlerinin gelişip oturmaması noktasındaki yetersizlikler gidermek adına yola çıkmıştır. Bu piyasa kurumlarının yerli yerine oturmasındaki yetersizlik neticesinde yaşanan iktisadi krizler tüm sistemi etkileyecek bir yapıya bürünebilmektedir. Devletin iktisadi kalkınma sürecinde belirli kaideleri yerleştirmeleri ve denetlemeleri gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Dünya Bankasının yönlendirmesine göre devletin belirli sınırlar dâhilinde serbest piyasayı destekleyecek politikaları uygulaması yönetim olgusunun temelinde yer almaktadır (Kiely, 1998: 68).

1.4.2. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği (AB) Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan AB'ye Hollanda'nın Maastricht kentinde 1993 senesinde onaylanan antlaşma ile evrilmiştir. AB bugünkü yapısı ile dünyada benzeri olmayan bir uluslar üstü yapıdır. Bir siyasi ve iktisadi bütünleşik yapı olarak AB yönetim uygulamalarının merkezi olmuştur. İnsan odaklı yönetim sisteminin öncelikli uygulaması AB'de görülmektedir. Yönetim olgusunun AB'deki yansıması kendine özgü bir model ortaya koymasının yanında daha evvel çıkan ve ilerde çıkması muhtemel olan iktisadi krizlere çözüm üretmek arayışındaki birbirinden farklı yönetim sistemlerini içinde barındıran bir modeli ifade etmektedir. Genel manası ile yönetim uygulamaları idare fonksiyonlarını tamamlayan denetleme mekanizmalarının oluşturulmasını geleneksel devlet yapısına alternatif getiren bir yönetim yaklaşımının temsilidir. Kolektif bir idare yapısı sayesinde karar alınabilen ve uygulanan kurumsallaşmanın esas alındığı eşgüdümlü bir yönetim tarzının ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Eliçin, 2011: 48).

AB bünyesinde yönetim ile alakalı olarak somut uygulama girişimlerinin en mühimlerinden olan AB Komisyonu tarafından 2001 senesinde yayınlanan Beyaz Kitaptır. Bu belgede yönetim ile alakalı belirlenmiş beş temel ilkenin altı çizilmiştir. Bu ilkeler;

açık yönetimi denetlenebilirlik, etkinlik, tutarlılık, katılım olarak sıralanabilir. Bahse konu ilkelerin Avrupa Birliği bünyesinde ulusal, yerel ve küresel seviyelerinin tamamında uygulanabilir olmasına dikkat çekilmiştir. Belge beş ilkenin yanında dört etkin maksada da hizmet eder vaziyettedir. Bu maksatlar stratejik seviyede hedeflerdir. Bu hedefler; Avrupa'daki yönetim çeşitlerini ortaya koymak, bölgenin istikrarına hizmet etmek, küresel manada kıtayı öne çıkartmak, iktisadi ve sosyal gündemi yeniden oluşturmak, toplumun tüm kesimlerine daha yüksek bir yaşam standardı verebilmek ve bununla alakalı düzenlemeleri yapabilmektir (Commission Of The European Communities, 2001: 1).

Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan ikinci rapor 2003 senesinde yayınlanmıştır. Bu raporda yönetim ile alakalı olarak daha evvel yayınlanan Beyaz Kitap ile ilgili gelen geri dönüşlerden yararlanılarak yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yönetim kavramının iyi yönetim kavramına dönüştürülmesini amaçlayan bu raporda;

AB politikalarının belirlenmesi ya da uygulanması ile ilgili olarak alttan üste doğru her seviyede katılımın artırılması hedeflenmektedir,

Yeni yönetim üzerine iddialara yanıt veren araçların çoğaltılması hedeflenmiştir,

Daha net tanımlı olan sorumluluklar ile daha doğru odaklanmalar sahip Avrupa Kurumlarının oluşturulması gibi üç başlıkta değerlendirilmiştir.

Avrupa Komisyonu tarafından 2003 senesinde yayınlanan raporu “Yönetim ve Kalkınma” dır. Bu raporda ise yönetim demokrasi ve kalkınma hedeflerine eşit mesafede bir yaklaşım sergilenmiştir. Yoksulluğun azaltılarak demokrasi ile kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Devletler yurttaşlarına gereksinim duydukları hizmetleri sağlamak maksadıyla çalışırken bu noktada ortak kaynakların adil ve doğru kullanılması ehemmiyetlidir. Bu vaziyetten hareket ederek yönetimin ilgili kaynaklarının yönlendirilmesine dair kaideler ve bağlı süreçlerin iyi yönetim kavramının vazgeçilmez unsurlarından olduğu ifade edilebilir (Eliçin, 2011: 48).

1.4.2.1. Başlıca Avrupa Ülkelerinin Yönetim Modelleri

Yönetim ile alakalı olarak yaşanan dönüşüm süreçleri farklı yönetim gelenekleri olan ülkelerde yine kendine özgü uygulamalar gündeme getirmektedir. Avrupa Birliği'nin en büyük ekonomisi olan Almanya küreselleşmeyi ve yerelleşme, özel teşebbüs prensipleri ile şekillenen Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı ülkenin kendi yerel yönetim geleneği ile

bütünleşerek yerel yönetimlerden küresele uzanıp yeni bir idare modeli sunmaktadır. Bahse konu edilen model Almanya’da “*Neuen Steuerungsmodell*” adıyla anılan yaklaşım olarak tanımlanır. Temelinde yönetim yaklaşımının maksadı ile Almanya’daki yorumunun nitelikleri birbiri ile örtüşmektedir. 1980’li yıllarda batıda kamunun fonksiyonlarının daraltıldığı siyaset yaygınlaşmıştır. Özelleştirme ve serbest piyasanın hâkimiyeti geniş kabul görmekteydi. Refah devleti olarak tanımlanan ekonomilerin işlevlerinin çok yaygınlaştığı ve ekonomi üzerinde olumsuz etkileri olduğu tezi yaygınlaşmıştır. O dönem yönetimleri sosyal yardımlar vs. gibi refah devleti yansımalarının milyarlarca marklık bir yük yaratmakta olduğunu tespit etmişlerdir. 1990’lardaki iki Almanya’nın birleşmesi ve yeniden yapılanma süreci de ciddi maliyet yükü yaratmıştır. Bu dönemden itibaren Alman sanayisinde de modernizasyon ve hızlı bir bütünleşme süreci yaşanmıştır. Devletin idari yaklaşımın ne yönde olmasının gerektiği bu noktadan itibaren iyice tartışılmalı hale gelmiştir (Seibel, 2002: 84).

Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı ile Almanya’da iç yapıyı yeniden düzenleme ve rasyonalize etme amacı güdülmüştür. Yeni yaklaşımın tüm idare seviyelerinde etkisi görülmüştür. Devletin esas fonksiyonlarına doğru yönlendirilmesi Almanya’daki yönetim uygulamalarının temel unsurlarından biridir. Bahse konu olan değişim ve yeniden yapılanma sürecinde devletin iki önemli görevi üstlendiği görülmektedir. Bu görevler; öncelikle devletin bir gelişme ajansı gibi çalışması ve değişim ile inovasyon süreçlerini teşvik etmesi, diğeri de devletin idari yapısının rasyonalize edilmesi ve böylelikle daha etkin ve verimli hale dönüştürülmesidir. Yalınlaştırılmış devlet kavramı da kamu idaresi bir nevi hizmet girişimcisi görülmüş ve yurttaşların müşteri olarak algılanması lider yöneticilik ve girişimci yöneticiliği de bu sürecin tamamlayıcısı olarak görmüşlerdir. İki Almanya’nın birleşmesinin ardından federal başkent Berlin’e taşınmış federal idari birilerin yalınlaştırılması ve her sene %1 gibi bir oranda çalışan sayısının indirilmesi öngörülmüştür. Almanya’nın zaten federal yönetime dayanan idari yapısı yerel yönetimlerinin dönüşüm sürecinde bir kaynak olarak görülmesini sağlamıştır. Alman anayasası ve yasalarına göre yerel yönetimlerin kanunların çizdiği çerçevede dâhilinde yurttaşların gereksinimlerini karşılamak üzere kendi içyapılarına dayanarak düzenleme yapma hakları vardır. Yerel yönetimler büyük oranda federal yönetimlerin kararlarını uygulamakta ve bu da toplam yatırım oranının yaklaşık %65’ine denk gelen bir oranın bu kapsamda yapıldığı anlamına gelir (Reichard, 1996: 160).

1990'lı yıllardan itibaren Maastricht kriterlerinin yarattığı baskıyı tüm federal yönetimler üzerlerinde hissetmeye başlamışlardır. Almanya'nın birleşme sürecinde kamu harcamalarının artması nedeni ile kamunun açıkları epey yükselmiştir. Yeni Kamu İşletmeciliği ile bu açıklarının kontrol edilmesine dair beklentiler yoğunlaşmıştır. Bu süreç yerel yönetimlerde yapılacak reformlar için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Yerel hizmet girişimciliği tanımlanarak belirli kıstaslar getirilmiştir. Bunlar maddeler halinde sıralanırsa;

- Yerel hizmet girişimciliği gereksinimlere ve müşterilerin arzularına odaklanır. Bürokratik yapılanmaya bağlı değil ancak yurttaşların taleplerine göre kendini konumlandırır,
- Hizmet ve ürün üretim süreçlerini sürekli değişken gereksinimlerle şekillendirir. Rekabet kavramını önemser,
- Çalışan personeline yatırım yapar. Performanslarına dair hedefler koyar ve bunları ölçerek geri besleme yapar.

Yeniden yapılanma süreci yerel yönetimlerinin örgütlenmesini de etkilemiştir. Merkezi olmayan örgüt yapıları, yerel ve özerk birimler gündeme girmiş ve sayıları ile etkinlikleri artmıştır. Bütünleşmiş yönetim bütçeleri ve hesap verilebilir idare anlayışı bu sürecin bel kemiğini oluşturmaktadır (Reichard, 1996: 160).

Almanya gibi Fransa'da Avrupa Birliği'nin en büyük ekonomilerinden birisi olarak göze çarpar. Fransa'nın yönetim teşkilatları bölge, il ve ilçeler biçiminde örgütlenmiş yapısı ile federal yapıdaki Almanya'dan farklıdır. Bölge ve il örgütlenmeleri hem merkezi örgütlenme hem de yerel örgütlenmenin yapılandığı noktalardır. Fransız Devrimi'nden sonra belediye kavramının ilk kullanımı başlamıştır. Yeknesak bir belediye yapısı ve kuvvetli merkezi bağlar Fransa'nın geleneksel idari yapısında dikkat çeken özelliklerdir. 1982 senesine gelinceye dek merkezci bu siyasi yapı geçerliliğini korumuştur. Bu yapıda yerel yönetim birimlerinin tamamında meclisler ve yürütme organları bulunmaktaydı. Merkez teşkilatının yerel yönetimler üzerinde vesayeti söz konusu idi. 1982 senesinde çıkan Yerel Yönetimler Yasası ile merkez teşkilatının yerel yönetimler üzerindeki etkinliği yalnızca hukuka uygunluk denetimi ile sınırlandırılmıştır. Bu yasa yerindelik denetimini ortadan kaldırmış ve yerel yönetimlere eskiye nazaran daha özerk bir yapı kazandırılmasını sağlamıştır. Yapılan düzenleme ile yerel yönetim kararlarına dair erteleme veya iptal kararları merkez teşkilatının o yerel yönetim organındaki temsilcisi vasıtasıyla verilmesi

uygulanması sonlandırılmıştır. Bu yönde kararlar ancak mahkemelere bırakılmıştır (Keleş, 1994: 45).

Fransa'da uygulanan yönetim ilkeleri kendi merkezi eğilimli yapısından dolayı diğer Avrupa Birliği ülkelerinden bir miktar farklıdır. 1982 senesinde yapılan reform öncesinde idari yapılanması çok daha merkeziyetçi olan ülke önemli bir değişim süreci yaşamıştır. Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Fransa tarafından 1985 senesinde imzalanmasına rağmen bazı maddelerine şerh konulmuştur. Yönetim felsefesi bakımından bu şarta ilke düzeyinde çekinceleri olan Fransa buna rağmen birçok özerklik şartını süreç içinde uygulamaya koymuştur (Keleş, 1994: 46).

1.4.3. OECD

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü olan OECD'ye göre yönetim toplumsal ve iktisadi bakımından kalkınmayı sağlamak amacıyla ülke kaynaklarının yönlendirilmesine dair toplumda denetimi sağlamak ve bu amaçla siyasal iktidarın kullanılmasının ifadesidir. Dünya Bankası ile OECD'nin yönetim kavramına olan yaklaşımları bu yönüyle benzerlik göstermektedirler. Kurum tarafından yayınlanan 21. yüzyıl Küresel Yönetişim adı verilen raporunda yönetim kavramını daha geniş manası ile ele almıştır. Serbest girişimler ve gönüllülük esasına dayanan örgütler bu geniş çerçevedeki tanıma dâhil olan yapılardır. 1996 senesinde Küreselleşme Analizi adı verilen bir rapor yayınlanmıştır. Bu rapor yönetim kavramına daha çok değer verilmesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Rapor kapsamında OECD üyesi ülkelerin karar alma süreçleri irdelenmiş ve yönetim olgusunu geliştirmeye dönük politikalar belirlenmeye gayret edilmiştir. 1997 senesinde yayınlanmış olan Düzenleyici Reform ile iyi yönetimde karar alma süreçleri tanımlanmıştır. Uluslararası ilişkiler bağlamında karşılıklı bağımlılığı esas alarak devletlerin kendilerini sisteme bütünleştirmelerinin nasıl olacağı tartışılmaktadır. Kurumsal olarak yönetim olgusunu bu biçimi ile ortaya koyarken hedeflenen görece olarak az gelişmiş ülkelerde piyasa kurallarının hâkim olduğu ancak hukukun üstünlüğü ilkelerine riayet edilen yönetim modellerini örnek olarak oluşturmaktır. Bu kapsamda şeffaflık, denetlenebilirlik, duyarlılık, ileri görüşlülük, hukukilik, etkinlik prensipleri öne çıkarılmış ve uygulamaları teşvik edilmeye başlanmıştır (Bayramoğlu, 2014: 65).

OECD bu yaklaşımı ile aynı zamanda az gelişmiş ülkelerde yapmayı planladığı yeniden yapılanma çalışmalarını Kamu İşletmeciliği Birimi vasıtası ile

gerçekleştirmektedir. Yeni gelişen iletişim ve bilişim teknolojileri her alanda olduğu gibi kamu yönetimi alanında da etkili olmaktadır. Yeniden yapılanma maksadı ile kurulan birimin başlıca fonksiyonu kamu idaresinin değişen sisteme nasıl uyum göstereceğinin belirlenmesidir. OECD Kamu İşletmeciliği Birimi ile kamu idarelerinin kuvvetlenerek etkin ve verimli biçimde şeffaf duruma gelmeleri hedeflenmektedir. Devlet idarelerinin nasıl örgütlendikleri ve kamuyu nasıl idare ettikleri irdelenerek yönetimde meydana gelen değişimlerin içeriği hakkında yönetimleri bilgilendirmektedirler (Bayramoğlu, 2014: 65).

BÖLÜM II

BÖLGESEL KALKINMA VE YÖNETİŞİM

2.1. Bölgesel Kalkınma

21. yüzyıl. itibariyle artık bazı kavramların şekil değiştirdiği, yeni kavramların ortaya çıktığı görülmektedir. Bir takım teknolojik gelişmeler ve bunların yön verdiği, sosyo-kültürel, ekonomik değişimler neticesinde ihtiyaçlar şekillenmekte ve değişmektedir. Yönetim yerine yönetim kavramının ortaya çıkmasını buna örnek olarak verilebilir, Bu kavram son 30-35 senedir oldukça yoğun kullanılmaya başlamış ve üzerinde yapılan inceleme çalışmalarının sayısı artmıştır. Klasik yöneten ve yönetilen üzerine kurgulanmış bir yönetim anlayışından zamanla her iki tarafında bir biri ile etkileşimde olduğu yönetim kavramına evrilmiştir.

Tabi ve beşeri kaynakların dağılımı dünya üzerinde ve ülkeler temelinde eşit bir dağılım arz etmemektedir. Gelişme olgusunun alt yapısını oluşturan bu kaynakların eşit dağılmıyor olması bölgeler arasında gelişmişlik bakımından bazı farklılaşmaların gündeme gelmesine yol açmaktadır. Ülkelerde toplumsal yapılar dinamik süreçlerde gelişmekte ve değişmektedirler. Sosyal ve ekonomik kaynakların ülke sathında eşit biçimde dağılmaması bölgeler arası gelişmişlik farklarının kaynağı olduğuna göre bu farkların giderilmesi ve daha dengeli bir dağılımın sağlanması adına çalışma yürütülerek bölgesel kalkınma kavramına zemin hazırlanması sağduyulu politikanın sonucu doğal bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Poroy, 2004: 9).

Yukarıdaki sebep tanımlaması ışığında bölgesel kalkınma kavramına bakarsak bölgelerin nasıl tanımlandığı önem arz etmektedir. Bölgesel kalkınmışlık farklılıkları net bir coğrafi konuma sıkıştırılması zordur. Bazen dünya ölçeğinde kıtalar arasında bazen ülke içinde farklı coğrafi parçaların bazen bölgeler içinde farklı illerin bazen iller içinde farklı semtlerin kalkınmışlık düzeyleri arasında değişkenlik gösterilebilmektedir. Planlama aşamasında dikkate alınan öncelikler ekonomik olursa “*polarize bölge*”, ekonomik ve çevresel unsurlar dikkate alındığı takdirde “*havza*” veya coğrafi bir bölge, tarih, kültür unsurları hesaba katıldığında “*siyasi bölge*” biçiminde bir alan belirlenmektedir. Bölge kavramı olarak geniş bir çerçevede ele alınırsa bölgesel kalkınmanın amacı kalkınma bölgeleri olacaktır. Eğer kavramın çerçevesi dar tutulursa bölgesel kalkınma noktaları önde

olacaktır. Bölgesel kalkınma planlamasında yapılan tanımlama neticeye etki yapacak bir önemdedir (Arslan, 2005: 278).

Bölgesel kalkınma kavramının içine belirlenen bölgenin uzak görüşlülüğü göz önüne alan, katılımcı ve sürdürülebilir, bölgenin insani kalkınmışlığını da dikkate alan ekonomik ve sosyal bölge potansiyelini açığa çıkartarak refah seviyesinin artırılmasını hedefleyen faaliyetlerin toplamı olarak ifade edilebilir.

Dünyada 1970'lerdeki neo-liberal dönüşüme değin bölgesel kalkınma yaklaşımı birçok ülkede sosyo-ekonomik siyasetin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. 70'lerden itibaren ise bölgesel kalkınma yaklaşımında da değişim yaşanarak merkezi yönetimlerin güdümünde bir kalkınma modeli yerine yereldeki ekonomik teşebbüslerin belirleyici bir rol üstlendiği bir döneme girilmiştir. Bu değişim süreci yereldeki kamu ve özel otoritelerin ve sermayenin daha öncü rol aldığı bir süreç başlamıştır. Genel anlamıyla bölgesel kalkınma, yerel ölçekte iç dinamikleri aktif hale getirmeyi amaçlar. Bölgesel sosyal yapıların politik, ekonomik, kültürel ve alt yapı anlamında sürdürülebilir biçimde kalkınma ilkelerini benimsemesiyle topyekûn bir iyileşme süreci hedeflenir (Şahin ve Uysal, 2011: 36).

Son dönemlerin küresel dönüşümünde yerelin üstlendiği rol de yadsınamaz. Bu haliyle yerel gelişmenin bir nevi aktörü konumuna gelmiştir. Bu başat role rağmen klasik olarak bölgesel organizasyonun rolünün bittiğini söyleyemeyiz. Yönetmel manada eşgüdüm sağlanması, yerelin geniş görüşlülük oluşturma stratejileriyle bölgenin içinde ve dışında alacağı mühim rol hala önemlidir. Bölgesel ve yerel kalkınma birbiri ile içi içe girmiş iki kavramdır. Bölgesel kalkınma, yerel kalkınmayı da içine alan onunla özdeş bir kavram olarak kullanılmaktadır (Çetinkaya, 2012: 33)

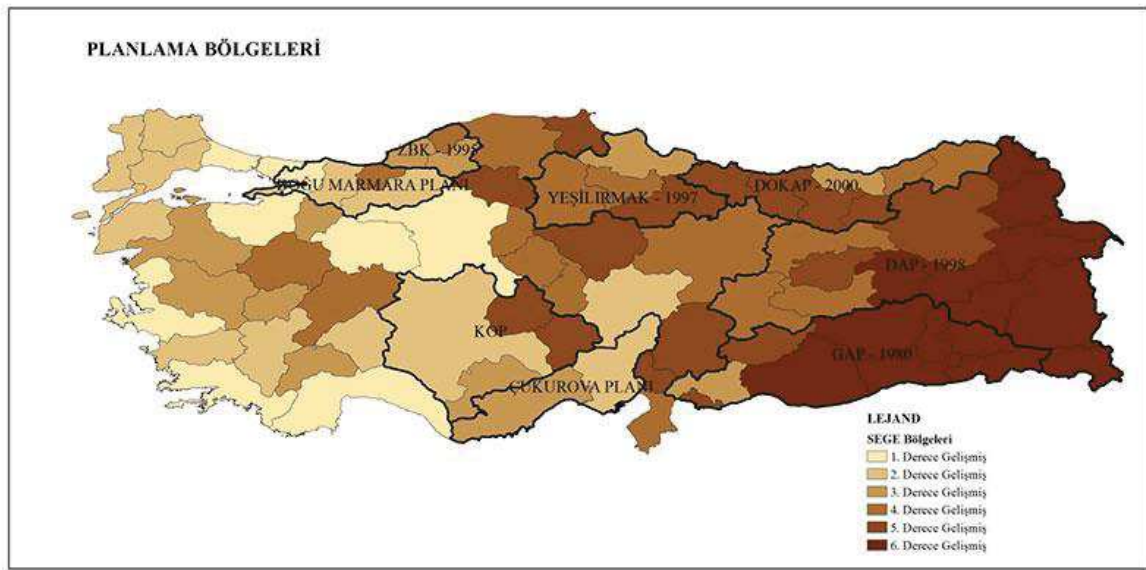
Türkiye'de duruma bakıldığında bölgelerin ayrımı DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından 1970'lere doğru yapılmaya başlanmıştır. Planlı kalkınma döneminde sektör temelli birinci 5 yıllık kalkınma planı (1963-1968) doğrultusunda bölgeler arasında kalkınmışlık farklarını azaltıcı siyasete öncelik tanınması bu çalışmanın göze çarpan yönlerindenidir. Bu çalışmaların devamında ülkemiz 8 ana bölgeye ayrılmış ve ana bölgeler içinde 4'ü kendi içlerinde 15 alt bölgeye bölünmüştür. Bu bölgeler o tarihte etüt bölgeleri biçiminde adlandırılmışlardır. Alt bölgeler ile toplam sayı 19'dur.

Bu sınıflama doğrultusunda Doğu Anadolu'da muhkem beş alt bölge ve 19 il Elazığ, Erzincan Bingöl, Malatya, Tunceli, Erzurum, Bitlis, Mardin, Siirt, Diyarbakır, Kars, Muş, Gaziantep, Van Hakkâri Adıyaman, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Ağrıdır. Bu

iller o tarihte ülkenin izafi olarak en geri kalmış illerini oluşturmaktaydı (Gündüz, 2006: 5).

Daha sonra yapılan bir kısım çalışmalarda da bölgeler üzerinden iktisadi kalkınma planları yapılmıştır. Türkiye’de bölgesel kalkınma planı hazırlanmış bölgelerin haritası aşağıda verildiği biçimdedir.

Şekil 2.1. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Planı Hazırlanmış Bölgeler

Kaynak: Bölgesel İdare ve Yerel Demokrasi Projesi, <http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamuidaresi/152-turkiye-de-bolgeselkalkinma-plani-yapilan-bolgeler>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) Bölgesi: Bu projeye ait alan Fırat ile Dicle nehirlerinin havzaları ve yukarı Mezopotamya ovasında bulunan 9 ili içermektedir. Kapsam içindeki iller sıralandığında; Batman, Adıyaman, Kilis, Gaziantep, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şırnak Şanlıurfa, şeklide olduğu görülür.

DAP (Doğu Anadolu Projesi) Bölgesi: Bu bölgede kapsama 16 il girmektedir. Bu iller; Ağrı, Bingöl, Bitlis, Erzurum, Elazığ, Erzincan, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Muş, Malatya, , Tunceli, Ardahan, Van, Bayburt ve Iğdır’dır.

DOKAP (Doğu Karadeniz Bölgesi Planı) Bölgesi: Bölge olarak Doğu Karadeniz de bulunan yedi yerleşim yerini kapsar. Bunlar; Bayburt, Artvin, Ordu, Giresun Gümüşhane, Rize ve Trabzon’dur

ZBK (Zonguldak- Bartın- Karabük) Projesi Bölgesi: Bartın, Zonguldak ve Karabük illerinden oluşan bölge, Düzey 2 bölgesini oluşturmaktadır. Bu bölge dâhilinde demir-

çelik ve kömür sanayisi ile ilintili olarak tanımlanmıştır. Bu alanda kamunun tesis özelleştirilmesi ile yoğun bir sosyo- ekonomik değişme sürecine girilmiştir. Özelleştirme uygulamalarıyla beraber özel sektöre yeni yatırımlar sunarak, sosyo- ekonomik değişimi yönlendirerek uygulamak gayesiyle bu projenin hazırlanmasına gereksinim duyulmuştur.

YHGP (Yeşilirmak Havza Gelişim Planı) Projesi Bölgesi: Tokat, Samsun, Amasya ile Çorum illerinden meydana gelen bu bölge, aynı zamanda İBBS (İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması) 2. seviyede TR81 bölgesini oluşturmaktadır. Bölge projesi ile ilk safhada havza bütünlüğünü ortaya çıkarmak amacıyla Yozgat'ta dâhil edilmiş fakat daha sonra düzey bütünlüğünü muhafaza etmek için bu il çıkarılmıştır. Projenin ana özelliği, bir nevi yerel yönetim birliği olma hedefi taşımasıdır. Bu kapsamda yerel yönetim tanımından il özel idareleri anlaşılır, kurulan hizmet birliğine sivil toplum kurumlarının da dâhil olmasıyla bir bölgesel kalkınma stratejisi ve örneğinin meydana helmesi amaçlanmaktadır. Bu vaziyeti ile plan kalan İBBS Düzey 2 bölgeleri kalkınma ajanslarına bir örnek model olma hedefine de sahiptir (<http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/152-turkiye-de-bolgeselkalkinma-planı-yapılan-bolgeler>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017)).

ÇBP (Çukurova Bölge Planı): 2014-2023 yılları arasında Çukurova'da Adana ve Mersin illerini kapsayan bölgede stratejik konum ile zengin kaynaklarını değere dönüştürmesini, Doğu Akdeniz'in lider bölgesi olmak adına hayata geçirilmiş bir plandır. 2023 hedeflerinin belirlenmesi çalışmaları etrafında internet vasıtasıyla bir anket uygulaması gerçekleştirilerek anket ile yerel paydaşlar 2023 yılı itibarıyla Çukurova Bölgesi'ni nasıl düşündükleri sorulmuştur. Belirlenen alanlardan seçimlerde bulunma şeklinde uygulanan anket neticesinde ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi ile bölge paydaşlarının genelde bu hedefleri destekleyen tema ile bölgesel öncelikler üzerinde anlaştıkları gözlenmiştir (http://www.cka.org.tr/dosyalar/cukurovabolgeplani_05092013_taslak.pdf, (Erişim Tarihi: 18.03.2017)).

DMBP (Doğu Marmara Bölge Planı): Kocaeli, Sakarya, Bolu, Düzce, Yalova illerini kapsayan bir kalkınma planıdır. Planın amacı bu illerde ortak bir akıl ile kalkınma vizyonu belirlemek, bölgenin kendine ait büyük potansiyelini aktive etmek için bölge özelinde destekleme siyasetinin belirlenip yönlendirilmesidir. Bölge planı, temel işlevleri üzerinden kamu idarelerinin, yüksek eğitim kurumlarının bölgesel gelişmeleri ilgilendiren etütlerde temel alınır. Sivil toplum kuruluşu ve özel sektöre rehberlik eden bir nitelik taşır

(<http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr/bolgeplani20142023.aspx>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017)).

KOP (Konya Ovası Projesi): Resmi gazetede 2016 yılı 7 Eylül’de yayınladığı kararname ile Konya, Karaman, Aksaray, Nevşehir, Niğde, Yozgat illerinden meydana gelen proje daha sonra Kırıkkale ve Kırşehir illerinin de ilavesiyle 8 ili kapsar duruma gelmiştir. Ana eksenler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir. Bu projenin ana eksenini şu şekilde belirlenmiştir (<http://www.kop.gov.tr/sayfalar/hedeflenen-kop-bolgesi/62>, Erişim Tarihi: 18.03.2017)).

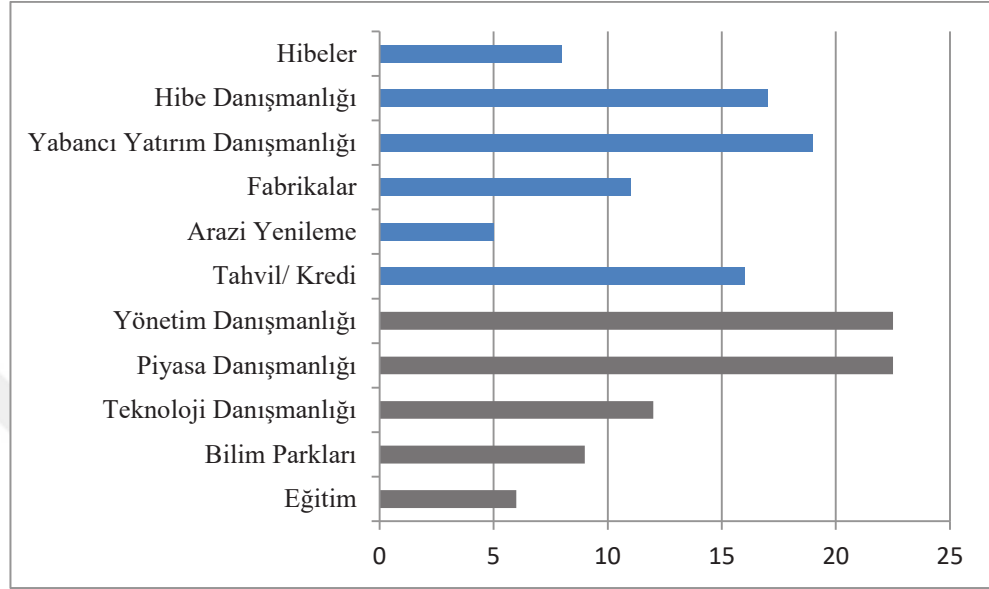
- Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir biçimde kullanılması
- İktisadi yapının kuvvetlendirmesi
- Altyapının süreçlerinin geliştirilmesi ve kentleşme çalışmaları
- Sosyal yapının güçlendirilmesi
- Kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi

Türkiye’de dünden bugüne var olan bölgesel kalkınma planları ülkemizin Avrupa Birliği müktesebatına uyum süreçleri dâhilinde değişip, gelişmiştir. Bölgesel kalkınma kavramına bu açıdan bakıldığında, 17 Aralık 2004 AB zirvesinde alınan müzakere başlatma kararı neticesinde, 3 Ekim 2005 tarihinde üyelik görüşmeleri başlatıldı. Ülkemizde bölgesel kalkınma kavramı AB üyelik süreci kapsamında farklı bir yaklaşıma büründüğü halde kavramsal olarak sadece bu süreç özelinde anlaşılamaz. Türkiye’nin 1980’lerden itibaren daha çok parçası olduğu serbest piyasa ekonomisi yerel ve genelde iktidar ilişkilerini yeniden biçimlendirmektedir. Bölgesel kalkınma konusunda GAP projesi ve daha evvelinde Cumhuriyetle beraber başlayan çabalar kapsamında değişik fırsatlar uygulamaya konulmuş olsa da konuyla alakalı bir dış isteklendirme etkeni olarak AB üyelik süreci yadsınamaz (Dulupçu, 2010: 234).

Bölgesel kalkınma yaklaşımlarına bakıldığında yerel sektör kalkınmasını yumuşak politikalar ile kuvvetlendirilerek geliştirmek bir sistematik yöntemdir. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere BKA’ları (Bölgesel Kalkınma Ajansları) vasıtasıyla kalkınma desteklerinde verilen en önemli faaliyetler sıralanmıştır. Danışmanlık faaliyetleri içinde KOBİ’lere taşeronluk sistemi önerilmesi, sektör fuarlarına katılım desteği vs. gibi yerel işletmelere destek konusunda yoğunlaşma vardır.

Bölgesel kalkınma politikalarında yerel işletmelerin önemi yadsınamaz ancak sadece bu vasıta ile istenilen etkinliğin elde edilmesi mümkün değildir. Geleneksel yaklaşımlarda bulunan kurumların bu şartı yerine getirebileceklerini söylemek zordur.

Şekil 2.2. Bölgesel Kalkınma Stratejileri ve Politikaları

Kaynak: Halkier, 2006, sayfa: 16

Bu politikalar içinde en yaygın gözüken destek tipi danışmanlık hizmeti olarak gözükmektedir. Genel danışmanlık servislerinin yanı sıra önemli bir destekte yerli yatırımı teşvik edecek kurumların meydana getirilmesidir.

Bölgesel kalkınma kavramını ele aldığımızda muhakkak üretim sistemi, tüketim sistemi ve dağıtım süreçleri hesaba katılmak zorundadır. 20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan liberalleşme sürecinden ayrı ele alınamaz. Liberalleşmeyle birlikte bölgeler bakımından bir takım sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bölgeler arasındaki farklı dengesizliklerin merkezi otoriteler tarafından yönetilmesini esas alan modeller çeşitli sorunlara yol açmıştır. Özellikle dengesizliklerin fazla olduğu ve coğrafi, kültürel farkların fazla olduğu yerlerde bu etki daha fazla olmaktadır. Sadece liberalleşme vasıtasıyla istenilen bölgesel gelişme düzeylerini yakalamak mümkün olmamaktadır. Sadece teşvikler aracılığıyla da başarılı sonuçlar mümkün olmamaktadır. Bütüncül bir yaklaşımla merkezi otoritenin dağıtılması ve yerele gerekli ehemmiyetin verilmesi gereklidir (Dulupcu, 2010: 236).

Türkiye özelinde konuya bakıldığında, bölgesel kalkınma stratejileri bakımından liberalizm olgusuna dâhil olarak adaptasyon sürecinden geçmiş ve bir takım sıkıntılar

yaşamıştır. Bu sıkıntılara rağmen bazı bölgelerin bu süreçte göreceli biçimde olsa da daha başarılı sonuçlar elde etmişlerdir (Dulupcu, 2010: 237).

Ülkemizde 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımlarının politik süreçlerden etkilendiği ve özel sektörün yönetime dair uygulamalarından etkilenmeye başladıkları görülmektedir. Bahse konu dönemde ölçek olarak büyük yapısal örgütlenmelerin yönetim biçimleri hakkında önemli birikimler sağlanmıştır. Farklı yaklaşımların kuvvetli ve zayıf yönleri olabilir, bu amaçla birbirinden farklı yaklaşımların kuvvetli yönlerini bir araya getirerek anlamlı bir sentez yaratılmaya çaba gösterilmiştir. Kamu politikası açısından bakıldığında yönetsel fonksiyonlara daha düşük oranda yer verilmiştir. Özel sektör açısından bakıldığında yönetsel fonksiyonlara karşı daha fazla duyarlılık olduğu görülmektedir (Güler 2003: 95-96).

AB perspektifinden bakıldığında Türkiye'de bölgeler arası farklılıklar tüm AB üyesi ülkelerden daha fazla söz konusu edilmektedir. Türkiye'nin iktisadi ve sosyal problemlerini büyük ölçüde karakterize etmektedir. GSYİH en fakir 5 bölgesi esas alındığında ortalamanın üçte biri ve yarısı arasında değişmektedir. Bu oran dahi bölgesel eşitsizliğin boyutunu göstermeye yeterlidir. Farklı 7 bölge içinse ortalamanın %75'icivarında bir gelir söz konusu olmaktadır. Burada iktisadi gelişmişlik tek parametre olarak alınmamaktadır. İstihdam ve sosyal yaşam kalitesindeki yetersizlikler göç olgusunu tetiklemekte ve demografik yapıyı tahrip etmektedir. Pek çok örnekte il merkezleri bölgelerde geçici konaklama yerine dönüşmekte ve buralardan ülkenin cazibe merkezi büyük şehirlerine göçler söz konusu olmaktadır. Türkiye'de uygulanan bölgesel politikalar için AB müzakereleri önemli bir itici kuvvet olarak gündeme gelmektedir (Reeves, 2006: 45). Bu konuya ilişkin daha geniş irdelemeyi bölgesel yönetim başlığında yapmak daha uygun olacaktır.

2.2. Bölgesel Farklılıklar

Bölgesel farklılık kavramını kullanırken asıl odaklanılan ifade bölgesel dengesizlikler olmaktadır. Burada dengesizlik genel anlamda iktisadi dengesizlik olarak li bölgelerde ortaya çıkmaktadır. Bölgesel iktisadi farklılaşmayı, ülkede çeşitli bölgelerde ortaya çıkan her nevi dengesizlik olarak ele alırsak bu dünyanın bütün ülkelerinde var olan bir olgudur. Az veya çok bölgeler arasında farklı iktisadi seviyeler her daim görülmektedir. Daha dar kapsamda bakıldığında ekonomik, sosyal anlamda var olan farklılaşma ve dengesizlik olarak düşünülebilir (Kulaksız, 2008: 18). Genel anlamda iktisadi dengesizlik

üzerinden şekillense gibi bölgesel farklılaşma dolayısıyla ortaya çıkan dengesizlikler, tabi coğrafi dengesizlikler, ekonomik dengesizlikler, sosyal ve kültürel dengesizlikler olarak üç alt grupta ele alınabilir.

Bölgesel dengesizlikler, ülkelerdeki bölgesel anlamdaki eşitsizlikleri nitelendirmesi anlamında önemlidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde birbirinden farklı şartlarda ifade edilmelerine rağmen ülke içinde var olan kaynakların dengeli dağıtılamaması neticesinde ortaya çıkan bölgesel farklılıklar söz konusudur. Bölgesel farklılıkların yoğun olduğu ülkelerde bu durum ekonomik durgunluğu tetiklemektedir. Merkez yönetimlere olan idari ve iktisadi aşırı bağımlılık buna eklendiğinde üretken olan kaynakların merkeze yönlmesi yerelde fakirleşme ve sosyal, kültürel, iktisadi yapıda değişimlere neden olmaktadır. Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler arasında bu manada farklılıkların yansıması istihdam, alt yapı, sosyal olanaklar vs. gibi konularda gelişmişlik seviyeleriyle orantılı biçimde olmaktadır (Aktaktaş, 2006: 12).

Türkiye’de bölgesel farklılıkları fert başına düşen milli gelir, işsizlik verileri, eğitim seviyeleri, sosyal ve iktisadi göstergeler üzerinden okunduğunda gayet bariz bölgesel kalkınmışlık farklılıkları göze çarpmaktadır. Bu dengesizlikler var olan ülke kaynaklarının bazı bölgelerde yetersiz kullanılmasına, yetersiz ve dengesiz dağılıma katkıda bulunmaktadır. Uygun olmayan tabi, coğrafi koşullar, iklim yapısı, konum dezavantajları, yetersiz ve plansız yatırım tarzında sebeplere dayanabilmektedir. Bazı bölgeler diğer bölgelere nazaran sayılan sebeplerden ötürü göç vermekte ve diğerleri göç almaktadır. Bölgesel farklılıklar sebep sonuç ilişkisi temelinde ülkenin makro göstergelerinden etkilenmekte ve etkilemektedirler (Akşahin, 2008: 94-95).

Coğrafi koşulların iktisadi gelişim sürecinde oynadığı etkin rol yirminci yüzyılın başlarında yapılan çalışmalarda vurgulanmıştır ancak buna rağmen ana-akım iktisat literatüründe, coğrafyaya şartlarına yer verilmeyen neo-klasik büyüme modeli ciddi bir baskınlık oluşturmuştur. Solow (1956) tarafından ortaya atılan neo-klasik büyüme modeline göre, kısa dönemde fert başına gelir artışı, sermaye birikimi ile teknolojik gelişmelere bağımlıdır. Sermaye oranı arttıkça bu sermayenin üretime dair etkisi ve faydası azalmaktadır. Dolayısıyla bu durum uzun süreçte büyüme olgusunun ancak teknolojik gelişmeler vasıtasıyla olacağı anlamına gelir. Bu modelde teknolojik gelişme dış kaynaklıdır, model anlatıldığı üzere uzun dönemde fert başına düşen gelir artışını incelemeye çalışmaz. Teknolojik gelişmelerin dış kaynaklı olarak tüm bölgenin eşit

biçimde teknolojik büyüme hızına sahip olması, ülkelerin veya bölgelerin aralarında görülen farklılıkların geçici olduğu şeklinde yorumlanarak daha uzun vadede bu farklılıklarının dengeleneceği öngörülmektedir (Filiztekin, 2008: 19).

Yukarıda yapılan varsayımların geçerli olmadığı durumlarda bölgelerin kendi statik durumuna yaklaşacakları ve uzun vadede bölgeler arası iktisadi farklılıklar olacaktır. Bu vaziyete koşullu yakınsama adı verilmektedir. Neo-klasik yöntemi uygulayan ülkelerin bölgeler arası iktisadi farkları gidermek konusunda başarılı olamayan koşullu yakınsama sürecinin yaşandığı görülmüştür. Bir takım akademik çalışmalar bu yakınsama vaziyetini araştırdığında ülkelerin iki temel grupta toplandıkları zenginler ve fakirler olarak ayrıştıkları gözlenmiştir. Ülkeler arasında farklılaşmaların olması doğalken diğer yandan ülke içinde bölgesel farklılıkların olması bu derece doğal değildir.

Bölgeler arası farklılıklar zaman içerisinde serbest ve maliyetsiz dolaşımın söz konusu olduğu yurtiçi sınırlarında zaman içinde bir takım parametrelerin eşitlenmesi gereklidir. Aynı biçimde ülke içinde farklı bölgelerde tasarruf oranlarını farklılaşmasını da açıklamak kolay değildir. Bu durumda mutlak yakınsamanın üretime dair fonksiyonlardaki farklılıklarla açıklanması söz konusu olabilir.

Bölgelerdeki sektör yapıları önemli görülmektedir. Zaman içinde konuyla ilgili alan yazımı daha çok insan kaynağı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bölgeler arasındaki farklılıkları açıklamak amacıyla bölgelerde yaşayanların teknolojik değişimleri algılama kapasitesi ve yetenekler olarak açıklamaya çalışılmaktadır. Bölgeler birbirlerine yakınsamadığı bulgusu birbirinden farklı kuramsal yaklaşımları söz konusu etmiştir. Bölgelerin birbirine yakınsamaması neo-klasik model hakkında bir takım tartışmaların devam etmesine sebep olmuştur.

Romer ve Lucas (1986, 1988) tarafından içsel büyüme modelleri adı altında yeni kuramsal yapılar ortaya çıkmıştır. Bu yeni modeller eski modelden iki ana konuda ayrılmaktadır. Birinci ayrışma noktası içselleştirilmiş teknoloji gelişme, ikincisi ise biriktirebilen faktörlerin kazanımlarının azalan olmadığıdır. Bir ülkede teknolojik düzeye bağlı olarak gelişmişlik yüksekse ve bu birikim hızlı biçimde artıyorsa bölgeler arası iktisadi farkların artması kaçınılmazdır. Böylesine bir varsayım teknolojik birikimlerin bölgeler arasında yer değiştirmesinin olmadığını fikrine dayalıdır. Teknolojik birikimin hareketliliği söz konusu olsa da neo-klasik yaklaşımdan farklı bir sonuca doğru gitmeyecektir. İkinci konuysa biriktirebilen faktörler olarak adlandırılan ar-ge, sermaye

vs. gibi unsurların getirisinin azalması şeklindedir. Örneğin bir sektöre yatırılan sermaye miktarı o sektörün teknolojik gelişme hızını da belirlemektedir. Bölgeler arasında sermaye birikim farklarının olması ilerleyen dönemde dışsallıklar nedeniyle gelir farklarının zamanla açılmasına neden olmaktadır (Filiztekin, 2008: 22).

Burada içsel iktisadi unsurlar, firmaların kendi içyapılarında üretim miktarlarını artırmaları sayesinde üretim maliyetlerinin düşmesi şeklinde tezahür eder. Firmalar büyümeye başladıkça bu anlamda rekabet üstünlükleri artmaktadır. Dışsal iktisadi unsurlar ise maliyet azalmasının toplam endüstriyel artış sayesinde yaşanması şeklinde ortaya çıkar. Başka bir örnek olarak toplam teknoloji birikiminin maliyetleri azalması şeklinde görülür.

2.3. Bölgesel Politikalar

20. yüzyıl boyunca kalkınma çabaları gösteren ülkeler bölgesel dengesizlikler ve kaynakların adaletsiz dağılımı konusuna bir takım çözümler aramışlardır. Bu süreçte bazı yaklaşım değişiklikleri yaşanmış ve yerel bölgesel politikalar olarak çeşitli tezahürleri olmuştur. Büyük Buhran (1929) sonrasında kontrolsüz kapitalizmin temellerine olan inanç sarsılmış dengeleyici bir takım mekanizmaların devreye girmesi düşüncesi doğmuştur. Keynes ‘yen iktisadi politikalar yeniden işlerlik kazanmış kamu idaresinin belirli sahalarda aktif katılımı ve düzenleyici rolü gözden geçirilmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında daha da popülerlik kazanan Keynes’yen politikalar bölgesel kalkınma süreçlerini beslemiş bu politikalar ise şirket temelli, teşvik unsuru öne çıkarılmış biçimde devlet destekleriyle ortaya çıkmıştır. Bazı ülkelerde örneğin Türkiye’de uygulanan GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) gibi bölgenin tüm değişkenlerini değiştirmeye dönük büyük çaplı kalıcı etkileyen hedefli politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bu tip bölgesel politikalarla hedeflenen gelir dağılımını dengeleyerek, az yatırım almış bölgelerde talebe dönük bir hareket yaratma çabası olmuştur. İstihdam açısından sınırlı başarılar elde eden bu iktisadi politikalar verimlilik artışı noktasında istenilen etkinliği sağlayamamıştır (Arslan, 2010: 51).

Bahsedilen biçimde Keynes’yen bölgesel politikalar diğer bölgelerden sağlanan kaynakların planlanan bölgeye yönlendirilmesine dayalıdır. Küresel değişim ve süreçler bu tip kaynak aktarımları sayesinde dengelemeye dönük projelerin başarı ve etkinlik şansını sınırlandırmıştır. Bu durumun temel birkaç sebebi vardır; bunlardan birincisi günümüzde gelişmekte olan ülkelerin borç stoklarının aşırı biçimde şişmesi ve böylelikle merkezi hükümetlerin programın uygulandığı bölgelere kaynak aktarımında sıkıntıya düşmesidir. İkinci etkili sebep ciddi rekabet süreçlerinin yaşandığı küresel piyasalarda dış desteğe

dayalı zayıf yapılı iktisadi modellerin sürdürülebilirlik şansının ortadan kalkmasıdır. Üçüncü sebep ise daha gelişmiş yörelere doğal kaynak akımının önlenmesinin mümkün olmamasıdır.

Teşvik politikaları ele alınırken farklı yaklaşımlar söz konusu olmaktadır. Neo-klasik yaklaşımı savunanlar devlet müdahalesinin çok ihtiyaç duyulmaması gereken bir unsur olduğu yönündedir. Diğer modellerde ise devlet müdahalesine daha fazla yer verilmektedir. Ancak burada devletin sürecin neresinde ve nasıl koşullarda olması gerektiği konusunda yaklaşım farkları vardır. Neo-klasik kuram savunucuları bölgesel politikalara neden olan farklılıkların doğal bir nedensellik içinde yer aldığıdır. Zamanla piyasa bu dengesizlikleri yok etme yönünde hareket edecektir. Devlerin bu duruma müdahale etmesi sadece piyasanın etkin çalışmamasına neden olan dış etkiler yüzünden olmaktadır. Devletin müdahalesinin uygun görüldüğü tek alan piyasanın serbesti şartlarını kısıtlayan güçlüklerin ortadan kaldırılması yönünde olmalıdır (Filiztekin, 2008: 33).

Zaman içinde yapılan çalışmalarda görülen neo-klasik yaklaşımın sonuçları hakkında bir takım soru işaretleri oluşmuştur. Devletin belirli sınırlar içinde müdahale etmesi gerekliliği savunulur hale gelmiştir. Devletin daha keskin müdahalesinin bir gereklilik olduğunu savunan daha radikal siyasi yaklaşımlarda vardır. Kapitalist sistemin yarattığı dengesizliklerin giderilmesinin devlet etkisi olmadan mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Müdahalenin yalnızca bölgesel politikalar temelinde kalması durumunda olumlu sonuç vermesi beklenmemelidir neticede bu yetersiz etki sebebiyle dengesiz kapitalist işleyiş tekraren türeyecektir.

Buraya kadar bahsedilen neo-klasik ve Keynes'yen iktisadi politikaların bir takım sınırlılıklarının görülmesiyle beraber bir başka yaklaşım tarzının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımda liberal politikaları bir miktar daha dengeleyen, ılımlı bir sosyal demokrat yaklaşımı gündeme getirmiştir. Bu yaklaşım daha ortalama ve ılımlı biçimde ilerleyen bir çizgi olmaktadır. “Yeni bölgesel” politikalar olarak adlandırılan bu sürecin amacı bölgesel kaynakların etkinliğini artırılması, yerel kurumsal yapıların yeniden düzenlenmesi ve katılımcılığı teşvik edilmesi bu yaklaşımın etkin unsurlarıdır. Bu yaklaşıma dair bir takım tanımlamalarda sosyal-liberal bölgesel politikalar olarak adlandırılmıştır. Bu anlayışa göre idarenin iktisadi alanda rolü ve düzenleme fonksiyonu gitgide azalırken yerel toplumun idare süreçlerine katılımı konusu hep öne çıkmaktadır. Yeni bölgesel yaklaşım özellikle Avrupa Birliği bünyesinde etkin bir uygulama alanı

bulmuş ve ülkemizin yürüttüğü tam üyelik müzakereleri sürecinde örnek vazifesi görmüştür.

Türkiye'nin bölgesel politikaları daha evvel bahsedildiği üzere planlı kalkınma dönemlerinde daha çok bölgesel iktisadi farklılıkları azaltmaya dönük olarak şekillenmiştir. Burada özellikle güncel durumu yansıtmaya bakımından 2000 yılı sonrasında etkili olan teşvik, bütünleşmiş süreç kalınma politikaları ve AB uyum sürecine bağlı gelişmeler olarak üç başlık altında ele almak doğru olacaktır.

Türkiye'nin planlı iktisadi büyüme modeli uyguladığı yıllarda bölgesel politikaların temelini bazı illere verilen teşvikler oluşturmuştur. Kalkınmada öncelikli iller tasnifi sık sık siyasi mülahazaların konusu olmuştur. Siyasi sebeplerle bu sınıflandırmalarda değişiklikler söz konusu olmuştur. 2004 yılına kadar bu liste 49 ili kapsamaktadır. GSMH (Gayri Safi Milli Hâsıla) miktarı 1500 Amerikan Doları'nın altında olan iller kapsama alınmış bazı itirazlar neticesinde 5048 sayılı yasa ile liste genişletilerek son halini almıştır.

Tablo 2.1.: 5048 Sayılı Yasa ve Sonrasında Teşvik Kapsamına Alınmış İller Listesi

Adıyaman	Batman	Diyarbakır	Iğdır	Kırşehir	Ordu	Şanlıurfa	Zonguldak
Ağrı	Bayburt	Elazığ	K. Maraş	Kilis	Osmaniye	Şırnak	Uşak
Aksaray	Bingöl	Erzincan	Karabük	Malatya	Rize	Tokat	Afyon
Amasya	Bitlis	Erzurum	Karaman	Mardin	Samsun	Trabzon	Düzce
Ardahan	Çanakkale	Giresun	Kars	Muş	Siirt	Tunceli	Kütahya
Artvin	Çankırı	Gümüşhane	Kastamonu	Nevşehir	Sinop	Van	
Bartın	Çorum	Hakkâri	Kırıkkale	Niğde	Sivas	Yozgat	

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>, (Erişim Tarihi 18.12.2017)

- Bu teşvik paketinin amaçları;
- Bölgesel manada gelişmişlik farklarının giderilmesi,
- Rekabet kuvvetini artırmaya dönük ar-ge yatırımlarının teşvik edilmesi,
- Sektör manasında kümelenmeyi teşvik etmek,

Desteklenmesi hedeflenen yatırım konusunda iktisadi ölçek kıstaslarını öne çıkarmak. Bu tip teşvik paketlerinde sektör belirlemesi yapılıyor ve o sektörün desteklenmesi yönünde bir eğilim oluşuyorsa teşvik paketinin etkinliği sürekli biçimde

kontrol altında tutulmalıdır. Bölgenin potansiyel gelişim alanları belirlenerek bu alanlarda teşviklerin verilmesine dikkat edilmelidir.

Teşvik sistemlerinin bugüne değin tam olarak istenilen sonuçları vermemiş olmasının altında bu unsurlara yeterli özenin gösterilmemesi varsayımı olabilir. Sektöre dayalı kümelenme yaklaşımını desteklemek açısından bir takım araçlar belirlenmiştir. Bu araçlar sırasıyla; (Arslan, 2010: 58).

1. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi indirimleri,
2. SSK prim desteği,
3. Faiz destekleri,
4. Yatırım arsası desteği,
5. KDV muafiyetleri,
6. Gümrük vergisi muafiyetlerinin uygulanmasıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir hususu iktisadi krizlere dönük geçici tedbir paketleri ile uzun dönem dengesizliklerin giderilmesine dönük paketlerin amaç ve uygulama anlamında birbirlerinden ayrılmasıdır. Bir durumda amaç geçici olarak kriz vaziyetinin en az zarar ile atlatılması olurken diğerinde hedeflenen uzun vadeli bir devlet stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Entegre kalkınma planlarına bakıldığında bölgesel kalkınma planları ve özellikle de GAP eylem planı gündeme gelmektedir. 2003 yılında kabul edilen Ulusal Kalkınma Planı uyarınca Türkiye ve AB işbirliği çerçevesinde bölgesel kalkınma planları devreye alınmıştır. 2008-2012 yılları arasını kapsayan GAP eylem planı sosyal, ekonomik, politik sıkıntıların çözülmesi açısından ciddi ehemmiyete haizdir. Bu plan dâhilinde;

- Sulama yatırımlarının tamamlanması,
- İşgücünün niteliklerinin yükseltilmesi,
- Özel sektör ile beraber devlete dair kamu yatırımlarının artırılması,
- Eğitim ve sağlık gibi sosyal niteliklerin yükseltilmesi,
- Tarım ve turizm alanında canlandırma çalışmalarının yapılması.

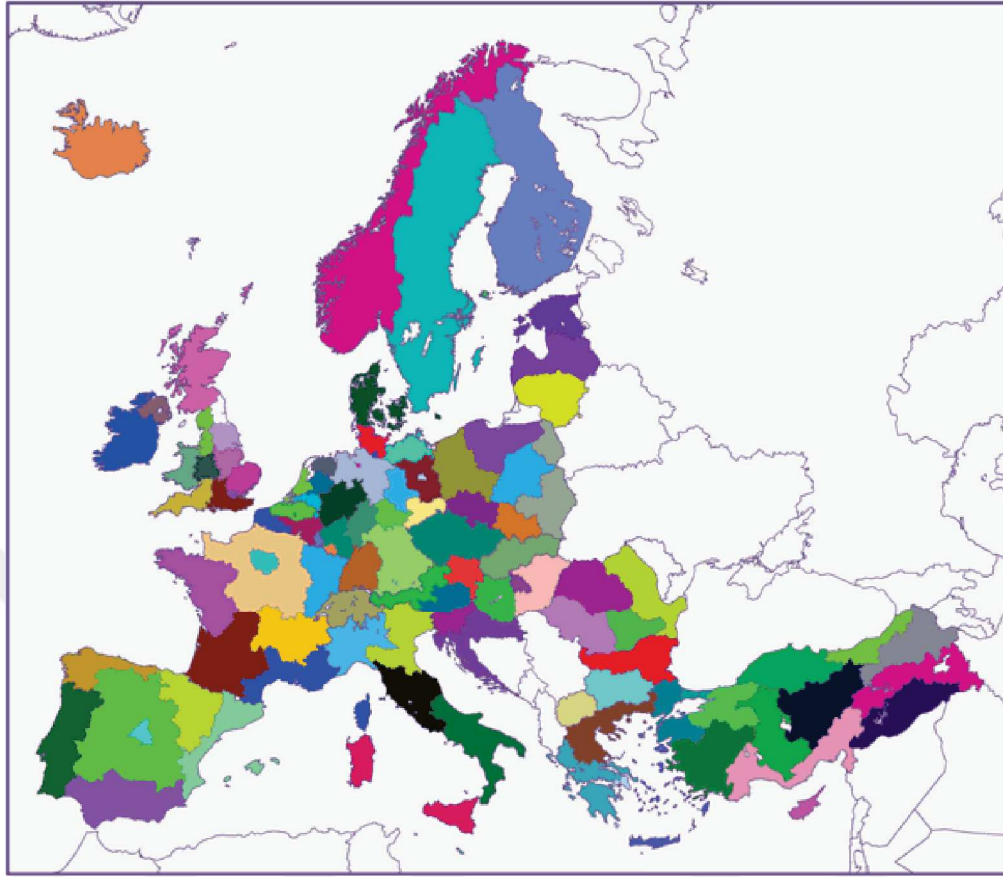
GAP planında bölgeye dair potansiyelin, dinamiklerin harekete geçirilmesi amaçlanırken yeni bölgesel yaklaşım gündeme gelmiştir. Eylem planına dâhil olan finansman planı da uygulama aşamasında dikkate alınmaktadır.

AB ile Türkiye arasındaki müzakere süreci ilerledikçe bölgesel politikalarda AB perspektifi öne çıkmaya başlamıştır. 2000 yılından itibaren ülkemizde bölgesel kaynakların hareketlendirilmesine yönelik politikalar önceliğe alınmıştır. Bölge kaynaklarının değerlendirilmesi politikaları uygulanırken seçilen bölgelerdeki sosyal sermayenin bu tip politikaları destekleyecek seviyede olmasına dikkat edilmelidir (Altan, 2009).

Türkiye’de yönetsel kadroların sosyal sermaye kavramına aşina olup olmadıkları şüphelidir. Bu kavramın önemi bölgeler arasında işbirliği, yenilikçilik yaklaşımları, sektör temelli olarak işletmeleri birlikte toparlayarak kalkınmada katılımcılığa önem vermektedir. AB fonları bölgesel politikalar anlamında geride kalmış bölgeleri faydalandırmak açısından topluluğa bağlı ülkelerde bölgelere dayalı bir sistem meydana getirilmiştir. Bu sistemin amacı bölgelerin sayısal verilerinin karşılaştırılarak bu mukayese sonucunda farklılıkların belirlenmesi neticede ilgili politikalara veri sağlaması öngörülmüştür. Burada oluşturulan sistem NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics) olarak adlandırılmaktadır.

Ülkemizde AB politikalarıyla bağlı olarak üç farklı seviyede NUTS bölgeleri oluşturulmuş ve bu düzlemde meydana getirilen Ulusal Kalkınma Planı 2003 senesinde onaylanmıştır. AB tarafından ülkemizde desteklenen bölgesel kalkınma planları çerçevesinde bazı servis birimleri teşekkül ettirilmiş belediye yönetimleriyle beraber bahsedilen kalkınma planlarının oluşturulmasında katılım birimleri meydana getirilmiştir.

Şekil 2.3. NUTS1 Seviye Avrupa Bölge Haritası.

Kaynak: http://www.cciyy.com/example/europe_nuts_1.htm, 18.12.2017

Bölgesel kalkınmayı hızlandırmak, yerel yönetimler arasında iletişim ve işbirliğini artırıp etkin biçimde kaynakların kullanılmasını sağlamak amacıyla 2. Seviye bölgelerde “Kalkınma Ajansları” kurulması yoluna gidilmiştir. Bunun yanında yabancı yatırımların teşvik edilmesi kapsamında Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının kurulmasına dair kanun 2006 senesinde kabul edilmiştir (Kayasu, 2002: 52-54). Bu ajanslar vasıtasıyla hedeflenen sonuçlar politikaların sürekli ve etkin uygulanmasına bağlıdır.

2.4. Bölgesel Kalkınmada Yönetişim

Türkiye’ye örnek olarak verilebilecek düzlemde bölgeselleşme Avrupa kıtasında te bir çizgide gerçekleşmemiştir. Tarihi sebeplere bağlı olarak oluşturulan bölgeler olduğu gibi daha farklı iktisadi ayrımlarla bölge yapısına kavuşturulan yerlerde mevcuttur. Belçika’da, İtalya ve İspanya’da bu durumuna örnek olarak gösterilebilecek yerler mevcuttur. Yapay ve istatistiki verilere dayalı yönetsel kademelerden aşağı inen yaklaşımlardan farklı olarak tarihi kökenleri olan bölgeler doğal yönetsel bölümlenmelerin de bir yansımasını temsil eder.

Diğer bazı örneklerde görülen ise yerelleşme süreçlerinde daha farklı bir tarihi gelişimdir. Yerel bölgelerin birleşerek daha büyük bütünler meydana getirdiği Almanya ve bazı Doğu Avrupa ülkelerinin örnekleri bu yöndedir (Reeves, 2006: 16).

Dünyanın farklı yörelerinde olduğu gibi Avrupa kıtasında da bölgesel farklılıkların tarihi eskiye dayanır. AB yapısı oluşturulmadan evvel bu tür farklılıklar her ülkenin kendine dair iç sorunuymdu. AB kuruluşunu müteakiben amaçlardan birisi olan istihdam ve sosyal korumayı yaygınlaştırarak yaşam kalitesini, iktisadi koşulları yükseltmek hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bölgeler arası farklılıkları asgariye indirmek hedefler bütününü bir parçası haline gelmiştir.

Topluluğun temel olgularından birisi olan dayanışma kapsamında da bu bölgesel geriliklerin giderilmesi hedeflenmiştir. 2000 ile 2006 yıllarında topluluğun bütçesinin üçte biri bu politikaları hedefleyerek bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi yönünde harlandı. AB bölgesel politikaları çerçevesinde yerel seviyede kurumsallaşma, yönetsel, planlama yeteneklerinin oluşturulması önemlidir. Topluluk bünyesinde iki ana ilke olarak yer alan yerinden yönetim ve yerinden yönetim ilkeleri özelde bölge politikaları çerçevesinde vurgulanmaktadır. Belirlenen prensipler uyarınca yönetim süreçlerine yerel aktörlerin ve STK'ları (Sivil Toplum Kuruluşları) katarak yeni bir perspektif oluşturmak yaklaşımı benimsenmiştir. Politikalar oluşturulurken yönetim tartışmaları da hız kazanmaktadır. Bölgeye dair yönetim tartışmaları kalkınma özelinde belirgin hale gelmektedir. Kalkınma süreçleri de hükümetlerin iktisadi politikalarıyla ilişkili görülmektedir. Yönetişim işte bu bağlamda ele alındığında örgütler, devlet dışındaki aktörler, STK'lar gibi kurumların kamuya dair konulara beraber yönlendirmelerini içermektedir (Sibeon, 2000: 291).

AB sürecinde çok farklı dinamiklerle beraber ulusların dışındaki aktörlerin katılmasını da teşvik etmiştir. Uluslar üstü bölgesel lobi faaliyetleri Brüksel merkezli olarak kalkınma fonlarını bölgesel kalkınma amaçlı kullanıma sunmuştur. Avrupa Komisyonu gibi uluslar üstü kurumların bölgesel politikaları farklı yönlerde etkiledikleri görülmektedir. Bölgesel politikaların tarihçesine bakıldığında da hükümetlerin uygulamalarından belirli ölçülerde bağımsız olma çabasının neticesidir.

Türkiye pratiğine bakıldığında yönetim neticesinde ortaya çıkan politikaların bir noktada sorun çıkarma potansiyeli ortaya çıkmıştır. Yönetişim yalnız bölgesel kalkınmaya dönük bütün beklentileri karşılama yeteneğine haiz değildir. Bölgesel politikalarda itici faktörün içerden mi dışardan mı kaynaklandığını anlamak sonuçlar açısından belirleyici

olmaktadır. Yönetişim bir anlamda sistemin, kolektif faaliyetlerin sosyal koordinasyonu ve ortak sorunların çoklu katılımı ile farklı aktörler vasıtasıyla yönetilmesidir. Yönetişimin sahada işlerlik kazanması ancak ilişki ağı, çıkar birliktelikleri, dayanışma gruplarının politikaların belirlenmesinde kullanılmasına vesile olur. Yönetişim kavramında baskın başat aktör yoktur bunun yerine farklı kurumların birlikteliği söz konusudur. Sosyal sermaye kavramı yönetişimde ana unsur olarak yer almaktadır (Dulupcu, 2006: 234).

Tablo 2.2. Bölgesel Politika Açısından Yönetim ve Yönetişim

BÖLGESEL POLİTİKA (YÖNETİM)	BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKASI (YÖNETİŞİM)
Yönetim	Yönetişim
Merkezi	Merkezi Dağıtma
Hiyerarşik	Çok düzeyli
Tepeden kalkınma (standardizasyon)	Tabandan Kalkınma (farklılaşma)
Elit projeler	Katılımcı proje
Bölgeler ülkeye bağlı	Ülke bölgelere bağlı
İdari bölgeler	Aktif bölgeler
Geri kalmış bölgeler	Tüm bölgeler
Farklılıkların dengelenmesi	Büyüme
Fiziksel, teknik, finansal altyapı	Yumuşak altyapı
Kamusal önlemler	Ortaklık (kamu-özel)
Seçici yardımlar	Bölgeselleşmiş ekonomi politikası
Kısa dönem	Uzun dönem sürdürülebilirlik-cinsel eşitlik

Kaynak: Hudson, 1999, sayfa: 59.

Tablo 2.2.'de görüldüğü üzere yönetim ile yönetişim kavramları arasında bileşenleri açısından farklılıklar mevcuttur. Devleti yönetişim kavramında etkin unsur gören yaklaşımlar olduğu gibi bunun dışında bir takım fikri yaklaşımlarda mevcuttur. Katılımcı, uzlaşmacı ve uyumlu bir birliktelik için devletin kurumlarının kendini yeniden konumlandırması burada esas teşkil etmektedir.

Örneğin Avrupalılaşma özelinde etkin unsur bölgesel politikalardaki değişimlerin hızlanmasıyla var olmaktadır. Türkiye'de yönetişim kavramı üzerine yapılan tartışmalar akademik çerçevede pek tatmin edici olarak görülmemektedir. Sadece yerli bir yönetişim olgusunun ötesinde Avrupa Birliği'nin de etkin olduğu bir sürecin var olması ülkemizde bu vaziyetin kabulünü zorlaştırmaktadır.

Bölgesel kalkınma politikalarında ülkemizin AB ile birlikte eşgüdümlü sürece girmeye başlamasıyla beraber sosyal ve politik açıdan uzlaşma zemini yakalanması

ciddi bir zaman almaktadır. Bölgeselleşme süreci ülkemizde AB süreci ile ivme kazanmıştır. Ülke sınırları içerisinde daha yüksek potansiyele sahip bazı bölgelerin bölgesel yaklaşımından ötede küreselleşme etkisine girmelerine yol açmıştır. Kalkınma Ajanslarının kurulması ile beraber yasal çerçevede merkezi yönetimin etkisini sürdürme imkânına sahiptir. Türkiye’de Kalkınma ajanslarının tartışılması genelde ulus devlet etrafında olmuştur ancak bu ajansların sorunlarının küreselleşme dışında ülkenin modernleşme yaklaşımından kaynaklanan sorunlarının olabileceği tartışma konusudur (Dulupcu, 2006: 248).

Kalkınma ajanslarının kamu ve sivil kesimde algılanma şekli esasında bu ajansların geleceğini belirleyecek ana unsurlardandır. Bazı bölgeler özelinde yönetim kavramının bizatihi yönetilmesi bir gereklilik haline gelmektedir. Ülkemizin bölgesel kalkınma yöneliminde kendisine özgü bir takım kritik sorunları vardır. Bu sorunlar şu şekilde ifade edilebilir;

Ülkemizde AB sürecine bağlı olarak girilen bölgesel kalkınma perspektifinin toptan kabul veya ret yaklaşımlarıyla tartışılması doğru değildir. Bu yaklaşım sebebiyle yasal ve uygulama esnasında yapılması gereken düzenlemeler zayıf kalmaktadır. Ülkenin bütünü ele alan, geniş bir bakış açısıyla konuya yaklaşılması daha faydalı görülmektedir. Uluslar üstü bir takım değişim teşviklerine karşı ulusal düzeyde oluşan direnç dolayısıyla ülke açısından yararlı olabilecek bir takım uygulamalar etkin biçimde gündeme gelememektedir. Bazı noktalarda haklı olabilecek bir takım rezervler daha geniş kesimlerle belirli bir üslup içinde tartışılabilirse bu noktalarda bir avantaj elde etmek mümkün olabilecektir. Kalkınma ajansları konusunda kamuoyunda yeterli tartışma ve özümseme sağlanmadan uygulamaya geçilmiş olduğu görülmektedir. Bazı bölgelerde bu konuya daha çok yer ayıran yerel basın bazı yerlerde konuyu görmezden gelmiştir. Bu vaziyet bazı yerlerde merkeze olan aşırı bağımlılığın ve pasif yaklaşımın bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu konuda karşılaşılan bir başka sıkıntı ise yeterli güven ortamının tesis edilememiş olmasıdır. İktisadi açıdan yönetim kavramının içinde bulunan dayanışma, iş ağı oluşturma, paydaşlık gibi unsurlar güven tesis edilmeden gelişmemektedir.

Bölgesel perspektifte konuya bakıldığında bir başka yetersizlik ise belirli noktalarda ciddi biçimde eksikliği hissedilen insan sermayesinin nitelik ve niceliğinde görülmektedir. Kalkınma süreçlerinde muhakkak hesaba katılması gereken bu unsurun eksikliği başarı açısından kritik öneme haizdir. Yerelde iyileştirme süreçlerinin önünü

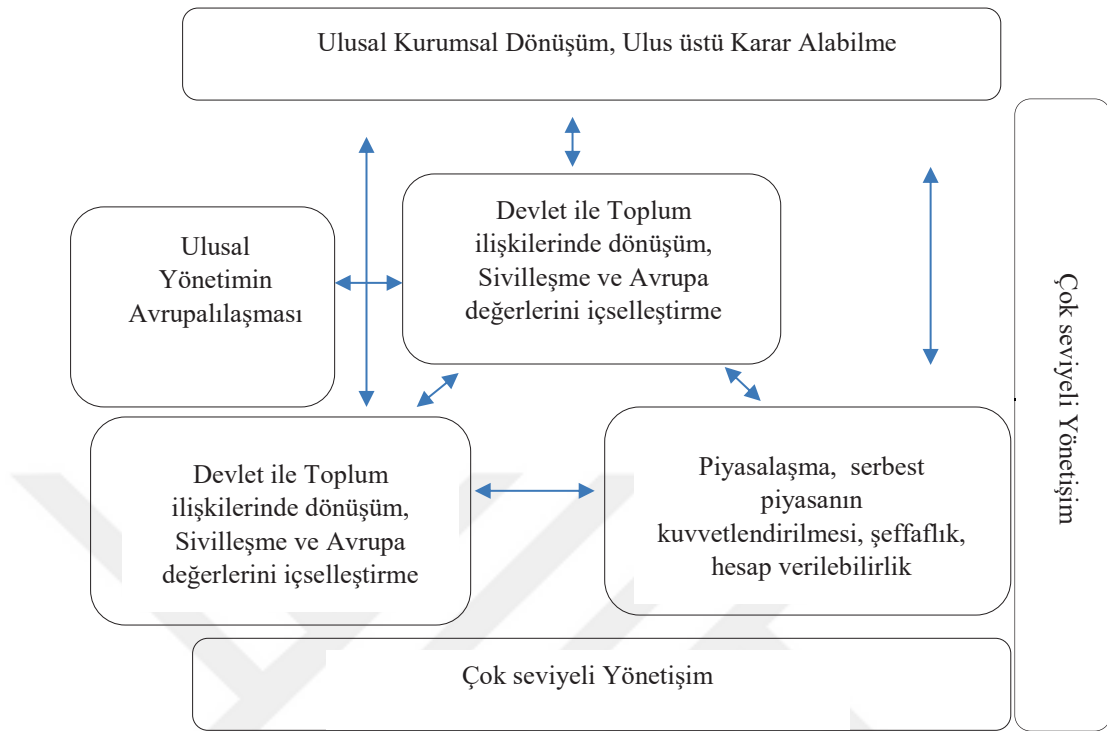
açacak çalışmalar için veri toplama noktasındaki eksiklikler bir açmaz oluşturmaktadır. Bu açmazlar yerel ölçekte karar almayı gerektiren her durum için kendini göstermektedir. Veri toplama çalışmaları eksik olduğu sürece doğru bir çözümleme ve eylem planı oluşturmak mümkün olamamaktadır. Yaklaşım konu olan iyileştirme süreçlerinin devletin farklı kurumları tarafından farklı bakış açıları ile ele alınıyor ve uygulanıyor olması koordinasyon açısından sıkıntılar doğurmakta, sürecin efektif biçimde işlenmesini engellemektedir. Ulaşılabilir ve doğru verilerin olmaması politika oluşturmayı zorlaştırırken, mevcudun üzerinde fazlasıyla odaklanmak ise önlem alma ve harekete geçmeyi engellemektedir.

Yerel politikanın unsurları ve yaklaşımları ile merkezi siyaset yapış biçimi arasında önemli yaklaşım farklılıkları vardır. Merkezi politikanın etkisiyle yerelde siyaset sanki merkezi otoriteymiş gibi tepki verme eğilimindedir. Merkezi siyaset yerel siyasetin kendi uzantısıymış gibi algılama ve muamele etme eğilimindedir (Dulupcu, 2006: 250).

1980'lerden beri neo- liberal politikalar doğrultusunda rekabet şartları özümserken piyasa ekonomisinin devletin işleyişinde meydana getireceği dönüşümler ertelene gelmiştir. 2001 senesine kadar yaşanan bir takım krizler neticesinde bu erteleme çok göze batmamış ancak zamanla değişim kaçınılmaz hal almaya başlamıştır. Devletçilik geleneksel olarak modernleşme sürecinde başat rol oynamasına rağmen iktisadi gelişmeler ve toplumsal değişim ile beraber yeniden düzenleme ihtiyacı çoğalmıştır.

Bu farklı dinamiklerin oluşturduğu iç içe geçmiş etkileşimli yapı aşağıdaki biçimde şema ile ifade edilebilir.

Şekil 2.4. İç içe Geçmiş İlişkiler: Reformlar ve Avrupalılaştırma-Yönetişim.

Kaynak: Dulupcu, 2006, sayfa: 250

Kalkınma ajanslarının da bağlı olduğu kamu reformlarını üç ana payanda üzerine oturduğunu söyleyebiliriz. Bu temel dayanaklardan birisi piyasa şartlarının kuvvetlendirilmesi, ikincisi toplum ile devlet arasındaki ilişkilerin reforma tabi tutulması ve düzenlenmesi, üçüncüsü devletin hem kendi hem de merkez ve yerel arasındaki ilişkileri tekrar düzenlenmesidir. Bu üç dayanak çok seviyeli yönetim ve Avrupalılaştırma perspektifi ile ilintilidir.

Bölgesel politikaların merkez tarafından yönlendirilmesine alışmış yerel yönetimler bölge politikalarını planlama ve uygulama tecrübesi yok denilecek kadar azdır. Bölgesel kalkınma konusunda merkezi otoriteye belirli başlı politikaların özümsetilmesi gerekmektedir. Küreselleşme ve iktisadi ve iktisadın tabiatından gelen dönüşüm politikaları yeterince duyumsanmalı ve bu konu üzerinde yeterince tartışma yapılmalıdır. Bölgesel politikalar uygulanırken üniter devlet yapısının korunması çerçevesinde yaklaşımlar geliştirilmelidir. AB etkisiyle ulus üstü bir bölgeselleştirmeye gidilmektedir. Bölgesel kalkınma için ehemmiyetli rol üstlenecek bölgenin tecrübe ve bilgi aktarımı güçlendirilmelidir.

2.4.1. AB’de Bölge ve Yönetişim

Avrupa Birliği bütünleşme süreçlerinin yarattığı sorunlar ve bünyesindeki toplumların bu sürece olan ilgilerinin giderek azalması ve etkinliğini kaybetmesi sonucunda ortaya çıkan sorunlarla karşılaşmaktadır. Avrupa Birliğinin kurumları ile birlik içindeki toplumların arasındaki mesafeyi sürekli biçimde yeniden düzenlemesi ve dönüştürmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği’nin kurumlarının nitelikli çoğunlukla karar alır duruma getirilmesi karar mekanizmalarının daha etkinleştirilmesi söz konusudur. 1993 senesinin 1 Aralığında yürürlüğe giren Maastricht anlaşması ile AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu), AT (Avrupa Topluluğu) halini almıştır. Bölgeler Komitesi bu süreç sonrasında kurulmuştur (Eliçin, 2011: 45).

Avrupa Birliğinde bölge tanımlaması çok net değildir. Bölge (*region*) sosyal bilimler bakımından belirli tanımlanmış ölçütler açısından çevresinden ayrıştırılabilen bir alan olarak tanımlanabilir. Esasında bölge seçilen kıstaslar bakımından çok farklı alanları tanımlayabilen fıkri bir tanımlamadır. Görülmeyen kıstasların tanımladığı fiziksel bir sınırlamadır. Sosyal, coğrafi bir takım özellikler belirlenerek bölge tanımlamaları yapılabilir. Burada tanımlamalar; kültürel, dil, enik vs. kıstaslar üzerinden yapılabilir. Bu kıstasların yanı sıra iktisadi veya uluslararası politik alakalı da bölge tanımlamasını şekillendirebilir. Latince kökenli bölge “*regio*” tanımlaması havza, alan manasını içermektedir. Bölge Avrupa açısından tarihsel sürecin bir parçası olarak bir düzenleme şekli, beşeri yaşamın yapı planı biçiminde batı medeniyetinin genel kanıtını oluşturan değerleri içinde barındıran bir kavramdır (Özel, 2001: 98).

Kamu yönetimine ait bir kavram olarak bölge tanımlanmak istenirse 4 farklı içerikte;

- Coğrafi veya kültürel olarak bir bütün oluşturma potansiyeline sahip ve belirlenen özellikleri itibariyle diğer bölgelerden farklılık arz eden bir yapısının olması gerekmektedir.
- Belirlenen iller açısından merkezi otorite ile mülki yönetim arasında bir yapı olması
- İllerden daha yaygın bir fiziki birimler düzenlenerek bu seviyede eş güdümlene ve hizmet sunulan coğrafi yönetsel yapı
- İtalya veya Fransa gibi ülkelerde yerel yönetim kademesi olarak tanımlanır.

Bir devletin parçası olarak bölge devletin içinde bölümlenmeyi ifade etmektedir. Bölgeler uygun bölümlenmiş teşvik alanlarıyla beraber iktisadi gelişme ve planlama için gözükmektedir. Bölge tanımlaması AB bünyesinde var olagelen yönetim birimlerini ele alıp onlar üzerinden giderek faydacı biçimde çözmeye çalışmaktadır. Örneğin Almanya için bu bölge tanımına eyaletler girerken, Fransa için farklı il grupları olabilmektedir. Avrupa'daki yapılanma içinde daha da ehemmiyetli olan özerklik yapısının sahip olabilmeleri yönüyle politik anlamda bölgeciliğin konusu olmaktadır. Yukarıda yer alan bir takım tanım farklılıklarından yola çıkarak il üstü tüm çevresel birimleri ifade etmek için bölge tanımı kullanılabilir (Nalbant, 1996: 2).

Kısa bir zaman sürecinde yaygınlaşan bölge kavramı anlam olarak tanımlanandan daha farklı ele alınmaktadır. Bu sebeple bölge kavramı çoğunlukla tanımlanan alanın büyüklüğü, bölge sınırlarının tespit edilmesi, bölge işlevleri bakımından değişik çağrışımlara yol açmaktadır. Bu olgunun çok yönlülüğü aşağıdaki biçimde özetlenerek belirlenebilir;

Hukuki kavram olarak, bölge olgusu daha üst bir otoritenin unsurudur. AB ülkelerindeki ulus altı sistemin türevlerinden hareketle bu haliyle tanımın çok belirsiz görüldüğü söylenebilir.

Avrupa Konseyi tarafından 1978 senesinde yapılan Bordeaux Beyannamesi , *“Bölgeselleşme Sorun Bildirisi”* ve Topluluk Bölgeselleşme Şartı ile yeni bir sürecin başlangıç adımı atılmıştır. Bölgeden bahsederken bir ülke içinde en büyük mekânsal ve uyumlu birimi olarak tarif yapılmaktadır. Bölge aynı zamanda coğrafi bakımdan açık bir birim oluşturan alan olarak anlaşılır.

Bölgeyle beraber bölgecilik kavramı da devreye girmektedir. Burada ifade edilen bölgecilik, ortak etnik ve kültürel ve geçmişe dayalı özelliklere sahip bir alanda yaşayan toplumun merkezi yönetim tarafından uygulanan egemenliğe karşı daha bağımsız hareket etme çabalarını anlatmaktadır. Bu tanımlamayla bölgecilik kavramının tüm yönlerinin ifade edilebildiğini söylemek doğru olmaz günümüzde bölgecilik esas olarak büyük resim içinde kendi kendine yetebilen parçaların bütünleşmesi biçiminde de algılanabilmektedir. Bu tanımdan hareketle bölgecilik her zaman parçalanma yönüyle değil daha anlamlı bir bütünleşme yönüyle de ele alınabildiği ifade edilebilir.

Farklı bakış açıları sosyal bilimler alanına giren bütün kavramlar gibi bölgecilik üzerinde de mevcuttur. Özellikle Bordeaux Beyannamesi bir mihenk taşı olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Kurumlar özerkleştikçe bu yönde politik bölgecilik yeni anlamlar kazanmaya başladı. Ulus altı çerçevede giderek yükselen politikleşmenin yansıması olarak bölgecilik eşitleyici tek düzen bir bütünleşme sürecine karşıt bir refleks olarak ortaya çıktı. Bölgecilik bir bakıma belirli kamu hizmetlerinin özerk biçimde algılanmasını ve bu özerkliğin bölgenin getirdiği etnik, dini, coğrafi, iktisadi vs. unsurlar çerçevesinde ele alınmasını gündeme getirmektedir (Knemeyer, 1994: 31-33).

Bölge ve bağlı olarak bölgecilik hareketleri küreselleşmeye dair tekleştirici ve eşitleyici sürece reaksiyon olarak geliştiği ve alttan gelen bazı eylemlerle beslenmektedir. Özellikle sol görüşe sahip kesimlerde bölgecilik kavramı demokrasi bağlamında ve devletin yönetsel sisteminin tekrar yapılandırması talepleriyle beraber gündeme gelmektedir. Bölgeci akımların temelinde bazen çevreci akımlar, bölgeye merkezi otorite tarafından yapılmak istenen ancak bölge halkı tarafından benimsenmeyen yatırımlar vs. olmaktadır. Bunların yanı sıra Avrupa devletlerinin bir bölümünde kimlik farklarını ileri sürerek oluşan yeni arayışlar söz konusu olmaktadır (Keleş, 1999: 56).

Avrupa Birliğinde “*yönetişim*” kavramını tarif etmek kolay değildir. AB düzeyinde yönetim kavramına bakıldığında bazı görüşler değişik karar alma şekillerinden hareket ederek sadece AB’ye özgü bir yönetim etkileşimi olmadığı, bunun serbest piyasa sistemi içinde ulus üstü kurumların sıralı karar süreçlerine evirilen bir çerçevede bulunan farklı yönetim türlerinin bileşkesinden oluşur. Yönetişim bu anlamda AB’de kolektif olarak karar alınan, uygulanan, kurumsallaşmış eşgüdümleme biçimi olarak ifade edilebilir. Yönetişim, geleneksel hükümet etme biçimine alternatif oluşturan bir yönetsel sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa Komisyonu’nun yayınladığı 2001 yılındaki “*Beyaz Kitap*” yönetim alanını Avrupa sathında iktidar kullanımına alakalı olarak şeffaflık, katılımcılık, hesap verilebilirlik, etkili ve tutarlı yönetim anlayışı içinde belirlenmiş kural, süreç ve tutumlar bütünü olarak ele almaktadır. Çok bileşenli bir yönetime katılım politikası aynı zamanda farklı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Eşgüdüm ile alakalı sorunlar sıklıkla topluluğun karşısına çıkmaktadır. Bazı görüşlere göre bu yönetim anlayışı esasında Yeni kamu yönetimi anlayışı ile katılımcı demokrasinin unsurlarının birleştirilmesi ile ifade edilebilir. Yönetişim anlayışına işletmecî kamu düzeni esasında bakanlar ile bu kavrama demokrasi bağlamında bakanlar arasında bir farklılık göze çarpmaktadır. Bir taraf kavramın pratik uygulama esaslarına dair beklentiler ortaya koyarken diğer tarafta demokrasi eksensli bir yaklaşım söz konusudur (Eliçin, 2011: 50).

Esas olarak AB’de var olan kamu yönetim yaklaşımı 90’lardan beri egemen olan işletme esaslı fikri yapıdan etkilenmiştir. Bahsedilen yaklaşım biçimi belirli gayelere odaklanarak performans ölçmeyi esas alan bir kamu yönetimi tasavvur etmektedir. Diğer taraftan temel topluluk siyasetinin etkili şekilde uygulanabilmesi amacıyla yeni katılım şekillerinin gereksinimi ortaya çıkmıştır. Yapısal fonlar, yönetime dair kurallar ulus altı çapta özel sektör üzerinden gelen paydaşların da içinde olduğu yeni ortaklık çeşitleri ortaya çıkmakta, özellikle çevre politikaları ile alakalı birçok paydaşın katılımı özendirilmektedir. Birlik yönetim olgusunu sürekli geliştirip şekillendiren çok katmanlı ve karmaşık bir modele evirmektedir. Bu yaklaşım ile yalnızca Avrupa Komisyonu ve Avrupa Adalet Divanı gibi uluslar üstü kurumları değil, hükûmetler, bakanlık, ülkelerin kanuni mevzuatları ve ulusal yönetim kademelerini de kapsar. Aynı biçimde, karar süreçlerinin oluşturduğu danışma aşamalarına dâhil olan çıkar grupları ile temsil etiketi taşıyan yapıları da kapsarlar. Düzenleyici ajanslar, birlik üyelerinde onaylanan sözleşme, kanun ve kararnameler de yönetim modelinin unsurlarıdır. Avrupa Birliği yönetim de çok katmanlı özelliği politik kararların ve düzenlemelerin farklı seviyelerde alınması kadar, bu farklı seviyelerin karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını da içermektedir. Uluslar üstü seviyede alınan kararlar, ulus altı düzeyde onaylarla şekillenmektedir. Kararlar bağımsız aktör ve kurumlar arasında çetin pazarlıklara sebep olurken, ulusal özerkliği koruma endişesi de hissedilmektedir. Diğer yandan birlik üyelerinin ulusal seviyede aldıkları kararlarda birliğin genel amaç ve siyaseti ile uyumlu olması zaruridir.

Hem dikey hem de yatay yönde var olan çok katmanlı yapı farklı seviyelerde bölgesel ve yerel de çokça artmış olan karşılıklı iletişim ve alakayı ifade etmektedir. Bazı araştırmacılar yönetim kavramının uygulamaya geçmesinin ardından kamuya dair yeni işletmecilik kavramına geçildiğini öne sürmektedirler. Bu yaklaşımın iddiası yerelin sorunlarının çözümünde merkezi hükûmetin yeterli etkinliği sağlayamayacağı ve dolayısıyla sivil toplumun, özel teşebbüsün ve toplumun bu sürece aktif katılımının gerekli olduğu varsayımdır. Yönetimde hem yapısal olarak hem de karar süreçlerinde paydaşlar ile birlikte alınan kararlar söz konusudur.

Yönetimin yapısal olarak 3 ana model üzerinde toplanması söz konusudur. Bu üç model ulus üstü şekilde merkezileşme, rekabet yapısı, iletişim ve müzakere ağı olarak sınıflandırılabilir. Ulus üstü merkezileşme bir hiyerarşi sistemi yapılandırmaktadır. Rekabet ve müzakere sisteminin düzenlenmesi ise eşitlik ilişkisi üzerinden bir iletişimi söz konusu eder. Yönetim aslında tamamen yeni bir kavram değildir. Farklı ülkelerde

hükümetlerin kamudaki veya sivil toplumdaki önemli paydaşları ile hizmet sunumu esnasında işbirliğine gitmeleri çoklukla söz konusudur. Neo-liberal politikaların yeniden işlerlik kazanmasıyla beraber özellikle Avrupa ve ABD’de egemen olan kamuyu küçültürken özel teşebbüsü destekleme tavrı öne çıkmıştır. Bu aşamada sivil toplum ve gönüllü kuruluşlar eliyle hizmet sağlama çabası söz konusu olmuştur (Pollack, 2005: 381).

2.4.2. Bölgeler Komitesi

Bölgeler Komitesi, AB kapsamındaki bölgesel ve yerel yönetim temsilcilerinden oluşan danışma amaçlı bir kurul olup, AB’nin İşleyişine Dair Antlaşmada 305. ve 307. Maddeler kapsamında düzenlenmiştir. Avrupa Topluluğu bütünleşmesi genel faydası çevresinde faaliyet gösteren Komite hâlihazırda 353 üye bulundurmaktadır. Antlaşma’nın 305. Maddesine göre Komite üyeleri, 5 senelik dilimlerle üye devletler tarafından verilen adaylar arasından, Konsey tarafından atanmaktadırlar ve görev süreleri yenilenebilir. Bu düzenlemede üyelerin Komite’nin yapısının Komisyon’un talebi üzerine Konsey tarafından oybirliği ile alınan kararlarla belirlenmesi öngörülmüştür. AB’nin İşleyişine Dair Antlaşma’ya ekli Geçiş Hükümlerine İlişkin 36 No.’lu Protokol’ün 8. Maddesine göre bu karar alınana kadar süreçte Ekonomik ve Sosyal Komite’nin üye sayılarının nasıl olacağı belirtilmiştir (<http://www.ab.gov.tr/45637.html>, (Erişim Tarihi: Aralık 2017)).

Avrupa Bölgeler Komitesi bölge tanımını “tümüyle merkezi devlet alanı etkisine politik temsil sahibi olarak ortaya çıkmakta olan yerel birimler biçiminde tanımlanmaktadır.

1970’li yıllarla beraber bölgesel ve yerel yönetim Avrupa Birliği içerisinde önem kazanmaya başlanmış bir yaklaşımdır. Avrupa Belediyeler, Bölgeler Konseyi birlik komiteleri önünde karşılık bulmak, karar süreçlerine katılım maksadıyla birliğin merkezi Brüksel’e taşındı Yerel yönetimleri temsil eden bir takım örgütlenmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Birlik merkezinde bölge ve yereldeki yönetim unsurlarını takip eden farklı örgütlenmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu örgütler AB nezdinde kendi sorunlarını müzakere etmek ve bir takım işbirliklerine katılmak, karar süreçlerine katılmak amaçlarına hizmet etmektedir. 1975 senesinde o zamanki AET içindeki Bölgesel Siyaset Komitesi birliğin sınırları içinde görece en geri kalmış bölgelerin kalkınması ve zenginleşmesi için politikalar üretmeye başlamıştır. Bu gelişmelere rağmen alınan sonuçların yeterince tatmin edici olmayışı neticesinde yerel yönetimlerin daha etkin biçimde sürece katılma istekleri daha yoğun biçimde dikkate alınmaya başlamıştır. 1984 senesinde topluluk antlaşma

taslağında bölgecilik yaklaşımı daha açık biçimde ortaya çıkmıştır. Bölgelerin rolü özerkliğin kuvvetlendirilmesi, sürecin politik evrimi gerçek politik güçten kaynaklanan demokratik, düzenleyici kurumlara sahip bir Avrupa'nın sağlam biçimde inşa edilmesi fikrine dayanmakta ve böylelikle gelişmektedir. İlerleyen dönemde konu üzerine daha farklı toplantılar yapılmış, bu konu sürekli biçimde irdelenerek üzerinde tartışmalarla geliştirilmiştir. Bölgeler ile AB'nin karar alıcı unsurları arasındaki iletişimin kuvvetlendirilmesi, birlikte çalışmaların yapılması amacına dönük bu sürecin sonunda süreklilik sağlanabilmesi açısından Avrupa Bölgeler Konseyi kurulmasına yol açtı. 1988 yılında söz konusu kurumun kuruluşuna ilişkin ilk kararın çıkmasını müteakip karar alma mekanizmalarının içerisinde yerel unsurların daha fazla yer alması talebi bir miktar karşılandı. Ancak buna rağmen birlik içindeki bazı bölgelerin daha etkin şekilde karar süreçlerine katılım talepleri devam etmiştir. Bu taleplerin yoğunlaştığı noktalar; federalizm ve bölgecilik ilkesinin birliğin temel kabul unsurlarından birisi olduğu diğeri ise ulus altı unsurların muhakkak temsil noktasında ulus üstü yapılar gibi yer almasının arzulanmasıydı. AB'nin bu kapsamda merkezi yetkilerini hangi oranda ve nasıl paylaşacağı konusu yanıtı aranan bir soru olarak karşımıza çıkmıştır (Jeffery, 2000: 3-4).

1989 yılına yapılan 1. Bölgeler Avrupası Konferansında bahsedilen bu istekler ve prensipler doğrultusunda tartışmalar yapıldı. Avrupa'nın korumaya çalıştığı çeşitlilik ve neticesinde eyalet, bölge ve özerk toplulukların kuvvetlendirilmesi gerekliliği yerellik ilkesine dayanarak federal bir Avrupa yapısı öngörmekteydi. Birlik içi karar alma mekanizmalarına yerel unsurların katılımının sağlanması bu süreçlerin dışında kalmaları durumunda Adalet Divanına başvurma hakkını almaları bahsedilen konferansın tartışma başlıklarından birkaçı olarak göze çarpmaktaydı. Ertesi sene ikinci konferans sürecinde daha fazla yetkiye haiz Bölgeler Konseyi kurulması ve kendi alanına ilişkin konularda daha etkin karar almasının istenmesi söz konusu olurken, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde bölge esasına göre davranılması istendi. Maastricht anlaşması ile (1993) Bölgeler Komitesi öncelikle bir danışma organı vazifesiyle AB karar mekanizmalarına dâhil edildi.

Maastricht sürecinden itibaren güçlü federal bölgelerden oluşan özellikle Almanya gibi ülkelerde hayal kırıklığı yaşandı. Bölgeler komitesi sadece bir danışma kurulu olarak kalınca istenilen etkinliğe kavuşması mümkün olmadı. Bölgeler komitesinin kuruluş ve uygulamalarında ülkelerin yapısal farklılıkları sebebiyle ortak bir tavır sergilenmesi mümkün olmadı (Jeffery, 2000: 139).

Maastricht Antlaşması sadece AB ile üye devletler eksenindeki ilişkilerin yapısını belirlemekteydi, topluluk bünyesindeki ulus devletlerin kendi iç siyasal veya yönetsel biçimlerini dâhil olmamaktaydı. Birlik içinde daha evvel gündeme gelen 3 seviyeli birlik, devlet, bölge yapılanması tam anlamıyla benimsenip uygulamaya geçirilemedi. Yerel yönetim birimlerinin kurumsal olarak karar süreçlerine etkin katılımı sağlanamadı. Komitenin içine eklenen il, belediye, yerel meclis unsurları Komite ve bölgelerin etkinliğini azaltacak unsurlar olarak düşünüldü (Jeffery, 2000: 136).

Birliğin merkezi konumundaki Belçika'nın başkenti Brüksel'de bulunan Bölgeler Komitesi, Yerel yönetimleri temsil etme görevi olan bir danışma kurulusudur. 1994 yılında teşkil edilen bu komite, bölgesel ve yerel hükümetlerin, Komisyon, Parlamento ve Konsey'e ilettiği görüşlerle alınan kararları etkileyerek, bölgesel ve yerel hükümetlerin yararlarını koruyup ve kollamakta, bu amaçla daha demokratik görev yapmasını sağlamaktadır. Komisyon ve Konsey, yerel ve bölgesel hükümetleri direkt alakadar den aşağıdaki konularda bu komite vasıtasıyla görüş iletmesini talep etmektedir.

- İktisadi, sosyal dayanışma, Bölgesel siyaset ve yapısal fonlar aracılığıyla,
- Bütün birlik üyelerini kapsayan ulaşım, iletişim ve enerji şebekeleri,
- Kamu sağlığı,
- Eğitim, kültür ve gençlik problemleri,
- İstihdam politikaları, mesleki eğitim ve sosyal politikalar,
- Çevre problemleri,
- Ulaştırma sorunları

Bölgeler Komitesi, bölgesel ve yerel makamları temsil eden üyelerden oluşmaktadır. Komite, başkanını üyelerden iki seneliğine seçilir. Başkan, genel kurul toplantılarına başkanlık ederek ve komiteyi dışarda temsil eder. Yerel yönetim ve siyasetçilerden oluşan Komite üyeleri yerel başkan, parlamenter veya belediye başkanı olmakta ve AB'deki geniş bir yerel yönetim faaliyetini yansıtmaktadır temsil etmektedirler. 1999'da Amsterdam Antlaşması'yla bağımsız bir yapıya kavuşan Komite, Topluluk müktesebatıyla ilgili yerel gündemi ele alır ve yetki devri ilkesiyle çalışır. Buna göre Birlik hukuku bölgesel veya yerel kurallardan daha verimli olmadığı vaziyet dışında müdahale etmez. Komite, Birlik müktesebatının sağlıklı uygulanmasını sağlarken bir taraftan da yerel kuralların korunmasını sağlar (<http://www.avrupa.info.tr/tr/bolgeler-komitesi-105>, Erişim Tarihi: 2017)).

AB üyesi ülkeler Bölgeler Komitesinde nisabı oranında temsil edilmektedirler. Kimi ülkeler, Belçika gibi, Komitede yalnızca bölgelerce temsil edilmeyi uygun görürken kimi ülkeler, Danimarka, Yunanistan, İrlanda gibi yerel yönetimlerce temsil edilmektedirler. Bazı ülkeler tarafından ise hem bölge hem yerel yönetim düzeyinde temsilciler bu Komiteye yollanmaktadır. Komite’de temsil edilen bölgelerin özellikleri arasında demografik vs. unsurlar açısından homojenlik bulunmamaktadır. İktisadi ve nüfus olarak büyük bölgeler ile bunlarla kıyaslandığında küçük olanlar beraberce temsil edilmektedirler.

2.4.3. Yerindenlik

Yerindenlik (*subsidiarité*) ilkesi AB bünyesine daha evvel açıklandığı üzere bölge kavramı öne çıkmaya başladıkça daha etkin bir biçimde girmiştir. Esasında yerindenlik Avrupa bünyesinde tarihi nedenler yüzünden hep var olagelmıştır. AB ilk kuruluş döneminde Avrupa Kömür ve Çelik Antlaşmasının 5. Maddesinde açık olmamakla beraber yer almaktaydı.

Federal sisteme sahip olan Avrupa devletleri uzun yıllardan beri yerinden yönetim ilkesine sahip biçimde yönetilmektedir. Bahsi geçen 5. Madde de ilk olarak sınırlı yetki prensibi açıklanmış ardından yerindenlik üzerinde durulmuştur. Almanya federal yapısı ile bu manada AB’ye bir örnek oluşturmıştır. Federal devlet yetkili kılınmadıkça yasama yetkisi eyaletlerdedir. Alman Anayasası’nın 28. Maddesi uyarınca mahalli halk ile alakalı bütün işlerin kanun sınırları dâhilinde o bölge sakinlerinin kendi sorumlulukları yardımıyla düzenlenmesi yasal yükümlülük altına alınmıştır (İBİMİĞİM, 1999).

1985 yılında yayınlanan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı bir takım maddelerinde yerindenlik ilkesine benzer yaklaşımlar içermekteydi. Kamusal sorumlulukların tercih olarak vatandaşlara en yakın olan yönetim birimleri tarafından üstlenilmesi esas alınmaktaydı. Bu yetkiler farklı otoriteler bırakılırken yetkilerin içerik ve nitelikleri ve iktisadi ilkeler göz önüne alınmalıdır denilmektedir. Avrupa dışında federal sisteme sahip ABD gibi ülkelerde de benzer bir yaklaşım söz konusudur.

Yerinden yönetim ilkesi esasen AB bünyesinde geniş kabul görmeden evvel ciddi biçimde tartışmalara konu olmuştur. Almanya’nın federal yapısından kaynaklanan ve eyaletlere serbesti tanıyan bir takım uygulama haklarını kaybetmek istemeyişleri AB’nin bu noktada aldığı kararlarda itici güç olmuştur. Maastricht Antlaşmasına kadar konu

üzerinde tartışmalar devam etmiş ve ancak bu antlaşmanın imzalanma tarihinden itibaren Birliğin hukuki yapısı içine dâhil olabilmıştır.

Komünist Bloğun çözülmesi ve bunu izleyen süreçte AB'nin bir ekonomik topluluktan siyasi bir yapıya evrilmesi yerindenlik prensibinin farklı alanlarda tartışmaya açılmasının sebeplerinden olmuştur. Günümüzde klasik devlet kavramı sorgulanmaya başlamış özel şartlarla beraber AB gibi ulus üstü merkezi kurumların yerinden yönetim prensiplerini geriletmesinden duyulan endişe bu koşulların en başlıca olanı olarak tartışmalara zemin hazırlamıştır. İngilizce karşılığına bakıldığında yerindenlik yani “*subsidiarity*” kavramı ikincil vaziyette bulunma anlamını ifade eder. Bir eylem, kişi, kurumu kuvvetlendirmek için ona destek olma mahiyetinde yedek ve ikinci durumda anlamına haizdir. Avrupa Birliği Antlaşmasının ilgili maddesinde konu şu şekilde hukuki anlam kazanır;

Topluluk anlaşmanın kendisine verdiği yetki ve hedeflerin sınırlarını ihlal etmeksizin faaliyette bulunacaktır.

Topluluk özel olarak yetki alanına girmeyen konularda yerindenlik prensibine uygun olarak yalnızca teklife konu olan hususun amaçları üyeler tarafından gerçekleştirilemediği zaman tasarrufta bulunma hakkına sahip olacaktır.

Topluluk tarafından yapılacak herhangi bir tasarruf anlaşma amaçlarını geçmeyecek biçimde düzenlenecektir.

Avrupa Birliği sözleşmesine yerindenlik ilkesinin yerleştirilmesinin geri planında AB üst yapı organlarına verildiği iddia edilen aşırı yetkilerin olduğu düşünülebilir. Avrupa Birliği içinde ulus devlet yapısını korumak koruma konusunda hassasiyet gösteren bazı ülkelerin bu noktada yetki devrinde aşırılığa kaçmak istemeyişleri bu rezervleri koymalarına neden olmuştur. Böylelikle Birliğin yetkileri üyeler lehine kısıtlanmıştır.

Avrupa Birliği anlaşması ile Birliğin kültürel ve demokrasi anlayışı gibi ortak paydalara ek olarak yerindelik prensibi de Birlik anlayışında yer almıştır. AB tasarrufları bu prensip dâhilinde hedeflerine daha etkin ulaşabilmek amacıyla kısıtlanabilir. Burada bahsedilen sınırlandırma anlayışını şu şekilde açıklayabiliriz;

- Tasarruf karar mekanizmaları tarafından uygulanırken araçlar ve amaçlar arasında orantı olmalıdır. Uygulanan yöntem amacın ölçeği ile karşılaştırıldığında mantıklı olmak durumundadır.

- Alınacak olan kararlar imkân dâhilinde yaşadığı yerdeki halka en yakın merci tarafından verilmelidir. Birliğin üst kurulları tarafından alınan kararlar ise son olarak başvurulması gereken yol olmalıdır.

Bu unsurlar Birlik tarafından daima karar süreçlerinde göz önünde bulundurulur. Avrupa Adalet Divanı bu konuyla alakalı verdiği kararlarda bu prensibi göz önüne almak durumundadır. Ulusal temyiz mahkemeleri nezdinde bu konunun gündeme gelmesi süreci daha karmaşık hale getireceği için ihtilafların Adalet Divanında çözümlenmesi istenmiştir (Weier, 1991: 419).

Avrupa Birliği ulus üstü bir yapı olarak dünyada örneği olmayan bir yapıdadır. AB uluslararası bir yapıdan ziyade ulus üstü bir yapıdadır. Bu belirlenen niteliği ile AB aldığı kararlar üye ülkelerdeki milyonlarca insanın hayatını etkileyen bir yapıya sahiptir. Avrupa'nın tarihsel nedenlerle federal yapılara açık olması merkezi karar alma organları ile hareket eden Brüksel'deki Birlik merkezine karşı bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Batı kültüründe homojen unsurların yanı sıra farklı tonların barındığı farklılıklarda mevcuttur. Bu farklılıkları kaybetmeme amacıyla olan Avrupa kurumları Maastricht sürecine bu hassasiyetleri dile getirecek bir yaklaşımla bakmışlardır. Yerindenlik ilkesi bu anlamıyla farklı desenleriyle genişleyen Birlik yapısında özgünlükleri garanti altına alacak unsur olmaktadır. Küçük azınlıkların farklı coğrafyaların farklılıklarının korunmasının garantisi olarak görülen bu prensip yerel birimleri daha aktif olarak katılımını ve halkın etkin olmasını benimsemektedir. Birliğin yasal düzenleme anlamında bütünleşmesi anlamında olumlu katkıları olan bu ilke paralelinde karar süreçlerinin âdem-i merkeziyetçi bir biçime kavuşturulmasını teminat altına alacak en uygun ilke şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu ilkenin etkin şekilde uygulanmasıyla örneğin 1990 senesinde AB komisyonu tarafından hazırlanan yasa teklifi sayısı 60'ken 1997 senesinde bu rakam 10 bile almamıştır. Bu örnekte görüldüğü üzere merkezi değil yerel karar süreçlerinin aktif olarak kullanılması merkezi tasarrufların azalmasını sağlamaktadır. Yerinden yönetim ilkeleri kapsamında Birliğin bütünlüğü bozulmadan yasal düzenleme bozulmaksızın ilerleme süreci sağlanabilecektir. Aksi durumda sosyal ve yasal düzenlemeler birbirinden uzaklaşarak Birlik ruhunu zayıflatacaktır.

2.4.4. Lizbon Antlaşması

Öncesinde gayri-resmi olarak 18–19 Ekim 2007 tarihinde planlanan bir zirvede AB'de kurumsal düzlemde bir takım değişimler getirmekte ve bu çerçevede politik

uzlaşma sağlanan bu antlaşmayla, 13 Aralık 2007'de AB zirvesi olarak Lizbon'da imzalanmıştır.

Birliğe üye olan ülkelerin son dönemdeki genişlemelerle birlikte neredeyse iki katına çıkmasıyla kurumsal yapı ve karar mekanizmalarının reforma tabi tutulması gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu minvalde Birlik Anayasa üzerinde uzlaşmaya varmış, ancak bu antlaşmanın Hollanda ve Fransa'da yapılan referandumlar sonucu reddedilmesi neticesinde süreç kesintiye uğramıştır. Kabaca iki yıllık bir değerlendirme sürecinin sonunda Almanya Dönem Başkanlığı esnasında AB'nin yapısal reform dosyası tekrar açılarak, Anayasal Antlaşmanın belirli kısımlardan çıkarılması şekliyle oluşturulan Lizbon Antlaşması, bir metin üzerinde politik uzlaşma oluşturulmuştur. Sonrasında Portekiz Dönem Başkanlığı Hükümetler arası Konferansı bir araya getirerek üzerinde uzlaşma sağlanan siyasi metni hukuki metin biçimine getirerek ve Lizbon Antlaşması ismini alan bu metin çerçevesinde AB liderleri 19 Ekim tarihinde mutabakata varmışlardır. Söz konusu sözleşme, 13 Aralık 2007'de AB Zirvesinde Devlet ve Hükümet Başkanlarıyla imzalanmıştır. Antlaşma, 27 üye ülke içinde onay sürecinin nihayete erdirilmesinin neticesinde 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Lizbon Antlaşması'nın getirdiği bazı kayda değer değişiklikler aşağıda belirtildiği biçimdedir;

- Lizbon Antlaşmasında neticesinde sürekli bir AB Konseyi Başkanı vazifesi oluşturulmuştur. Bu görev nitelikli çoğunluk metoduyla bir sefere mahsus tekrarlanabilen 2,5 senelik bir dönem için AB üyeleri tarafından seçilecektir.
- Birlik üye sayısının artmasıyla birlikte Dönem Başkanlığının altı ayda bir, bir ülkeden başka bir ülkeye devredilmesi biçimindeki sistemin devamı sıkıntılı hale gelmiştir. Bu çerçevede, Lizbon Antlaşması'nda 2,5 senelik dönem için belirlenecek Daimi AB Konseyi Başkanı'nın AB Konsey toplantılarına Başkanlık etmesi kararı verilmiştir. Bununla beraber antlaşmayla getirilen başka bir yenilik, takip eden üç dönem başkanı ülkenin grup başkanlığı ismi ile sektör temelli hususlarda ortak belirlenen program ortaya çıkarmalarıdır. Böylelikle AB çalışması bakımından ehemmiyetli bir kurum olan Dönem Başkanlığında sürekli bir süreç elde edilmiş olabilecektir.
- Lizbon süreciyle beraber gelen bir diğer mühim yenilik nitelikli çoğunluk esasına dayalı oylama metodunda değişikliklerdir. Yeni düzenlemeyle nitelikli çoğunluk yalnızca üyelerin sayısı ve kendilerine ait olan ağırlıklı oya göre tanımlanır, ülkelerin nüfuslarını da

dikkate almaktadır. Bu düzlemde, Lizbon Antlaşmasına göre 2014 senesinden beri kademeli biçimde yürürlüğe alınmasıyla hedeflenen güncel nitelikli çoğunluk özelliği ile Birlik nüfusunun minimum yüzde 65'ini oluşturacak şekilde üye ülkelerin en az % 55'inin karar alınabilmesi amacıyla onay vermesi şartını getirmektedir. Bu yeni nitelikli çoğunluk sistemi “çifte çoğunluk” ismini almıştır. Polonya'nın karşı duruşu sebebiyle bu sistemin 1 Kasım 2014'den itibaren yürürlüğe girmesi de Lizbon Antlaşmasıyla karara bağlanmıştır. 31 Mart 2017 tarihinden sonra sadece nitelikli çoğunluk üzerinden karar alınabilmesini sağlayan çifte çoğunluk metodu uygulanacaktır.

- Lizbon Antlaşmasıyla AP (Avrupa Parlamentosu)'nun üye sayısı 751 ile sınırlandırılmıştır. Ülkelerin AP'de temsili için üye olarak en az 6, en fazla 96 olmaktadır. Parlamento üyeleri beş yıl üzerinden seçilmekte ve AP, başkanını kendi üyelerinden seçmektedirler.

- Lizbon süreciyle AB Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi için de bir düzenleme hazırlanmıştır. AB Konseyi, nitelikli çoğunlukla, Komisyon Başkanı ile de anlaşp, Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisini atamaktadır. Yüksek Temsilci, Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını sürdürmekle sorumludur. Ayrıca, Yüksek Temsilci, Dış İlişkiler Konseyine başkanlık yaptığı gibi, Komisyon Başkan Yardımcısı olarak da sorumluluk almaktadır.

- Lizbon Antlaşmasında var olan diğer bir konu AB komiserlerinin sayısının düşürülmesidir. Yeni duruma göre Lizbon Antlaşmasının yürürlük tarihi ile 31 Ekim 2014'e değin atanmış Komisyon, her üye ülkeden birer temsilci görevliden oluşmaktadır. Komisyonda Başkan yardımcılığını da yürüten Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi de yer almaktadır. 1 Kasım 2014'ten beri ise Komisyon komiserlerin sayısı azaltılmakta ve üye ülkelerden bir komiser yerine üye ülkelerin 3'te 2'sinden gelen komiserlerden oluşmaktadır. Üye ülkelerden komiser seçimi rotasyon üzerinden şekillenmektedir.

- Son olarak, İnsan Hakları düzleminde ayrıntılı düzenlemeler getiren Birlik yapısı Temel Haklar Şartı, Lizbon Antlaşması'nda yapılan bir atıf üzerinden yasal olarak bağlayıcı biçime getirilmiştir (<http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 2017)).

BÖLÜM III

1915 ÇANAKKALE KÖPRÜSÜ VE BÖLGESEL KALKINMA

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

1975 yılından günümüze kadar defalarca gündeme gelmesine rağmen, çeşitli sebeplerle inşaatına başlanamayan Çanakkale'ye boğaz köprüsü projesi 2017 yılında hayata geçirilerek inşaatına başlanmıştır. Proje Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen Çanakkale Otoyol ve Köprüsü İnşaat Yatırım ve İşletme A.Ş. (ÇOK A.Ş.) tarafından yürütülmektedir. Söz konusu Firma uluslararası borç verenin talebi doğrultusunda 2018 yılında halkın ve paydaşların fikirlerini almak için Paydaşlarla Danışma Süreci başlatmıştır. Bu süreç uyarınca firma bir Paydaş Katılım Planı oluşturarak Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) raporu hazırlatmıştır. ÇSED raporunun da ek olarak bulunduğu Paydaşlarla Danışma Süreci Raporu, basılı olarak muhtarlık ve belediyeler aracılığı ile halkın bilgisine sunulmuştur. Ayrıca söz konusu rapor elektronik formda Proje'nin web sitesinde (www.1915canakkale.com)'de paylaşılmıştır.

Paydaşlarla Danışma Süreci Raporunu incelediğimizde yaklaşık 1000 kişi ile görüşüldüğü, yazılı olarak görüş bildiren 198 paydaştan 67 tanesinin olumlu görüş bildirdiği belirtilmiştir. Bu etkileşim sonucunda firmaya iletilen en önemli hususların kamulaştırma konuları, sosyoekonomik etkiler, Proje'nin gerekçeleri, biyolojik çeşitlilik, doğal kaynakların korunması ve arazi kullanımı olduğu belirtilmiştir.

Çanakkale'de yapımına başlanan boğaz köprüsü, birçok kişi tarafından farklı yönleri ile değerlendirilmektedir. Köprü'nün hem inşa sürecinde hem de işletim sürecinde en çok etkilenecek yerlerin başında Lapseki gelmektedir. Bu nedenle bu çalışma Lapseki halkının projeye karşı olan tutumları, ÇSED raporunda ele alınan konuların geçen süre zarfında geldiği durumun değerlendirilerek önlemlerin alınması veya gerekli değişikliklerin yapılması konusunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma hem literatüre konuyla ilgili yeni bir kaynak sağlayacak olması hem de Paydaşlarla Danışma Süreci Raporu'ndaki ÇSED raporu çerçevesinde alınan tedbirlerin kamuoyu algısında yaratmış olduğu etki analiz edilmeye çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ÇSED raporunda öngörülen veya öngörülemeyen etkilerin varlığı, geçen süre zarfında oluşan pozitif ve negatif durumların Lapseki’de yaşayan insanlar özelinde belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, köprünün en fazla etkilediği yerlerden olan Lapseki’de ikamet eden halkın, köprü yapımına olan tutumlarının ağırlıklı olarak hangi konularda yoğunlaştığı ve örneklem grupları arasında farklılık bulunup bulunmadığı araştırılacaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda nitel ve nicel olmak üzere iki farklı çalışma yürütülmüştür. Araştırma alanının oluşturan bir bütünü baştanbaşa incelemek yerine o bütünü temsil edecek bölüm alınarak ve uygun sorular yönlendirilerek, elde edilen bilgiler tüm çalışma alanı için geçerli sayılmıştır. Daha sonra, tanımlayıcı bir araştırma yapılarak anket çalışması ile çalışmanın amaçlarına dair oluşturulan hipotezlerin doğrulanması hedeflenmiştir.

3.3. Anket Çalışması

İnsanlara sorular sorularak, alınan cevapların işlenmesi ile ayrıntılı veriler elde edilebiliyor olması anket yöntemini tercih edilebilir bir seçenek olarak karşımıza çıkartmaktadır. Kamuoyu algısını en iyi gözlemleyebilme yöntemi olarak anket yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. İnsanlara sorular sorularak, edinilen bilgilere bazen gözlem yaparak bile ulaşılamamaktadır (Baş, 2006:11). Bu nedenle bizde çalışmamızda anket yöntemini tercih ettik.

Bu kapsamda araştırmanın modeli ve değişkenleri, anket çalışması için araştırma hipotezleri, anket çalışmasının kapsamı ve kısıtları, anket çalışmasının örneklem süreci, anket çalışmasında veri ve bilgi toplama yöntemleri ve çalışmanın veri ve bilgileri analiz edilecektir.

3.3.1. Anket Çalışmasının Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmada yapımına başlanan 1915 Çanakkale Köprüsü’ne ilişkin Lapseki’de ikamet eden halkın tutumları ve beklentileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ana kütlesini Lapseki’de yaşayan 18 yaş ve üzerindeki bölge halkı oluşturmaktadır. Araştırmaya sadece bu ilçede yaşayan halkın dâhil edilmesi, araştırmanın önemli bir kısıtını oluşturmaktadır. Zaten araştırma sonuçlarının genelle uyarlanması amaçlanmamıştır. Bu kısıta rağmen, 1915 Çanakkale Köprüsü’nün yapım aşamasında

düzenlenen ÇSED raporunda belirlenen durumlar dışında ve geçen zaman doğrultusunda öngörülmeleyen veya ön görüldüğü halde tedbir alınamayan durumların varlığı belirlenmeye çalışılmıştır. Lapseki halkının tutum ve beklentilerinin belirlenmesine yönelik olarak yapılan bu araştırma sonuçları, etkili bir yönetim örneği olarak ortaya konan Paydaşlarla Danışma Sürecinin etkinliği konusunda ilgili kamu yöneticilerine ve özel sektöre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.3.2. Anket Çalışması Örnekleme Süreci

Araştırmada ana kütleyi 18 yaşından büyük, Lapseki’de yaşayan bölge haklı oluşturmaktadır. Araştırma, Lapseki ilçesinde; özel sektörde yer alan iş yerlerinde ve alışveriş noktalarında, 5 Haziran 2019 - 12 Haziran 2019 tarihleri arasında hafta içi günlerde yapılmış, denekler tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilerek yüz yüze anket yapılmıştır. Toplanan 450 anketin 450 adedi geçerli sayılmıştır.

3.3.3. Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcıların boğaz köprüsünün Lapseki’ye negatif ve pozitif etkilerinin ölçümüne yönelik olarak toplumun bakış açısının yaş, meslek ve gelir düzeyi grupları arasında farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için ANOVA testinden yararlanılırken, sadece iki farklı değişkenin olduğu cevaplar arasındaki farklılık olduğunu anlamak için bağımsız T testi yapılmıştır. Değişkenlerin anlamlı bir şekilde birbirinden ayrılıp ayrılmadığını tespit etmek için faktör analizi yapılmış, iki değişken arasındaki ilişki için korelasyon testinden yararlanılmıştır. Anketlerin analizleri için “Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi SPSS” kullanılmıştır. Anket üç kısımdan oluşmaktadır. Üçüncü kısım kişinin demografik özelliklerini saptamaya yönelik ifadelerden oluşurken, birinci ve ikinci kısmı 14 sorudan oluşan 1’den 5’e kadar puanlamalı ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçeğe göre kesinlikle katılmıyorum için 1 puan, katılmıyorum için 2 puan, kararsızım için 3 puan, katılıyorum için 4 puan, kesinlikle katılıyorum için 5 puan seçilmiş olmaktadır.

3.3.3.1. Anket Örneğinin Demografik Özellikleri

Anket uygulaması Lapseki’de yerleşik 450 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki Tablo 3.1.’de katılımcılara ait yaş, cinsiyet, meslek grubu ve gelir düzeyi alt gruplarına ait frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır.

Tablo 3.1.: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Demografik Özellikler		f	%
Cinsiyet	Bayan	129	28,7
	Bay	321	71,3
Yaş	18-25	79	17,6
	26-30	64	14,2
	31-35	77	17,1
	36-40	72	16,0
	41-45	58	12,4
	46-50	29	6,4
	51-55	28	6,2
	56-60	14	3,1
	61-65	10	2,2
	65 ve üzer	21	4,7
Meslek	Memur	27	6,0
	İşçi	102	22,7
	Serbest Meslek	71	15,8
	Esnaf	100	22,2
	Emekli	34	7,6
	Ev Hanımı	51	11,3
	Öğrenci	65	14,4
Aylık Gelir Düzeyi	1000 TL ve altı	100	22,2
	1001 – 2200 TL	127	28,2
	2201 – 4000 TL	182	40,4
	4001 – 6000 TL	31	6,9
	6001 ve üzeri	10	2,2

Tablo 3.1. incelendiğinde ankete katılan 450 kişiden 321'inin erkek, 129'unun kadın olduğu yani katılımcıların %28,7'sinin kadın %71,3'ünün erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu veri ışığında Lapseki'deki anket çalışmamıza cevap verenlerin büyük çoğunluğunun erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun sebebi olarak; deneklerin yaklaşık %44'lük kesiminin işçi ve esnaf olması toplumumuzda çalışma hayatındaki kadının yeri özelinde değerlendirilebilir. Ayrıca kadınların ankete cevap vermede daha isteksiz olması da bu durumun sebebi olarak değerlendirilebilir.

Ankete katılan bireylerin 79'u yani %17,60'ı 18-25 yaş aralığındaki katılımcılardan; 77'si (%17,10) 31-35 yaş arasındaki katılımcılardan; 72'si (%16) 36-40 yaş arasındaki katılımcılardan; 64'ü(%14,20) 26-30 yaş arasındaki katılımcılardan; 58'i (%12,40) 41-45 yaş arasındaki katılımcılardan; 29'u (%6,40) 46-50 yaş arasındaki katılımcılardan; 28'i (%6,20) 51-55 yaş arasındaki katılımcılardan; 21'i (%4,70) 65 yaş ve üzeri yaştaki katılımcılardan; 14'ü (%3,10) 56-60 yaş arasındaki katılımcılardan ve 10 tanesinin de yani %2,20'lik kesimin de 61-65 yaş arasındaki katılımcılardan oluşmaktadır. Bu durum şunu göstermektedir: Ankete cevap verenlerin %64,9'luk kısmı 18-40 yaşları arası katılımcılardan oluşmaktadır.

Ankete katılan bireylerin gelir düzeyleri incelendiğinde 182 tanesinin (%40) 2.201-4.000 TL gelire sahip olduğu bu grubun en kalabalık grup olduğu; sadece 10 kişinin (%2,2) 6.001 TL üzeri gelire sahip olduğu görülmektedir. 1.000 TL altı ücret alan 100 kişinin genel olarak öğrenci ve ev hanımlarından oluştuğu anlaşılmaktadır. Öğrenci ve ev hanımlarından oluşan kitlenin Türkiye genelinde de düşük gelir seviyesine sahip olduğu bilinmektedir. Toplamda ankete katılan deneklerin %90,80'lık kısmı 4.000 TL'den az gelire sahiptir. Bu durumun bölgenin ekonomik koşullarına ve ankete katılanlara ait meslek grupları dağılımı ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.3.2. Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.

Aşağıdaki Tablo 3.2'de Lapseki'de yerleşik kişilerin 1915 Çanakkale Köprüsü'nün ilçeleri üzerinde yaratacağı etkiler hakkındaki görüşlerini, diğer bir ifade ile yerel halkın 1915 Çanakkale Köprüsü'nün ortaya çıkaracağı etkileri algılama düzeyinin tespit edilmesine yönelik olarak hazırlanmış sorulara ait frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri gösterilmektedir.

Tablo 3.2.: Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum					
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$	ss
1.1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki’deki konut fiyatlarını artıracaktır.	1	0,20	5	1,10	46	10,20	203	45,10	195	43,30	450	100	4,30	0,71
2. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki’deki meyve üreticilerine olumlu katkı yapacaktır.	11	2,40	51	11,30	131	29,10	111	24,70	146	32,40	450	100	3,73	1,10
3. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki’nin göç almasına neden olacaktır.	174	38,70	159	35,30	101	22,40	14	3,10	2	0,40	450	100	1,91	0,88
4. 1915 Çanakkale Köprüsü tarım alanlarının azalmasına neden olacaktır.	168	37,30	148	32,90	101	22,40	24	5,30	9	2,00	450	100	2,02	1
5. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki nüfusunun artmasına neden olacaktır.	162	36	158	35,10	105	23,30	23	5,10	2	0,40	450	100	1,99	0,92

6. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'de sosyal hayatı olumlu yönde etkileyecektir.	13	2,90	74	16,40	131	29,10	124	27,60	108	24,00	450	100	3,53	1,11
7. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'de çevre kirliliğine neden olacaktır.	123	27,30	162	36,00	128	28,40	28	6,20	9	2,00	450	100	2,20	0,97
8. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'de işsizlik sorunu yaratacaktır.	78	17,30	114	25,30	134	29,80	97	21,60	27	6,00	450	100	2,74	1,16
9. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki ilçesinde trafik problemi yaratacaktır.	121	26,90	135	30,00	117	26,00	59	13,10	18	4,00	450	100	2,37	1,13
10. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki ilçesinde hava kirliliği yaratacaktır.	151	33,60	143	31,80	99	22,00	41	9,10	16	3,60	450	100	2,17	1,10
11.1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'deki Turizm faaliyetlerini artıracaktır.	7	1,60	24	5,30	90	20,00	170	37,80	159	35,30	450	100	4,00	0,95

Tablo 3.2.'den de anlaşılacağı üzere Çanakkale Boğazı Köprüsü ile ilgili algılardan en güçlü olanı konut fiyatlarındaki artış beklentisidir. “1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'deki konut fiyatlarını artıracaktır.” Şeklinde hazırlanmış olan soruya verilen yanıtlar incelendiğinde 195 katılımcının kesinlikle katılıyorum, 203 katılımcının ise katılıyorum şeklinde yanıt verdiği görülmektedir. Ayrıca “1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'nin göç almasına neden olacaktır.” ve ” 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki nüfusunun artmasına neden olacaktır.” Sorularına verilen yanıtların birbirleri ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Yine birbiri ile yakın bağlantılı olan 1915 Çanakkale Köprüsü'nün Lapseki'deki hava ve çevre kirliliği yaratıp yaratmayacağı konusundaki beklentilerin ölçüldüğü sorulara verilen yanıtların oldukça iyimser olduğu görülmektedir. İşsizliğin artacağı ile trafik sorununun artacağı yönündeki olumsuz beklentilerin de düşük çıkması deneklerin kendi içindeki tutarlılığı göstermektedir.

3.3.3.3. Birinci Bölüm Soruları İçin T Test ve ANOVA Test Sonuçları

Katılımcıların cevaplaması için sunulan Anket toplamda 3 farklı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ve ikinci bölüm soruları Lapseki ilçesinde yerleşik kişilerin 1915 Çanakkale köprüsünün yaratacağı etkiler konusunda beklentilerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanırken, üçüncü bölüm soruları ise katılımcılara ait demografik özelliklerin tespitine yönelik olarak oluşturulmuştur. Aşağıdaki bölümlerde birinci bölüm

sorularına verilen yanıtlar üzerinden elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilen T Testi ve Anova testi sonuçları yer almaktadır.

Aşağıdaki Tablo 3.3.'de katılımcıların birinci bölüm sorularına verdikleri yanıtların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilen T Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.3.: Birinci Bölüm Soruları İçin Cinsiyete Göre T Testi.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s.s.	T	P
1. Bölüm Soruları	Bay	321	2,805	0,380	0,849	0,397
	Bayan	129	2,839	0,388		

Bağımsız örneklem t testi, erkek ve kadın deneklerin Çanakkale Boğazı Köprüsüne karşı tutum farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda, Erkek ($X=2.805$, $SS=0.380$) ve Kadın ($X=2.839$, $SS=0.388$) grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t=0.849$, $p=0.397$). Bu sonuçlara göre, 1.Bölüm sorularına verilen yanıtlarda erkek ve kadın katılımcılar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Aşağıdaki Tablo 3.4'de anket uygulamasının birinci bölüm sorularına verilen yanıtlarda katılımcıların yaşlarına göre bir farklılığın var olup olmadığının tespiti için ANOVA Test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.4.: Birinci Bölüm Soruları İçin Yaşa Göre ANOVA Testi

	YAŞ	n	F	p	Çoklu Karşılaştırma (Scheffe)
1. BÖLÜM SORULARI	18-25	79	1,688	0,152	(-)
	26-30	64			
	31-35	77			
	36-40	72			
	41-45	56			
	46-50	29			
	51-55	28			
	56-60	14			
	61-65	10			
	66 ve üzeri	21			

Yukarıdaki Tablo 3.4 incelendiğinde P olasılık değerinin 0,152 ve $F= 1,688$ olarak tespit edildiği görülmektedir. P olasılık değerinin 0,05'den büyük olması nedeni ile katılımcıların yaşlarına göre birinci bölüm sorularına verilen yanıtların anlamlı bir şekilde

farklılaşmadığı ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların farklı yaş gruplarından olmaları verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır.

Tablo 3.5.: Birinci Bölüm Soruları İçin Mesleğe Göre ANOVA Testi.

	Meslek	n	F	p	Çoklu Karşılaştırma (Scheffe)
1. BÖLÜM SORULARI	Memur	27	2,424	0,026	(-)
	İşçi	102			
	Serbest	71			
	Esnaf	100			
	Emekli	34			
	Ev Hanımı	51			
	Öğrenci	65			

Yukarıdaki Tablo 3.5’de katılımcıların mesleklerine göre birinci bölüm sorularına verdikleri yanıtlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını tespit etmek için gerçekleştirilen ANOVA Test sonuçları yer almaktadır. Sonuçlara göre olasılık değeri 0,026 olarak belirlenmiştir. Bu durumda P olasılık değeri 0,05’den küçük olduğu için katılımcıların meslek gruplarına göre birinci bölüm sorularına verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir farklılığın var olduğu görülmektedir. Bu farklılık öğrenci ve işçi meslek gruplarına ait kişilerin köprü inşasına bakış açısındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.6.: Birinci Bölüm Soruları İçin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Testi.

	Geliri	n	F	p	Çoklu Karşılaştırma (Scheffe)
1. BÖLÜM SORULARI	1.000 TL altı		(-)	(-)	(-)
	1.001-2.200				
	2.201-4000				
	4.001-6000				
	6.001 ve Üzeri				

Yukarıdaki Tablo 3.6’da katılımcıların birinci bölüm sorularına verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA Test sonuçları gösterilmektedir. P olasılık değeri 0,05 den büyük olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Diğer bir ifade ile katılımcıların gelir düzeyleri ile

birinci bölüm sorularına verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

3.3.3.4. İkinci Bölüm Soruları İçin T Test ve ANOVA Test Sonuçları

Tablo 3.7.: İkinci Bölüm Soruları İçin Cinsiyete Göre T Testi.

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s.s.	t	P
2. Bölüm Soruları	Bay	321	3,523	0,748	0,183	0,855
	Bayan	129	3,587	0,714		

Bağımsız örneklem t testi, erkek ve kadın deneklerin Çanakkale Boğaz Köprüsüne karşı tutum farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda, P Olasılık değeri 0,183 olarak tespit edilmiştir. Olasılık değeri 0,05’den büyük olduğu için istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre, 2. Bölüm sorularına verilen yanıtlar üzerinde cinsiyet farklılığının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 3.8.: İkinci Bölüm Soruları İçin Yaşa Göre ANOVA Testi.

	YAŞ	n	F	p	Çoklu Karşılaştırma (Scheffe)
2. BÖLÜM SORULARI	18-25	79	1,552	0,160	(-)
	26-30	64			
	31-35	77			
	36-40	72			
	41-45	56			
	46-50	29			
	51-55	28			
	56-60	14			
	61-65	10			
	66 ve üzeri	21			

Yukarıdaki Tablo 3.8’de katılımcıların yaş gruplarına göre ikinci bölüm sorularına verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığı test edilmiştir. ANOVA Testi sonuçlarına göre p olasılık değeri 0,160 olarak tespit edilmiştir. P olasılık değeri 0,05’den büyük olduğu için ($p > 0,05$) katılımcıların yaş grupları ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir.

Benzer şekilde aşağıdaki Tablo 3.9’da ikinci bölüm sorularına verilen yanıtların katılımcıların meslek gruplarına göre bir farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

Tablo 3.9.: İkinci Bölüm Soruları İçin Mesleğe Göre ANOVA Testi.

	Meslek	n	F	p	Çoklu Karşılaştırma (Scheffe)
2. BÖLÜM SORULARI	Memur	27	1,427	0,224	(-)
	İşçi	102			
	Serbest Meslek	71			
	Esnaf	100			
	Emekli	34			
	Ev Hanımı	51			
	Öğrenci	65			

Tablo 3.9’da ANOVA Test sonuçlarına göre p olasılık değeri 0,224 olarak tespit edilmiştir. ($p > 0,05$) olduğu için katılımcıların meslek grupları ile ikinci bölüm sorularına verdikleri yanıtlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Son olarak katılımcıların gelir düzeylerindeki farklılıkların ikinci bölüm sorularına verdikleri yanıtlar üzerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı test edilmiştir.

Tablo 3.10.: İkinci Bölüm Soruları İçin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Testi.

	Gelir Düzeyi	n	F	p	Çoklu Karşılaştırma (Scheffe)
2. BÖLÜM SORULARI	1.000 TL altı	100	1,688	0,152	(-)
	1.001-2.200	127			
	2.201-4000	182			
	4.001-6000	31			
	6.001 ve Üzeri	10			

Yukarıdaki Tablo 3.10’da Anova testi sonuçlarına göre p olasılık değeri 0,152 olarak tespit edilmiştir. P olasılık değerinin 0,05’den büyük olması nedeni ile gelir düzeyindeki farklılıkların ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci bölüm soruları ile ikinci bölüm sorularının birbirlerine paralellik gösteriyor olması nedeni ile T Test ve ANOVA Test sonuçlarının da birbirlerine uyumlu olması katılımcıların anket sorularını cevaplarken verdikleri yanıtlar arasında tutarlılık bulunduğunu göstermektedir.

3.3.3.5. Korelasyon ve Regresyon Analizi

İki değişken arasında doğrusal bir ilişkinin varlığını tespit etmek, eğer bir ilişki varsa da bu ilişkinin yönünü ve kuvvetini belirlemek için korelasyon yöntemi kullanılır (Büyüköztürk, 2004:31). Anket içeriğinde yer alan birinci bölüm soruları ile ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar üzerinden elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilen korelasyon analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 3.11’de yer almaktadır.

Tablo 3.11.: Korelasyon Tablosu.

Boyutlar	Pearson Korelasyon Katsayısı	1. BÖLÜM SORULARI	Belirtme Katsayısı R^2
2. BÖLÜM SORULARI	r	0,749	0,072
	p	0,000	

Yukarıdaki Tablo 3.11’de ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar ile birinci bölüm sorularına verilen yanıtlar arasındaki ilişkinin tespitine yönelik yapılan korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır. Verilerin normal dağıldığı durumlarda Pearson Korelasyon Katsayı kullanılmaktadır. Eğer veriler normal dağılmıyor ise Spearman Rank Korelasyon Katsayısı tercih edilmektedir. Çalışmamızda serilerin normal dağıldığı tespit edildiği için korelasyon analizi Pearson Korelasyon Katsayısı üzerinden yorumlanacaktır.

Korelasyon katsayısı r’nin aldığı değer üzerinden yapılan analizlerde aşağıdaki sınırlamalar baz alınmaktadır;

$r < 0.2$ ise çok zayıf ilişki yada korelasyon yok

0.2-0.4 arasında ise zayıf korelasyon

0.4-0.6 arasında ise orta şiddette korelasyon

0.6-0.8 arasında ise yüksek korelasyon

$0.8 >$ ise çok yüksek korelasyon (Allen, 1995: 17)

Yukarıdaki sınırlamalar ışığında $r=0,74$ olduğu için birinci bölüm sorularına verilen yanıtlar ile ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar arasında yüksek bir korelasyonun var olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 3.12’de basit regresyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Birinci bölüm soruları ile ikinci bölüm soruları arasında doğrusal bir ilişkinin var olup olmadığının tespitine yönelik oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir;

H0: Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm soruları arasında doğrusal bir ilişki yoktur.

H1: Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm soruları arasında doğrusal bir ilişki vardır.

Tablo 3.12.: Regresyon Tablosu.

Model	Standardiz e Edilmiş β	t	p	Regresyon Modeline İlişkin Değerler
2.BÖLÜM SORULARI	0,139	5,901	0,000	Adj.R ² =0,070 F=34,817 P=0,000

Basit regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı Tablo 3.12’ye göre ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar ile birinci bölüm sorularına verilen yanıtlar arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. T değeri 5,901 ve p olasılık değeri 0,00 şeklinde tespit edilmiştir. Bu durumda olasılık değeri 0,05 anlamlılık düzeyinden daha küçük olduğu için Ho hipotezi ret edilecek ve değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.

SONUÇ

3 Ekim 2005 Tarihinde başlayan Avrupa Birliği katılım müzakereleri sürecinde Türkiye yönetim alanında önemli bazı adımları atmıştır. Bu durum; yerel yönetimleri bağımsızlaştırma yolunda ilerleme kaydedilmesine vesile olmuştur. Ülkemizde bölgesel kalkınma kavramı AB üyelik süreci kapsamında farklı bir yaklaşıma büründüğü halde kavramsal olarak sadece bu süreç özelinde anlaşılamaz. Türkiye'nin yönetime bakış açısını daha ziyade 1980'lerden itibaren etkin bir şekilde parçası olduğu serbest piyasa ekonomisi kuralları şekillendirmiştir.

Geçmiş dönem planlı kalkınma hamlelerinde bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi için çaba sarf edilmiş ve bir kısım projeler de kısmi başarı sağlanmıştır ancak istenilen seviyede muvaffak olunamayışının birden fazla sebebi vardır. İktisadi kısıtlar bazı durumlarda coğrafi veya siyasi koşullar neticesinde ortaya çıkmaktadır.

Bölgesel kalkınma kavramını ele aldığımızda üretim sistemi, tüketim sistemi ve dağıtım süreçleri hesaba katılmak zorundadır. 20. Yüz yılın son çeyreğinde başlayan liberalleşmeyle birlikte bölgeler arasındaki dengesizliklerin merkezi otoriteler tarafından yönetilmesini esas alan modeller çeşitli sorunlara yol açmıştır. Türkiye'nin bölgesel kalkınma stratejileri liberalizme adaptasyon sürecinden geçmiş ve bir takım sıkıntılar yaşamıştır. Bu süreçte bölgesel kalkınmayı sağlamanın sadece merkez otoritenin karar verdiği teşviklerle mümkün olamayacağı anlaşılmıştır. Bu duruma çözüm olarak merkezi otoriteye ait bazı yetkilerin dağıtılması ve yerele gerekli önemin verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu yeni durumun sonucu olarak yönetim modeline yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmuştur.

Çanakkale'de yapımına 2017 yılında başlanan boğaz köprüsünün hem inşa aşamasında hem de işletme aşamasında bazı bölgesel etkileri olacaktır. Yapılan Çanakkale Boğazı köprüsü, İstanbul ile Güney Marmara ve Ege bölgeleri arasındaki turizm ve ticari mal akışının az gelişmiş bölge lehine değişimini sağlayacaktır. Bölge halkı köprünün maliyet hesaplamalarından çok direk etkileri ile alakadar olmaktadır. Proje Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen Çanakkale Otoyol ve Köprüsü İnşaat Yatırım ve İşletme A.Ş. (ÇOK A.Ş.) tarafından yürütülmektedir. Söz konusu Firma bu etkileri analiz edip tedbirler almak için bazı çalışmalar yapmıştır. Bu kapsamda firma 2018 yılında halkın ve paydaşların fikirlerini almak için Paydaşlarla Danışma Süreci başlatmıştır. Bu

süreç uyarınca firma bir Paydaş Katılım Planı oluşturarak Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) raporu hazırlatmıştır. Bu rapor hazırlanırken yaklaşık 1000 kişi ile görüşülmüş, bu görüşmeler neticesinde firmaya iletilen en önemli hususların sırasıyla; kamulaştırma konuları, sosyoekonomik etkiler, projenin gerekçeleri, biyolojik çeşitlilik, doğal kaynakların korunması ve arazi kullanımı olduğu belirtilmiştir.

Köprünün hem inşası sürecinde hem de işletimi sürecinde en çok etkilenecek yerlerin başında Lapseki gelmektedir. Bu nedenle bu çalışma ile Lapseki halkının projeye karşı olan tutumları, köprü inşaatının dolaylı ve direk etkilerine bakış açısını değerlendirme amaçlanmıştır. Paydaşlarla Danışma Süreci Raporu ve ÇSED raporu; bölgesel kalkınma perspektifinde şekillenen yönetim anlayışına iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Bu tez çalışmasında yapılması planlanan boğaz köprüsünün pozitif ve negatif etkileri ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ile Paydaşlarla Danışma Süreci Raporu'ndaki çıkarımların ışığında anket düzenlenmiştir. Yapılan anket çalışmasında; 321'i erkek 129'u kadın olmak üzere toplamda 450 kişi ile yüz yüze görüşülmüştür.

Erkek ve kadın deneklerin Çanakkale Boğazı Köprüsü'ne karşı tutum farklarını ortaya koymak için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, erkek ve kadın grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuçlara göre, kadın katılımcıların tutumlarının erkek katılımcılara göre daha pozitif olmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Anket sonuçlarına uygulanan t testi, anova testi gibi hipotez testleri değişkenler arasındaki ilişkiye dair açıklayıcı ve kesin bir bilgi vermemektedir. Bazı durumlarda; değişkenlerin birlikte azalıp çoğalmaları istatistiksel olarak anlamlı olsa bile bu durum bir sebep sonuç ilişkisinden kaynaklanmayabilmektedir. Değişkenler arasındaki ilişkinin şeklini, yönünü ve kuvvetini belirleyebilmek için regresyon ve korelasyon analizi yöntemleri uygulanmıştır.

Korelasyon analizi sonucunda korelasyon katsayısı (r) = 0,74 olarak tespit edilmiştir. Bu değer bize birinci bölüm sorularına verilen yanıtlar ile ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar arasında yüksek bir korelasyonun var olduğunu göstermiştir.

Birinci bölüm soruları ile ikinci bölüm soruları arasındaki doğrusal ilişkinin tespitine yönelik iki adet hipotez oluşturularak basit regresyon analizi yapılmıştır. Basit

regresyon analizi sonuçlarına göre T değeri 5,901 ve p olasılık değeri 0,00 şeklinde tespit edilmiştir. Olasılık değeri 0,05 anlamlılık düzeyinden daha küçük olduğu için H_0 hipotezi ret edilmiştir. Böylece; ikinci bölüm sorularına verilen yanıtlar ile birinci bölüm sorularına verilen yanıtlar arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu anlaşılmıştır.

Bu iki bölüm sorularına verilen cevaplar her ne kadar istatistiksel olarak gruplar arasında bağlantılı ve bir arada artış gösterse de bağımlı değişkendeki varyans oranını temsil eden Korelasyon katsayısının karesi (R^2) 0,07 olarak bulunmuştur. Bu değer, bağımlı değişkendeki varyansın modelin %7'sini açıklayabildiği anlamına gelmektedir. Geri kalan %93'lük kesimin ise model dışı diğer faktörlerden kaynaklandığı anlamına gelmektedir. Örneğin 1. bölüm 1. sorusu olan "1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'deki konut fiyatlarını artıracaktır." Sorusuna verilen cevaplar ile 2. bölüm sorularındaki korelasyonu şekillendiren etmen, kişilerin yaşı veya mesleği ile ilgili olmaktan çok konut sahibi olup olmadığı ile ilgili görülmektedir. Konut sahipleri bu durumu pozitif etki olarak algılayırken; konut sahibi olmayanlar için bu durum negatif olarak algılanmaktadır.

Tablo 3.5.'teki Anova testi sonucunda anlaşılabileceği üzere 1. Bölüm sorularına verilen yanıtların meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Çoklu karşılaştırma analizinde bu farklılığın öğrenci ve işçi meslek gruplarına köprü inşasına bakış açısındaki farklılıktan kaynaklandığını ortaya çıkarmıştır.

Çanakkale Boğazı Köprüsü ile ilgili algılardan en güçlü olanı konut fiyatlarındaki artış beklentisidir. Bu durum her ne kadar olumsuz olarak görünse de rant beklentisi açısından bakıldığında hem ÇSED raporu ile uyumlu olduğu hem de doğrulacağı sonuç itibarı ile olumlu olarak değerlendirilebilir; Birbiri ile bağlantılı olarak nüfus artışı ve Lapseki'nin göç alacağına dair beklentiler anket sonuçlarındaki en düşük değerlere sahiptir; Halkın büyük bir kesiminin ÇSED raporundan haberi yoktur.

Anket çalışması analizlerinin bize gösterdiği en belirgin sonuç köprü ile ilgili algının genel itibarı ile olumlu olduğudur. Ayrıca Lapseki halkının köprü inşasına karşı tutum ve beklentilerinin belirlenmesine yönelik olarak yapılan bu araştırma sonuçları, etkili bir yönetim örneği olarak ortaya konan Paydaşlarla Danışma Sürecinin etkinliği konusunda, ilgili kamu yöneticilerine ve özel sektöre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akşahin, Selenge Banu (2008). Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası, Yapısal Araçların Koordinasyonu ve Türkiye'nin Uyumu. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Al, Hamza (2002). *Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*. Ankara: Bilim Adamı Yayınları.
- Arslan, Kahraman (2005). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 278.
- Ayman Güler, Birgül (2003). Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye. *Praksis*, 9(105), 102.
- Baş, Türker (2006). *Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bayramoğlu, Sonay (2014). *Yönetişim Zihniyeti Türkiye'de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bilgiç, Veysel (2003). *Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener (2004). *Sosyal Bilimler için Veri Analiz Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Edwards, Allen (1995). *Doğrusal regresyon ve korelasyona giriş, (Çeviri Selim Hovardaoğlu)*; Ankara: Hatipoğlu Yayınları.
- Ceritli, İsmail ; Güneş, Aynur (2010). *Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı Yerel Yönetim Uygulamalarında Yönetişim Olgusu Bağlamında Yerel Gündem 21*. Konya: Yönetişim Kitabevi.
- Commission of The European Communities (2001). European Governance A White Paper. 428 Final. Brussels : European Communities.
- Coşkun, Selim (2003). *Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çelik, Abdülhalim (2007). *Refah Devletinde Kriz ve Yeniden Yapılanma*. İstanbul : Sosyal Siyaset Konferansları, 50. Kitap.
- Çetinkaya, Yasemin Özata (2012) Yerel Yönetimler Reformunun Yerel ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

- Çukurçayır, Akif; Eroğlu, H.Tuğba; Eşki Uğuz, Hülya (2010). Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutları, Yönetişim (Kuram, Boyutlar, Uygulama). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çukurçayır, Akif (2003). *Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim, Çağdaş Kamu Yönetimi I*, (Ed. Muhittin Acar ve Hüseyin Özgür). Ankara: Nobel Yayınları.
- Dulupçu, Murat Ali (2006). Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleş(tir)me (Yönetim) Karşısında (Yeni) Bölge(sel)cilik (Yönetişim). *Süleyman Demirel Üniversitesi, Bölgesel Kalkınma Ve Yönetişim Sempozyumu*, 234.
- Eliçin, Yeşeren (2011). Avrupa Birliğinde Yönetişim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 44-60.
- Elmas Arslan, Gülen ; Demirel, Baki (2010). *Türkiye’de Bölgesel Politikaların Gelişimi ve Bölgesel Dengeler*. Ankara: Ankara Sanayi Odası.
- Eryılmaz, Bilal (2000). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Erkan Matbaası.
- Eryiğit, Burak Hamza; Sarıca, Adem (2018). IMF, Dünya Bankası, OECD’nin Yönetişim Yaklaşımı Ve Kü-Yerelleşme. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1),61-74.
- Esendemir, Şerif (2008). *Türkiye’de ve Dünyada Vatandaşlık: Eski Sorular, Yeni Arayışlar*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Filiztekin, Alpay (2008). *Türkiye’de Bölgesel Farklar ve Politikalar*. Ankara: TÜSİAD. Gelişim Projesi. *Türkiye İktisat Kongresi, İzmir*, 9.
- Giritli, İsmet; Bilgen, Pertev; Akgüner, Tayfun (1991). *İdare Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gökçe, Orhan; Kutlu, Önder; Gökçe, Gülise (2001). 1980’li Yıllardan Beri Uygulanan Kamu Yönetimi Reformları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3, 19-45.
- Göymen, Korel (2003). Yerel ve Bölgesel Yönetişim. *I. Ulusal Yerel Yönetimler Çalıştayı, Çanakkale*, 76.
- Gündoğan, Ertuğrul (2003). *Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar, Yönetişim*.(Ed. M.Raimo Vayrynen “Regionalism: Old and New”). *International Studies Review*, 5, 26.

- Gündoğan, Ertuğrul (2004). *Yönetim Reformlarının Gerekliliği Bağlamında İyi Yönetişim ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*. Sivil Toplum, 2(6), 16.
- Gündoğan, Ertuğrul (2010). Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar. (Der. M. Akif Çukurçayır, H.Tuğba Eroğlu, Hülya Eski Uğuz). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Gündüz, Ali Yılmaz (2006). Bölgesel Kalkınma Politikası. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Güzelsarı, Selime (2004). *Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Halkier, Henrik (2006). Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Çok Düzlemli Yönetişim: Avrupa
- İBİMİGİM (1999). Dünyada Mahalli İdareler. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (İBİMİGİM).
- Jeffery, Charlie (2000). *The Regions and Amsterdam: Whatever Happened to the Third Level, Reforming the European Union from Maastricht to Amsterdam*.(Ed. P.Lynch, N,Neuwahl, W, Rees). England: Routeledge.
- Karabacak, Hakan (2003). *Hukukun Üstünlüğü ve İyi Yönetişim, İyi Yönetişimin Temel Unsurları*. Ankara: Maliye Bakanlığı.
- Kayasü, Serap (2002). Yeni Planlama Paradigması ve Kurumsallaşma Süreçleri Üzerine. *Şehir Plancıları Odası Yayını*,4, 52-54.
- Keane, John (1993). *Sivil Toplum ve Devlet*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keleş, Ruşen (1994). *Fransa ve İspanya’da Yerinden Yönetim*. Ankara: Türk Belediyecilik Derneği Yayınları.
- Keleş, Ruşen (1999). *Avrupa’nın Bütünleşmesi ve Yerel Yönetimler*. Ankara: Türk Belediyecilik Derneği Yayınları.
- Kesim, Kutay; Petek, Ali (2005). Avrupa Komisyonu’nca Belirlenen İyi Yönetişimin İlkeleri Çerçevesinde Türk Kamu Yönetimi Reformunun Bir Eleştirisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 38(4), 39-58.
- Kızılcık, Recep (2003). 21. Yüzyılda Yönetişim ve Kamu Yönetimi. *Türk İdare Dergisi*, Mart, 438.

- Kiely, Ray (1998). Neo Liberalism Revisited? A Critical Account of World Bank Concepts of Good Governance and Market Friendly Intervention. *Capital and Class*, 22(1), 63-88.
- Kocaoğlu, Mustafa (2015). *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kösekahya, Gamze (2003). Katılımcılık ve İyi Yönetişim, İyi Yönetişimin Temel Unsurları. Ankara: Maliye Bakanlığı.
- Kulaksız, Yahya (2008). Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi, Türkiye İş Kurumu, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Mishra, Vivek Kumar (2012). The Role of Global Civil Society in Global Governance. *Beijing Law Review*, 3, 206.
- Nalbant, Atilla (1996). Bölgesel Devlet: Yeni bir Devlet Biçimi mi? Kuramsal Temeller. *Amme İdaresi Dergisi*, 29, 2.
- Özdemir, Umut Evin (2003). *Stratejik Planlama ve İyi Yönetişim , İyi Yönetişimin Temel Unsurları*. Ankara: Maliye Bakanlığı.
- Özer, Mehmet Akif (2014). Weber’in Bürokrasisi Karşısında Yönetimde Yeniden Yapılandırma Arayışları. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2 (4), 43-57.
- Özel, Mehmet (2001). Avrupa Birliğine Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58-1, 98.
- Özer, Mehmet Akif (2005). Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi. *Sayıştay Dergisi*, 1, 59.
- Özer, Mehmet Akif (2005). *Yeni Kamu Yönetimi, Teoriden Uygulamaya*. Ankara: Platin Yayınları.
- Özgökçeler, Serhat (2014). Yerel Kalkınmada Etkin Bir Kavram: “Yerel Yönetişim”[Bursa Kent Konseyi Örneği] İş, Güç. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Ocak, 67.
- Peker, Ayşe Tatar (1996). Dünya Bankası Büyüme Söyleminden İyi Yönetme Söylemine. *Toplum ve Bilim*, 69,65.

- Perk, Evrim (2012). Dışsallık: Çanakkale’de Yapılması Planlanan Boğaz Köprüsü. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Pollack, Mark (2005). Theorizing the European Union: International Organization, Domestic Policy or Experiment in New Governance. *Annual Review of Political Science*, 8, 357-98.
- Poroy, Hüseyin (2004). Bölgesel Gelişme Stratejileri Çerçevesinde Yeşilirmak Havza Perspektifi. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, 1, 16.
- Reichard, Claus (1996). *Case Study: Implementing Public Management Concepts in Local Authorities*. (Ed. Norman Flynn ve Franz Strehl), *Public Sector Management in Europe*. Great Britain : Prentice Hall Europa.
- Seibel, Wolfgang (2002). Administrative Reforms. (Ed. Klaus König; Heinrich Siedentopf), *Public Administration in Germany*, 73-89.
- Sibeon, Roger (2000). Governance and the Policy Process in Contemporary Europe. *Public Management*, 2(3), 291.
- Stoker, Gerry (1998). Governance As Theory: Five Propositions. *International Social Science Journal*. 155, 18.
- Şahin, Mehmet; Uysal, Özge (2011). Bölgesel Kalkınma Çerçevesinde Yatırım Teşviklerinin Analizi. *Maliye Dergisi*, 160, 36.
- Tekin, Ali Güner (2003) *Kurumsal Yönetişim Hakkında*. İstanbul: Ekonomistler Bülteni.
- Topçu, Ferhunde (2008). *Küreselleşme ve Uluslararası Çevre Politikaları: Yönetimden Yönetişim’e Geçiş Sorunu*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Uçkan, Özgür (2003). *Türkiye İçin Hayati Bir Dönüşüm Stratejisi, Genel Çerçeve*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Weier, John (1991). Journey to an Unknown Destination Retrospective and Prospective of the European Court of Justice in the Arena of Political Integration. *Journal of Common Market Studies*. 419.
- Yeğin, Murat (2002). Kentleşme ve Yerel Yönetimler. *Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*. Adana: TMMOB-Mimarlar Odası, 48.

İnternet Kaynakları

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, <http://www.avrupa.info.tr/tr/bolgeler-komitesi-105>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

Bölgesel İdare ve Yerel Demokrasi Projesi, <http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/152-turkiye-de-bolgeselkalkinma-plani-yapilan-bolgeler>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

Can Aktan Web, <http://www.canaktan.org/politika/yonetisim/yonetisimdemokrasi.htm>, (Erişim Tarihi: 21.01.2019).

Çukurova Kalkınma Ajansı, http://www.cka.org.tr/dosyalar/cukurovabolgeplani_05092013_taslak.pdf, (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı <http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr/bolgeplani20142023.aspx>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

Economic School, http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=506, (Erişim Tarihi: 19.05.2017).

İİBF, Çukurova Üniversitesi, <http://idari.cu.edu.tr/igunes/yerel/yy-1.htm>, (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

KOP, Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, <http://www.kop.gov.tr/sayfalar/hedeflenen-kop-bolgesi/62>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

T.C. Dış İşleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 21.05.2017).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, <http://www.ab.gov.tr/45637.html>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

T.C. Ticaret Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

TESEV, Bilgi Edinme Hakkı Değerlendirme Raporu, http://www.tesev.org.tr/etkinlik/Bilgi_Edinme_Hakki_%20Rapor.doc, (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

TESEV, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı, http://www.tesev.org.tr/etkinlik/Bilgi_Edinme_Hakki_%20Rapor.doc, (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

EK 1

SORU FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket bilimsel bir araştırma için hazırlanmıştır. Çalışmadaki temel amaç, Çanakkale Lapseki ilçesindeki bireylerin 1915 Çanakkale Köprüsü'nün yerel ekonomiye etkileri hakkındaki beklentilerini ortaya koymaktır.

Vereceğiniz cevaplar bilimsel esaslara dayalı olarak hazırlanan bu çalışmada genel anlamda değerlendirilecek olup, çok önemli katkılar sağlayacaktır. Toplam cevaplama süresi yaklaşık 10 dakika olup, ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederiz.

I. Bölüm Aşağıdaki ifadelerle 1915 Çanakkale Köprüsü özelinde Lapseki ilçesini baz alarak cevap veriniz. 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'deki konut fiyatlarını artıracaktır.	5	4	3	2	1
2. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'deki meyve üreticilerine olumlu katkı yapacaktır.	5	4	3	2	1
3. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'nin göç almasına neden olacaktır.	5	4	3	2	1
4. 1915 Çanakkale Köprüsü tarım alanlarının azalmasına neden olacaktır.	5	4	3	2	1
5. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki nüfusunun artmasına neden olacaktır.	5	4	3	2	1
6. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'de sosyal hayatı olumlu yönde etkileyecektir.	5	4	3	2	1
7. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'de çevre kirliliğine neden olacaktır.	5	4	3	2	1
8. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'de işsizlik sorunu yaratacaktır.	5	4	3	2	1
9. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki ilçesinde trafik problemi yaratacaktır.	5	4	3	2	1
10. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki ilçesinde hava kirliliği yaratacaktır.	5	4	3	2	1
11. 1915 Çanakkale Köprüsü Lapseki'deki Turizm faaliyetlerini artıracaktır.	5	4	3	2	1

II. Bölüm Aşağıdaki ifadelere 1915 Çanakkale Köprüsü ve Lapseki ilçesini baz alarak cevap veriniz. 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. 1915 Çanakkale Köprüsü için hazırlanan ÇSED (Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirmesi) Raporunu inceledim.		5	4	3	2	1
2. 1915 Çanakkale Köprüsü Çanakkale bölgesinin ulaşım problemini çözeceğini düşünüyorum.		5	4	3	2	1
3. 1915 Çanakkale Köprüsünün Lapseki ilçesinin ekonomik ve sosyal olarak gelişmesine neden olacağını düşünüyorum.		5	4	3	2	1

III. BÖLÜM

1) Cinsiyetiniz ?

() Kadın () Erkek

2) Yaşınız? (belirtiniz)

3) Mesleğiniz?

() Memur () İşçi () Serbest Meslek () Esnaf
() Emekli () Ev Hanımı () Öğrenci () Diğer

5) Aylık Geliriniz?

() 1.000 TL' den az
() 1.001 TL – 2.200 TL aralığında
() 2.201 TL – 4.000 TL aralığında
() 4.001 TL – 6.000 TL aralığında
() 6.001 TL ve üstü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Tanoğlu Mesut
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 01.01.1971 Diyarbakır
Telefon : 0541 890 4317
Faks :
E-mail : Mesuttanoglu@gmail.com

Eğitim

<i>Derece</i>	<i>Eğitim Birimi</i>	<i>Mezuniyet Tarihi</i>
Yüksek lisans		
Lisans	Anadolu Üniversitesi	2006
Lise	Balıkesir Lisesi	1988

İş Deneyimi

<i>Yıl</i>	<i>Yer</i>	<i>Görev</i>
1989	Hava Lojistik K.lığı Ankara	Astsubay(Malzeme Yöneticisi)
2000	7.Ana Jet Üs.K.	Tesellüm-Yollama Ks.A.
2006	Hava Meydan K.lığı Yalova	Stok Kontrol Ks.A.
2009-2015	Hava Radar Mvz.K.Çanakkale	Satınalma Ks.A.

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

.....